

safejournalists.net

BOSNA I HERCEGOVINA **Indikatori nivoa** **slobode medija i Indeks** **sigurnosti novinara** **2023.**

Autorica
Nataša Jovanović

SADRŽAJ

O projektu

Razvoj indikatora	
Metodološka napomena	
Kvalitativni indikatori za nivo slobode medija i sigurnosti novinara	
Indeks sigurnosti novinara	
Lista skraćenica	

I Uvod

II Medijske slobode i sigurnost novinara u Bosni i Hercegovini – Indikatori

A. Pravne garancije i njihova primjena

A.1 Pravne garancije za slobodu medija i novinara i njihova primjena u praksi	10
A.2 Nezavisnost i efikasnost regulatornog tijela	12
A.3 Nezavisnost i autonomija javnih medijskih servisa	14
A.4 Finansijska podrška kreiranju kvalitetnog medijskog i novinarskog sadržaja od javnog interesa	16
A.5 Državno oglašavanje u sektoru privatnih medija	17
A.6 Zakonske odredbe u vezi s klevetom i njihova primjena nemaju odvrćajući efekat na novinare i medije	18
A.7 Ostali zakoni se provode objektivno i omogućavaju novinarima i ostalim medijskim akterima da slobodno i bezbjedno rade	21
A.8 Povjerljivost novinarskih izvora zagarantovana je zakonom i vlast je poštuje	22
A.9 Novinari/ke imaju slobodu u obavljanju svoje profesije i mogu osnivati, uključivati se i učestvovati u radu svojih udruženja	24
A.10 Pravo na pristup zvaničnim dokumentima i informacijama	25

B. Položaj novinara/ki u redakcijama

B.1 Novinari/ke imaju stabilna radna mjesta na kojima su zaštićeni/e	28
B.2 Urednička nezavisnost u privatnim medijima	29
B.3 Urednička nezavisnost u javnim medijskim servisima	31
B.4 Urednička nezavisnost u neprofitnom medijskom sektoru	33
B.5 Novinarska sloboda u procesu proizvodnje vijesti	35
B.6 Radni položaj novinarki	36

C. Sigurnost novinara/ki	39
C.1 Novinari i medijski akteri imaju pristup neposrednim i efikasnim zaštitnim mjerama	39
C.2 Novinari i ostali medijski akteri (čiji životi i fizički integritet su izloženi stvarnom i neposrednom riziku) imaju pristup specijalnoj zaštiti ili mehanizmima bezbjednosti	41
C.3 Novinarke imaju pristup zakonskim mjerama i mehanizmima podrške ako su izložene prijetnjama na osnovu spola, uznemiravanju ili nasilju	43
C.4 Ustanovljena je praksa regularne javne osude prijetnji i napada na novinare i medije	45
C.5 Policijske vlasti su osjetljive na pitanja bezbjednosti novinara	47
C.6 Specijalizovane istražne jedinice i/ili službenici su opremljeni relevantnom ekspertizom za istragu napada i nasilja nad novinarima	48
C.7 Efikasno se provode istrage ozbiljnih fizičkih napada na novinare i ostale medijske aktere (nezavisno, temeljno i brzo)	50
C.8 Novinari i drugi medijski akteri su efikasno zaštićeni od različitih oblika onlajn uznemiravanja	53
C.9 Istrage svih vrsta napada i nasilja nad novinarima i drugim medijskim akterima provode se transparentno	54
C.10 Kvalitetni sistemi prikupljanja statističkih podataka koje su uspostavili državni organi kako bi se zaustavila nekažnjivost	56
C.11 Prijetnje i uznemiravanje koji nisu u vezi s fizičkom bezbjednošću	57
C.12 Prijetnje po život i fizičku bezbjednost novinara	60
C.13 Stvarni napadi	61
C.14 Prijetnje i napadi na medije i novinarska udruženja	61

III Zaključci i preporuke

IV Indeks sigurnosti novinara, Bosna i Hercegovina – 2023.

63

69

O projektu

RAZVOJ INDIKATORA

Novinarska udruženja iz država Zapadnog Balkana uspostavila su platformu [Safejournalists.net](https://safejournalists.net), uz podršku Evropske komisije,¹ da bi zajednički pratila medijsko zakonodavstvo i praksu u svojim državama i angažovala se u unapređivanju zakonskog i institucionalnog okruženja u kojem rade novinari i drugi medijski profesionalci. Svake godine, na osnovu pažljivo osmišljene metodologije,² partneri iz [Safejournalists.net](https://safejournalists.net) provode istraživanje za zagovaranje koje novinarskim asocijacijama pruža pouzdane i relevantne podatke zasnovane na činjenicama o glavnim problemima i preprekama u provođenju EU standarda u oblasti medijskih i novinarskih sloboda i sigurnosti na Zapadnom Balkanu. Rezultati ovog istraživanja za zagovaranje oblikuju partnerska istraživanja, pružajući im nove dokaze i primjere i osnažujući njihovu poziciju za zagovaranje.

Prvi set alata za kvalitativno istraživanje – *Indikatori za nivo slobode medija i sigurnosti novinara* napravljen je 2016. godine i razvijen je i usavršavan tokom godina. Čine ga tri grupe indikatora: (A) Pravna zaštita, (B) Položaj novinara i novinarki u redakciji i (C) Sigurnost novinara i novinarki. Na osnovu ovog alata za monitoring objavljeno je ukupno sedam procjena, posljednja je iz 2022. godine.

Skup alata za kvantitativno istraživanje – *Indeks sigurnosti novinara* razvijen je 2020. i testiran 2021. godine. Osmišljen je da „mjeri“ promjene u okruženju koje imaju neposredan ili posredan uticaj na nivo sigurnosti koju osjećaju novinari i drugi medijski akteri

1 Evropska komisija je u decembru 2022. godine odobrila novi trogodišnji projektni ciklus za platformu [Safejournalists.net](https://safejournalists.net), nastavak za prethodne dvije faze: projekat Regionalna platforma Zapadnog Balkana za zagovaranje medijskih sloboda i bezbjednosti novinara (januar 2016 – decembar 2018) i [Safejournalist.net](https://safejournalist.net) (februar 2020 – mart 2023). Glavni cilj projekta je osnaživanje i jačanje uloge nacionalnih novinarskih udruženja, članova platforme [Safejournalists.net](https://safejournalists.net), kako bi postali efikasni i pouzdani nezavisni akteri u zagovaranju i kreiranju relevantnih medijskih politika u svojim zemljama: Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS), Udruženje novinara Bosne i Hercegovine (BHN), Hrvatsko novinarsko društvo (HND), Udruženje novinara Kosova (AGK), Udruženje novinara Makedonije (ZNM) i Sindikat medija Crne Gore (SMCG). Projekat se finansira u okviru programa podrške EU program podrške civilnom društvu i medijima u korist Zapadnog Balkana i Turske za 2021–2023 (IPA III).

2 Snežana Trpevska i Igor Micevski, istraživači iz Istraživačkog instituta za društveni razvoj RESIS iz Sjeverne Makedonije (www.resis.mk) osmislili su i koordiniraju ovo istraživanje za zagovaranje.

kad se bave svojom profesijom. Čine ga četiri grupe indikatora: (1) pravno i organizaciono okruženje, (2) prevencija, (3) procesni dio i (4) stvarna bezbjednost. Na osnovu ovog alata provedena su ukupno tri istraživačka ciklusa: u 2020 (pilot-projekat), 2021. i 2022. godini.

Od 2023. godine platforma [Safejournalists.net](https://safejournalists.net) kombinuje dvije istraživačke metodologije, tj. alata (za kvalitativno i kvantitativno istraživanje) u jedan jedinstveni istraživački projekat za zagovaranje – *Indikatori za nivo slobode medija i indeks sigurnosti novinara*. U okviru platforme se prati situacija u sedam država: Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Sjeverna Makedonija, Crna Gora, Kosovo³ i Srbija.

METODOLOŠKA NAPOMENA

Cjelokupni proces istraživanja podijeljen je u dvije faze: u *prvoj fazi* prikupljaju se podaci za sve kvalitativne indikatore – za medijske slobode i sigurnost novinara, dok se u *drugoj fazi* kvalitativni indikatori za bezbjednost novinara prebacuju u kvantitativne i provodi se postupak određivanja rezultata i izračunavanja indeksa sigurnosti novinara.

Primijenjen je širok opseg različitih istraživačkih metoda kako bi se prikupili i analizirali podaci u vezi sa svakim specifičnim kvalitativnim indikatorom:

- Pregled studija, analiza, istraživačkih izvještaja, dokumenata javne politike, strategija i drugih dokumenata;
- Kvalitativna analiza zakonskih dokumenata;
- Preuzimanje i analiza informacija objavljenih na internet-stranicama državnih institucija i ostalih organizacija i tijela;
- Preuzimanje i analiza saopštenja za medije, najava i ostalih informacija koje potiču od strukovnih organizacija;
- Sekundarni podaci koje su prikupila novinarska udruženja;
- Dubinski intervju sa stručnjacima, novinarima i kreatorima javnih politika itd.;
- Fokus grupe sa novinarima;
- Ankete među novinarima (u nekima od zemalja).

Na nivou države, istraživanje za zagovaranje su proveli nacionalni istraživači koji prikupljaju podatke i pišu narativne izvještaje, koje onda pregledaju lokalni medijski i zakonski stručnjaci i glavni istraživač. U Bosni i Hercegovini Udruženje/udruga „BH novinari“ je imenovala Natašu Jovanović kao nacionalnu istraživačicu i Borku Rudić kao medijsku stručnjakinju.

3 Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

KVALITATIVNI INDIKATORI ZA NIVO SLOBODE MEDIJA I SIGURNOSTI NOVINARA

U tabeli su dati kvalitativni indikatori za nivo slobode medija i sigurnosti novinara, podijeljeni u tri oblasti. Ovi kvalitativni indikatori su dati u opisnom ili narativnom obliku. Indikatori korišteni u konceptualnom okviru za Indeks sigurnosti novinara su u tabeli naglašeni crvenim slovima.

Pregled svih kvalitativnih indikatora (Indikatori za nivo slobode medija i sigurnosti novinara)

Mjere pravne zaštite i njihovo provođenje	B. Položaj novinara i novinarki u redakcijama	C. Sigurnost novinara
A.1 Osnovne garancije za slobodu medija i novinara i njihova primjena u praksi	B.1 Položaj novinara i novinarki je stabilan i oni su zaštićeni na svom radnom mjestu	C.1 Novinari i medijski akteri imaju pristup neposrednim i djelotvornim zaštitnim mehanizmima
A.2 Nezavisnost i efikasnost regulatornog tijela	B.2 Uredivačka nezavisnost u privatnim medijima	C.2 Novinari i drugi medijski akteri imaju pristup specijalnim mehanizmima zaštite ili sigurnosti
A.3 Nezavisnost i autonomija javnih medijskih servisa	B.3 Uredivačka nezavisnost u javnim medijskim servisima	C.3 Novinarke imaju pristup mjerama pravne zaštite i mehanizmima podrške
A.4 Finansijska podrška kreiranju kvalitetnog medijskog i novinarskog sadržaja od javnog interesa	B.4 Uredivačka nezavisnost u sektoru neprofitnih medija	C.4 Ustanovljena je praksa regularne javne osude prijetnji i napada na novinare i medije
A.5 Državno oglašavanje u sektoru privatnih medija	B.5 Sloboda novinara u procesu proizvodnje vijesti	C.5 Policijske vlasti su osjetljive na pitanja zaštite novinara
A.6 Zakonski propisi o kleveti i njihovo provođenje ne obeshrabruju novinare i medije da obavljaju svoj posao	B.6 Ekonomski položaj novinarki	C.6 Specijalističke jedinice/službenici imaju stručnost za istraživanje napada i nasilja protiv novinara
A.7 Ostali zakoni se izvršavaju objektivno i novinarima i drugim medijskim akterima je dozvoljeno da rade slobodno i bezbjedno		C.7 Efikasno se provode istrage ozbiljnih fizičkih napada na novinare i ostale medijske aktere
A.8 Zakonodavstvom je garantovana povjerljivost novinarskih izvora i državni organi to poštuju		C.8 Novinari i ostali medijski akteri imaju efikasnu zaštitu od različitih oblika uznemiravanja na internetu
A.9 Novinari su slobodni da se bave svojom profesijom i da osnivaju, da se učlanjuju i da učestvuju u radu novinarskih udruženja		C.9 Transparentno se provode istrage svih vrsta napada i nasilja protiv novinara i ostalih medijskih aktera
A.10 Pravo na pristup zvaničnim dokumentima i informacijama		C.10 Državni organi su uspostavili sisteme kvalitetnog prikupljanja statistike kako bi zaustavili nekažnjivost
		C.11 Prijetnje i uznemiravanje koji nisu povezani s fizičkom bezbjednošću
		C.12 Prijetnje po živote i fizičku bezbjednost novinara
		C.13 Stvarni napadi
		C.14 Prijetnje i napadi na medije i udruženja novinara

INDEKS SIGURNOSTI NOVINARA

Uzimajući u obzir standarde i preporuke Vijeća Evrope i drugih međunarodnih organizacija, koncept „sigurnosti novinara“⁴ je operativno definisan razmatranjem sljedeće četiri dimenzije:

4 Istraživači iz RESIS instituta (www.resis.mk) Snežana Trpevska, Igor Micevski i Ljubinka Popovska Toševa napravili su konceptualni i metodološki okvir za indeks i model za agregaciju, ponderisanje i izračunavanje.

- I. **Pravno i organizaciono okruženje** – postojanje i provođenje mjera pravne zaštite relevantnih za sigurnost novinara;
- II. **Prevenција** – postojanje i provođenje opsega preventivnih mjera koje imaju direktan uticaj na sigurnost i zaštitu novinara;
- III. **Procesni dio** – ponašanje državnih institucija i javnih funkcionera prema novinarima i efikasnost krivičnog i građansko-pravnog sistema zaštite u pogledu istraga u vezi s prijetnjama i aktima nasilja protiv novinara;
- IV. **Stvarna sigurnost** – incidenti i pojave raznih vrsta prijetnji i nasilja protiv novinara i medija.

U tabeli su date četiri dimenzije i indikatori koji čine teoretski model koncepta „sigurnosti novinara“. Podaci za sve ove indikatore su prikupljeni u prvoj fazi istraživanja, a u drugoj fazi, na osnovu prikupljenih istraživačkih dokaza, devet članova Savjetodavnog panela iz svake od zemalja⁵ procijenilo je situaciju i odredilo rezultat za svaki od 19 indikatora:

Pregled indikatora koji se tiču Indeksa sigurnosti novinara

I Pravno i organizaciono okruženje	II Prevencija	III Procesni deo	IV Stvarna sigurnost
1.1 Zakonske odredbe koje se odnose na klevetu i njihovu primjenu ne obeshrabruju novinare i medije	2.1 Novinari i medijski akteri imaju pristup neposrednim i efikasnim zaštitnim mjerama	3.1 Specijalizovane istražne jedinice i/ili službenici posjeduju relevantnu stručnost za istragu napada i nasilja nad novinarima	4.1 Prijetnje i uznemiravanje koji nisu povezani s fizičkom bezbjednošću
1.2 Povjerljivost novinarskih izvora je zagarantovana zakonom i vlasti je poštuju	2.2 Novinari i drugi medijski akteri imaju pristup posebnim mehanizmima zaštite/bezbjednosti	3.2 Istrage ozbiljnih fizičkih napada na novinare i druge medijske aktere provode se efikasno	4.2 Prijetnje po živote i fizičku bezbjednost novinara
1.3 Ostali zakoni se primjenjuju objektivno i omogućuju novinarima i ostalim medijskim akterima da rade slobodno i sigurno	2.3 Novinarke imaju pristup pravnim mjerama i mehanizmima podrške	3.3 Novinari i drugi medijski akteri su efikasno zaštićeni od različitih oblika uznemiravanja na internetu	4.3 Stvarni napadi
1.4 Novinari su slobodni da se bave svojom profesijom i da osnivaju, da se učlanjuju i da učestvuju u radu novinarskih udruženja	2.4 Uspostavljena je praksa redovne javne osude prijetnji i napada na novinare i medije	3.4 Istrage svih vrsta napada i nasilja nad novinarima i drugim medijskim akterima provode se transparentno	4.4 Prijetnje i napadi na medije i novinarska udruženja
1.5 Posao novinara je stabilan i zaštićeni su na radnom mjestu	2.5 Policijske vlasti su osjetljive na pitanja sigurnosti novinara	3.5 Kvalitetni sistemi prikupljanja statističkih podataka koje su uspostavili državni organi kako bi se zaustavila nekažnjivost	

Napomena: Kad god je u Izvještaju upotrijebljen rodno određeni termin, on se odnosi na oba roda, ukoliko nije eksplicitno navedeno drugačije. Razlog za to je lakše čitanje teksta i ne postoji namjera nikakve uvrede ili seksizma.

5 Članovi Savjetodavnog panela u Bosni i Hercegovini su: Dejan Lučka, Rubina Čengić, Hasan Gabela, Ljiljana Smiljanić, Vera Soldo, Željka Mihaljević, Velida Kulenović, Tanja Topić i Fuad Kovačević.

— LISTA SKRAĆENICA

BiH	—	Bosna i Hercegovina
BHRT	—	Bosanskohercegovačka radio-televizija
BIRN BiH	—	Balkanska istraživačka mreža BiH
BD	—	Brčko distrikt
BPP	—	Besplatna pravna pomoć
CIN	—	Centar za istraživačko novinarstvo
EK	—	Evropska komisija
EU	—	Evropska unija
FBiH	—	Federacija Bosne i Hercegovine
ESLJP	—	Evropski sud za ljudska prava
FTV	—	Federalna radio-televizija
FMHL	—	Linija za pomoć novinarima – Free Media Help Line
FH	—	Freedom House
FUP	—	Federalna uprava policije
GREVIO	—	Ekspertska grupa Vijeća Evrope za praćenje provođenja Istanbulske konvencije
HDZ	—	Hrvatska demokratska zajednica
KD	—	Krivično djelo
KZ	—	Krivični zakon
LGBTIQ	—	Lesbian, gay, bisexual, transgender, intersex, or questioning
MUP	—	Ministarstvo unutrašnjih poslova
NSRS	—	Narodna skupština Republike Srpske
OSCE	—	Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi
OJT	—	Okružno javno tužilaštvo
RAK	—	Regulatorna agencija za komunikacije
RS	—	Republika Srpska
RSE	—	Radio slobodna Evropa
RSF	—	Reporteri bez granica

RTV — Radio-televizija

RTRS — Radio-televizija Republike Srpske

SLAPP — Strateške tužbe protiv učešća javnosti
(Strategic Lawsuit Against Public Participation)

SNSD — Savez nezavisnih socijaldemokrata

SDA — Stranka demokratske akcije

TI — Transparency International

UN — Ujedinjene nacije

UO — Upravni odbor

VSTV — Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH

VZS — Vijeće za štampu i online medije

ZKP — Zakon o krivičnom postupku

ZOSPI — Zakon o slobodi pristupa informacijama

ZOK — Zakon o komunikacijama

ZOO — Zakon o obligacionim odnosima

Uvod

Bosna i Hercegovina je decentralizirana parlamentarna republika čiji je složeni ustavni sistem ugrađen u Dejtonski mirovni sporazum. Entiteti Federacija BiH i Republika Srpska imaju svoje ustave, kao i svih deset kantona u Federaciji BiH, dok Brčko distrikt ima poseban položaj koji je uređen Statutom. Iako je svim ustavima u zemlji propisana sloboda izražavanja kao jedno od osnovnih ljudskih prava, ekstremno kompleksni i fragmentirani pravni i institucionalni okvir i podjela nadležnosti u ovoj oblasti dovode do velike pravne nesigurnosti. Ustavni i pravni poredak zemlje je tokom 2023. godine više puta narušavan pokušajima vlasti u RS-u da spriječe provođenje odluka Ustavnog suda i odluka visokog predstavnika za BiH Kristijana Šmita. Nakon intervencije visokog predstavnika, neizvršavanje njegovih odluka postalo je krivično djelo, a protiv političara u BiH pokrenut je krivični postupak.⁶ I pored toga, Dodik i drugi predstavnici RS-a nastavili su sa retorikom podjela, dovodeći u pitanje legitimitet i funkcionalnost države.

Glavni politički sukobi kreću se oko nacionalnih i etničkih pitanja konstitutivnih naroda – Bošnjaka, Hrvata i Srba, dok je učešće drugih naroda i manjina u političkom životu zanemareno.⁷ U 2023. godini došlo je do naglog porasta broja napada na bošnjačke povratnike u entitetu RS,⁸ a prostor za djelovanje ostalih manjinskih grupa se sve više sužava. Na Civicus Monitor listi Bosna i Hercegovina je iz grupe „suženih“ prostora za djelovanje civilnog društva pala u kategoriju zemalja kojima su osnovne slobode „opstruirane“ zbog sve većih napada na aktiviste, novinare i LGBTIQ+ grupe.⁹ Na sve učestaliji govor mržnje institucije nemaju odgovor, dok ga političari sve više potpiruju.

Polarizovana politička klima, stalni verbalni napadi protiv neistomišljenika i nacionalistička retorika stvorili su neprijateljsko okruženje za slobodu medija.¹⁰ Korupcija predstavlja jedan od tri najvažnija problema za

6 RSE, Predrag Zvijerac, [Kratko i jasno: Zašto je Milorad Dodik pred sudom?](#), 10. 10. 2023.

7 RSE, Ermin Zatega, [Sud u Strazburu po šesti put o kršenju ljudskih prava u BiH](#), 29. 8. 2023.

8 N1 BiH, [Počela hitna sjednica Predstavničkog doma, tema – napad na povratnike](#), 21. 9. 2023.

9 Civicus Monitor, Tracking Civic Space, [Bosnia & Herzegovina, 2023](#).

10 Evropska komisija, [Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2023](#).

trećinu građana BiH,¹¹ gdje godinama nema napretka u borbi protiv korupcije. Indeks percepcije korupcije u javnom sektoru u 2023. godini smješta BiH na 108. mjesto od 180 zemalja širom svijeta, s ukupnom ocjenom 35 od 100.¹²

Nova vladajuća koalicija, formirana nakon općih izbora u BiH u oktobru 2022. godine, proglasila je napredovanje na putu evropskih integracija kao glavni prioritet koalicionog sporazuma i izrazila opredijeljenost za rješavanje 14 ključnih prioriteta iz Mišljenja Komisije o zahtjevu BiH za članstvo u EU. Međutim, tokom 2023. godine došlo je do nazadovanja u garantovanju slobode izražavanja, slobode medija i sigurnosti novinara, te finansijske održivosti javnog RTV sistema.¹³

Sa BDP-om po glavi stanovnika od 8,426.1 USD,¹⁴ BiH je na dnu ljestvice u Evropi. Novinarska profesija je nesigurna i potplaćena, a ekonomsko okruženje je za medije nepovoljno zbog malog tržišta i nedostatka održivog finansiranja. Teška ekonomska situacija i zavisnost od političkog i ekonomskog sektora umanjuje snagu kritičkog novinarstva.

Medijski pejzaž BiH čini najmanje 110 TV-kanala, 150 radiostanica, osam dnevnih novina i sedam novinskih agencija, oko 180 časopisa i oko 600 novinskih/internet-sajtova. Međutim, toliki broj medija ne podrazumijeva pravi pluralizam medijskog sadržaja, informacija i mišljenja.

Na Svjetskom indeksu medijskih sloboda Reportera bez granica¹⁵ BiH je zabilježila pad od 17 mjesta i najviše je nazadovala od svih zemalja Zapadnog Balkana. Sa 64. pozicije BiH je pala na 81. mjesto. Ovo prije svega zbog kriminalizacije klevete u RS-u, kao i zbog pokušaja uvođenja takozvanog zakona o stranim agentima. Reporteri ističu i da su novinari često meta verbalnih prijetnji i nasilja, a ponekad i fizičkih napada. Većina njih se ne osjeća dovoljno zaštićeno dok radi svoj posao i ne vjeruje policiji ili pravosudnom sistemu. U izvještaju „Nacije u tranziciji“ Freedom House smješta BiH u kategoriju „tranzicijskih ili hibridnih režima“, navodeći da je u 2023. godini rejting nezavisnosti medija opao sa 3,25 na 3,00 zbog porasta govora mržnje i fizičkih napada na novinare, ponovne kriminalizacije klevete i pokušaja donošenja tzv. zakona o stranim agentima u RS-u, te drugih nastojanja lokalnih vlasti da ograniče slobodu izražavanja.¹⁶ Prema izvještaju FH, „Sloboda u svijetu 2024“,¹⁷ BiH se nalazi u grupi „djelimično slobodnih“ zemalja sa globalnom ocjenom 51 od 100, što je također pad u odnosu na prethodne godine. Uz političke pritiske, napade i uznemiravanje novinara, FH ističe da javni emiteri u oba entiteta i na nivou kantona često djeluju kao partijske platforme, što je posebno izraženo kod RTRS-a, čiji program služi interesima vladajuće stranke Milorada Dodika – SNSD.

11 Transparency International, [Korupcija među najvažnijim problemima bh. građana, nacionalna pitanja skoro beznačajna, 11. 12. 2023.](#)

12 Transparency International, [Indeks percepcije korupcije u Bosni i Hercegovini u 2023. godini](#)

13 Ključni prioritet 12: Garantovati slobodu izražavanja i medija i zaštitu novinara, posebno putem: (a) osiguranja odgovarajućeg sudskog procesuiranja predmeta prijetnji i upotrebe nasilja nad novinarima i medijskim radnicima, i (b) osiguravanja finansijske održivosti sistema javnih RTV servisa.

14 Svjetska banka, [GDP per capita \(current US\\$\) – Bosnia and Herzegovina](#)

15 Reporteri bez granica, [Indeks slobode medija 2023. BiH](#)

16 Freedom House, [Nations in Transit 2024, Bosnia and Herzegovina](#)

17 Freedom House, [Freedom in the World 2024. BiH](#)

Medijske slobode i sigurnost novinara u Bosni i Hercegovini – Indikatori

PRAVNE GARANCIJE I NJIHOVA PRIMJENA

— A.1 PRAVNE GARANCIJE ZA SLOBODU MEDIJA I NOVINARA I NJIHOVA PRIMJENA U PRAKSI

Pravo na slobodu izražavanja i informisanja garantovano je ustavima BiH, na nivou države, na entitetskim, kao i na kantonalnim nivoima vlasti. Ustavi predviđaju da se prava i slobode garantovane Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u BiH primjenjuju direktno, te da ovi akti imaju prioritet nad svim drugim zakonima. Zbog kompleksnog ustavnog ustrojstva, pravni okvir za ostvarivanje prava na slobodu izražavanja i informisanja predstavlja vrlo složen sistem institucija, normi i praksi, radi čega garancije slobode medija variraju širom zemlje.¹⁸

Na nivou BiH postoji Zakon o komunikacijama koji se primjenjuje isključivo na elektronske medije, a Regulatorna agencija za komunikacije BiH (RAK) je nadležna za regulaciju ove vrste medija. Na nivou države i entiteta postoje i zakoni o javnom RTV sistemu i Zakon o radio-televiziji Bosne i Hercegovine, kao i zakoni o slobodi pristupa informacijama od javnog značaja. Oblast javnog informisanja u Republici Srpskoj regulisana je Zakonom o javnom informisanju¹⁹ koji je uveliko prevaziđen i Zakonom o radio-televiziji RS.²⁰ Oblast javnog informisanja u Federaciji BiH podijeljena je između centralne vlasti i kantona. Nadležnost centralnih organa Federacije odnosi se na zakonsko regulisanje rada entitetskog javnog emitera – RTV Federacije BiH, a u nadležnosti kantona je „utvrđivanje politike u vezi sa lokalnim radio i TV-stanicama, uključujući donošenje propisa o njihovom osnivanju, te osiguranju njihovog rada i izgradnje.”

18 Reporteri bez granica, [Indeks slobode medija za 2023. godinu](#)

19 [Zakon o javnom informisanju RS](#), donesen 1997. godine

20 [Zakon o radio televiziji RS](#)

Sloboda izražavanja i informisanja obuhvata i pristup internetu, iako onlajn oblast nije uređena nijednim zakonom. Samoregulacija internetskih medija ima ograničen učinak, a internetske platforme se i dalje koriste za širenje mržnje i dezinformacija.²¹ Tokom 2023. godine pokrenuti su razgovori o koregulaciji internet-sadržaja uz zajednički rad regulatora i samoregulatora, o čemu je urađena i posebna studija.²² Državni organi nisu ograničavali niti prekidali pristup internetu, niti su cenzurirali online sadržaj i nema vjerodostojnih izvještaja o tome da su vlasti nadzirale privatnu online komunikaciju bez odgovarajućeg zakonskog odobrenja.²³

U međunarodnim izvještajima za 2023. godinu ocjenjuje se da je sloboda izražavanja zakonski zagarantovana,²⁴ da je pravni okvir za medije u velikoj mjeri u skladu sa međunarodnim standardima, ali da je u praksi sloboda izražavanja ograničena.²⁵ Problem je neefikasna primjena zakona, njihova neusklađenost između države i entiteta, kao i neujednačena sudska praksa.²⁶

Tokom 2023. godine došlo je do brojnih zakonodavnih inicijativa koje direktno ili indirektno utiču na slobodu izražavanja i medijske slobode. Iako nije došlo do izmjena svih najavljenih zakona u RS-u,²⁷ izmijenjen je Krivični zakonik RS-a uvođenjem određenog broja krivičnih djela protiv časti i ugleda, uključujući i klevetu i iznošenje ličnih i porodičnih prilika, što će nesumnjivo imati svojih posljedica po medije i demokratsko društvo.

U martu 2023. godine Vlada Republike Srpske potvrdila je Zakon o posebnom registru i javnosti rada neprofitnih organizacija. Nacrt zakona je krajem septembra 2023. usvojen u prvom čitanju u Narodnoj skupštini RS-a (NSRS). Kolokvijalno nazvan „zakon o stranim agentima“, civilno društvo i međunarodna zajednica²⁸ ocijenili su ga kao neprihvatljivog u demokratskom društvu. Zakonom se predviđao poseban nadzor i mogućnost zabrane rada za nevladine organizacije koje se finansiraju iz inostranstva, zabrane političkih aktivnosti, potrebe za dodatnom registracijom i slanjem finansijskih izvještaja. Njime su kao „agenti stranog uticaja“ definisane neprofitne organizacije koje pomažu strani subjekti, a koje se bave političkim djelovanjem ili političkim aktivnostima, uticajem na javno mnijenje, te one koje „narušavaju integritet i Ustav Republike Srpske“.

Parlamentarna skupština BiH usvojila je 30. augusta Zakon o slobodi pristupa informacijama, kao dio „paketa evropskih zakona“. Aktivisti civilnog društva kritizirali su odredbe Zakona kojima je detaljno propisano izuzeće od obaveze davanja informacija, što nije EU standard, i kojima se Žalbeno vijeće pri Vijeću ministara oglašava drugostepenim organom za odlučivanje o žalbama na odluke institucija da

21 Evropska komisija, [Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2023.](#)

22 Vijeće Evrope – Ured u Sarajevu, Kevin Deirdre, Asja Rokša-Zubčević, [KOREGULACIJA ŠTETNOG ONLINE SADRŽAJA U BOSNI I HERCEGOVINI? Mapiranje evropskih standarda i koregulatornih praksi u borbi protiv štetnih online sadržaja](#), decembar 2022.

23 US State Department, [Izvještaj o stanju ljudskih prava u 2023. godini, Bosna i Hercegovina](#)

24 Reporteri bez granica, [Indeks slobode medija 2023. BiH](#)

25 Freedom House, [Freedom in the World 2024. BiH](#)

26 BH novinari, Maja Radević, [Bosna i Hercegovina: Indikatori nivoa medijskih sloboda i sigurnosti novinara 2022.](#)

27 Zakon o sprečavanju širenja lažnih vijesti, Zakon o sprečavanju govora mržnje i Zakon o medijima

28 [Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE-a o zakonu o stranim agentima](#), juni 2023.

uskrate informacije građanima.²⁹ Civilno društvo i mediji su kritizirali Zakon i radi toga što ne propisuje obavezu provođenja testa javnog interesa prilikom odlučivanja o (ne) udovoljavanju zahtjevima za pristup javnim informacijama.

U maju 2023. godine Vlada Kantona Sarajevo usvojila je Nacrt zakona o javnom redu i miru kojim bi se internet proglasio „javnim prostorom“ kao i svako drugo fizičko javno mjesto, te uvele sankcije za online „lažne vijesti“, govor mržnje i nasilje u online prostoru prema građanima, uključujući i novinare. Predviđene su visoke novčane kazne novinarima i medijskim kućama za objavljivanje i prenošenje lažnih vijesti, kao i kazne za vrijeđanje morala, te ometanje ili omalovažavanje javnih organa. Zbog brojnih prigovora da ugrožava slobodu govora i medija, Nacrt zakona je zaustavljen u Skupštini Kantona Sarajevo.³⁰

Tokom 2023. godine nije bilo izmjena krivičnih zakona kojima će se napad na novinare/novinarke tretirati kao posebno krivično djelo. Također, nije bilo aktivnosti na usvajanju Nacrta zakona o transparentnosti vlasništva i zaštiti medijskog pluralizma, o kojem se godinama govori kao o najvažnijoj regulativi koja nedostaje u oblasti medija.³¹

Pored toga, u Republici Srpskoj su u 2023. godini održani sastanci radne grupe za izmjene Zakona o medijima. U medijima i međunarodnim organizacijama vlada mišljenje da je treći zakonski prijedlog dio paketa kojim će se ugušiti medijske slobode.³²

Iako je više puta najavljivano, ni u 2023. godini Ministarstvo prometa i komunikacija BiH nije donijelo novi zakon o javnom radio-televizijskom sistemu u Bosni i Hercegovini. Po drugi put je formirana Radna grupa za izradu prednacrt zakona, ali do kraja godine nije bilo naznaka da će ovaj dokument biti završen.³³

Tokom 2023. godine u BiH nisu zabilježeni pokušaji državnih organa da nametnu licenciranje ili druge striktno zahtjeve za osnivanje štampanih i online medija. Sudovi su nadležni za vođenje registra javnih glasila. Registar štampanih³⁴ i online medija³⁵ vodi Vijeće za štampu i online medije, dok RAK vodi registar elektronskih medija kojima izdaje dozvole za emitovanje.³⁶

— A.2 NEZAVISNOST I EFIKASNOST REGULATORNOG TIJELA

Zakon o komunikacijama BiH (ZOK)³⁷ reguliše izbor i nadležnosti Regulatorne agencije za komunikacije (RAK). Organi RAK-a su Vijeće i direktor, s tim što Vijeće ima

29 US State Department, [Izveštaj o stanju ljudskih prava u 2023. godini, Bosna i Hercegovina](#)

30 RSE, Ermin Zatega, [Kršenje javnog reda i mira i lažne vijesti na 'sarajevskom internetu' \(slobodnaevropa.org\)](#), 3. 7. 2023.

31 BH novinari, prof. dr. Zarfa Hrnjić-Kuduzović, [„Zajedno ka boljim medijskim zakonima – Analiza medijskog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini sa preporukama za unapređenje“](#), 2021.

32 Media.ba, Đorđe Vujatović, [Zakon o medijima u RS-u, novi udar na medije](#), 30. 10. 2023.

33 [Izveštaj o radu Ministarstva komunikacije i transporta BiH za 2023.](#)

34 VZS, [Spisak štampanih medija u BiH](#)

35 VZS, [Spisak online medija u BiH](#)

36 RAK, [Registar korisnika dozvola](#)

37 [Zakon o komunikacijama](#)

funkciju apelacionog tijela za odluke koje donosi generalni direktor. Vijeće Agencije ima sedam članova koje imenuje Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na period od četiri godine, s mogućnošću još jednog imenovanja.³⁸ Na prijedlog Vijeća ministara BiH, Parlamentarna skupština osniva ad hoc komisiju³⁹ sastavljenu od podjednakog broja članova iz vladinog i nevladinog sektora, koja zatim predlaže Vijeću ministara 14 kandidata, od kojih Vijeće ministara utvrđuje sedam kandidata za Vijeće RAK-a i šalje na usvajanje u Parlament.

Vijeće RAK-a već nekoliko godina radi u nepotpunom sastavu od četiri člana.⁴⁰ Mandat Vijeća RAK-a istekao je krajem 2017. godine, a Parlamentarna skupština BiH tokom cijelog svog mandata 2018–2022. nije imenovala novo Vijeće. Iako je ad hoc komisija 2021. godine utvrdila listu od 14 kandidata, nije došlo do izbora novih članova Vijeća RAK-a.⁴¹ U septembru 2023. godine imenovana je nova ad hoc komisija kako bi ponovo birala nove kandidate i predložila ih Vijeću ministara,⁴² ali proces nije doveden do kraja niti je proveden demokratski i transparentno.

Nezavisnost RAK-a propisana je odredbama člana 36. Zakona o komunikacijama, kojim se utvrđuje da je agencija funkcionalno nezavisna i neprofitna institucija sa statusom pravne osobe, koja bi trebala djelovati u skladu s principima objektivnosti, transparentnosti i nediskriminacije, a njeni predstavnici u interesu BiH i njenih građana u cjelini. Odredbom člana 36. stav 3. zabranjuje se Vijeću ministara, pojedinačnim ministrima i ostalim osobama uplitanje u donošenje odluka Agencije u razmatranju pojedinačnih slučajeva. Uprkos odredbama o funkcionalnoj nezavisnosti, ona je narušena odredbama Zakona o finansiranju institucija BiH,⁴³ kojima se Agencija definiše kao budžetska institucija. Također, Zakon o komunikacijama predviđa da se budžet Agencije direktno veže za sektorske politike Vijeća ministara, a generalni direktor podnosi Vijeću ministara BiH na odobrenje prijedlog budžeta za svaku fiskalnu godinu.⁴⁴

Evropska komisija je više puta ocijenila da Regulatornoj agenciji za komunikacije još uvijek nedostaje puna politička i finansijska nezavisnost. Procedura za imenovanje njenog rukovodstva ne garantuje pluralističku zastupljenost zainteresovanih strana i punu nezavisnost od regulisanog sektora i političkog uticaja. Međunarodne i domaće organizacije su više puta predlagale da se ovo mijenja, kako bi se poboljšala percepcija javnosti o Agenciji kao o neutralnom i nezavisnom tijelu.⁴⁵

RAK raspisuje javni poziv i uslove učešća na konkursu za dodjelu dozvola za emitovanje, a ovaj proces se provodi na pošten i neutralan način. Pravna lica moraju biti registrovana u BiH za obavljanje djelatnosti iz oblasti

38 Član 39. Zakona o komunikacijama

39 Parlamentarna skupština BiH, [Zajedničke privremene ad hoc komisije](#)

40 RAK, [Organizaciona struktura](#)

41 [Izveštaj ad hoc komisije za provođenje postupka imenovanja Vijeća RAK-a](#)

42 Parlamentarna skupština BiH, [Odluka o osnivanju ad hoc komisije za provođenje postupka imenovanja Vijeća RAK-a BiH](#)

43 [Zakon o finansiranju institucija BiH](#), član 2. stav 1. tačka n.

44 Član 44. Zakona o komunikacijama, Finansijska pitanja

45 Evropska komisija, [Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2023.](#)

telekomunikacija i ne smiju imati dospelje finansijske obaveze prema Agenciji, nastale po bilo kojem osnovu.⁴⁶

Regulatorno tijelo za elektronske medije često je na udaru kritika medijske zajednice i javnosti zbog odluka koje se smatraju političkim i diskriminatornim prema pojedinim medijima. Krajem 2022. godine obustavljen je postupak protiv privatne Face TV i njenog vlasnika i urednika Senada Hadžifejzovića⁴⁷ jer se nije moglo pouzdano utvrditi da je izgovorena riječ iz preliminarne navoda Agencije.⁴⁸ Ipak, u januaru 2023. godine RAK je izrekao kaznu Face TV-u u iznosu od 15.000 KM (blizu 7.600 eura) zbog, kako su naveli, kršenja profesionalnih i općeprihvaćenih vrijednosnih i etičkih standarda i standarda pristojnosti.⁴⁹ Izrečenu kaznu Face TV mora platiti bez obzira na to da li se na odluku o kazni žali ili ne.⁵⁰ Postupak protiv Face TV-a osudili su BH novinari, budući da je direktor RAK-a unaprijed 'presudio' Hadžifejzoviću i Face televiziji, te da se o kaznama nije nikada govorilo prije nego što je okončan postupak te saslušani svi akteri spornog slučaja.⁵¹

— A.3 NEZAVISNOST I AUTONOMIJA JAVNIH MEDIJSKIH SERVISA

Sistem javnog emitiranja u Bosni i Hercegovini sačinjavaju Radio-televizija Bosne i Hercegovine (BHRT), Radio-televizija Federacije Bosne i Hercegovine (RTVFBiH), Radio-televizija Republike Srpske (RTRS) i Korporacija javnih RTV servisa Bosne i Hercegovine.⁵² Korporacija koja bi trebala imati zajedničke nadležnosti za sva tri javna servisa⁵³ nikada nije uspostavljena u praksi, od donošenja Zakona 2003. godine.⁵⁴

Zakonima⁵⁵ i statutima javnih emitera⁵⁶ predviđeno je da su javni RTV servisi samostalni u obavljanju djelatnosti, imaju uređivačku nezavisnost i institucionalnu autonomiju.⁵⁷ Propisane norme ipak ne garantuju suštinsku autonomiju i nezavisnost javnih servisa. Javni emiteri i dalje su izloženi političkom uticaju, što se posebno ogleda u procesu imenovanja članova upravnih odbora koje bira Parlament. Parlament Federacije BiH od 2013. godine nije popunio upražnjena mjesta u upravnom odboru javnog emitera RTVFBiH,⁵⁸ niti je imenovan direktor federalnog javnog emitera.⁵⁹

46 [Primjer javnog poziva](#)

47 Prema tvrdnjama zvaničnika i medija iz RS-a, Hadžifejzović je navodno u programu pitao sagovornika: „Treba li ubiti Milorada Dodika?“. Direktor RAK-a je i prije samog pokretanja postupka, na osnovu videosnimka iz kojeg se nije moglo jasno razaznati šta je zapravo rekao Hadžifejzović, najavio da će ići „ka najvišoj mogućoj novčanoj kazni“ i „najrigoroznijim mjerama“ prema Face TV-u, što je u medijskoj zajednici i novinarskim udruženjima protumačeno kao direktan politički pritisak na spomenutu televiziju i njenog vlasnika.

48 Vijesti, [RAK obustavio proces protiv Face TV-a: Nije moguće dokazati](#), 16. 12. 2022.

49 RAK, [Rješenje kojim se utvrđuje da je Face TV prekršila osnovne principe Kodeksa o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija](#)

50 Al Jazeera, [FACE TV kažnjen s 15.000 KM](#), 5. 2. 2023.

51 Al Jazeera, [RAK pokrenuo postupak protiv FACE TV-a, žestoke reakcije na najavu rigorozne kazne](#), 31. 11. 2022.

52 Član 3. Zakona o javnom radio-televizijskom sistemu Bosne i Hercegovine; Član 9. Zakona o Radio-televiziji Republike Srpske; Član 3. Zakona o javnom servisu Radio-televizije Federacije BiH

53 Član 6. Zakona o javnom radio-televizijskom sistemu Bosne i Hercegovine

54 DW, Dragan Maksimović, [BHRT – instrument za političko potkusurivanje](#), 23. 1. 2024.

55 [Zakon o javnom radio-televizijskom sistemu Bosne i Hercegovine](#); [Zakon o javnom servisu Radio-televizije Federacije BiH](#) i [Zakon o Radio-televiziji RS-a](#)

56 [Statut FTV-a](#), [Statut RTRS-a](#) i [Statut BHRT-a](#)

57 Nezavisnost i autonomija se naročito odnose na oblasti kao što su: a) utvrđivanje programske šeme; b) koncepcija i produkcija programa; c) uređivanje i prezentovanje vijesti i informativnog programa; d) upravljanje i raspolaganje imovinom; e) zapošljavanje i prava i obaveze zaposlenih; f) uređivanje djelatnosti i unutrašnje organizacije; g) priprema i izvršenje budžeta; h) pregovori, pripreme i potpisivanje pravnih akata u vezi sa funkcionisanjem servisa; i) predstavljanje javnih RTV servisa u pravnim postupcima; j) kupovina, iznajmljivanje, prodaja i korištenje robe i usluga. Član 4 Zakona o javnom radio-televizijskom sistemu Bosne i Hercegovine (Samostalnost javnih servisa).

58 Na zvaničnoj internet-stranici FTV-a [predstavljen je samo jedan član UO](#).

59 Evropska komisija, [Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2023.](#)

Reforma cjelokupnog javnog RTV sistema Bosne i Hercegovine u skladu sa Ustavom je postavljena kao jedan od ciljeva Sporazuma o formiranju vlasti na državnom i federalnom nivou nakon Općih izbora 2022. godine. Međutim, tokom 2023. godine nije bilo najavljenih reformi.⁶⁰

Zakonskim okvirom predviđeno je da se djelatnosti javnih servisa finansiraju iz RTV takse, marketinga i ostalih prihoda, zatim vlastite djelatnosti i iz budžeta.⁶¹ Statutom RTVFBiH je naglašeno da finansiranje iz budžeta ne smije ni na koji način uticati na programsku samostalnost RTVFBiH. Evropska komisija je među 14 prioriteta za približavanje BiH prema EU navela stabilno finansiranje javnih RTV servisa u Bosni i Hercegovini.

Međutim, javni emiteri se godinama suočavaju s nepovoljnom finansijskom situacijom i velikim međusobnim dugovanjima, što ugrožava njihovo funkcionisanje, pre svega zbog problema s naplatom RTV taksi.⁶² Javni servis RS-a je istupio iz zajedničkog sistema naplate takse 2017. godine, od kada ne dijeli prihode od takse sa ostala dva emitera, kako je to predviđeno zakonom. BHRT zbog toga vodi sudski spor na entitetskim sudovima oko značajnih dugova RTRS-a BHRT-u (preko 31,5 miliona eura).⁶³ BHRT je i sa FTV-om bio u sukobu oko raspodjele prihoda od RTV takse. U izvještaju EK za 2023. godinu navodi se da u BiH „nije poduzeta nijedna radnja kako bi se osigurala finansijska održivost sistema javnih RTV servisa.“⁶⁴

Iz godine u godinu se povećavaju budžetska izdvajanja za finansiranje javnih medija. Udio vlastitih prihoda većine javnih medija se značajno smanjuje, a zbog sve veće finansijske zavisnosti od budžetskih subvencija ozbiljno je ugrožena i njihova uređivačka nezavisnost.

Javni emiteri imaju po četiri člana Upravnog odbora (UO), koji predstavlja nadzorni organ u javnim emiterima. Zakoni o sva tri javna emitera predviđaju samo nacionalni kriterij za izbor članova upravnih odbora iz redova tri konstitutivna naroda i jedan iz reda ostalih.⁶⁵ Taj princip imenovanja ne daje garancije ravnopravne zastupljenosti svih društvenih grupa, kao ni njihovih programskih potreba i interesa u oblasti javnog informisanja.

Radi potpunijeg zastupanja i zaštite interesa javnosti u programima, UO osnivaju programski savjet/vijeće⁶⁶ kao savjetodavni organ. U oba entitetska javna servisa programski savjeti imaju po 11 članova i sastoje se od različitih predstavnika društva. U Federaciji BiH su to predstavnici naučnih, obrazovnih, kulturnih, privrednih, umjetničkih i sportskih institucija i udruženja, te predstavnici mladih i penzionera. U Republici Srpskoj su to predstavnici mladih, penzionera, poslodavaca, sindikata, nacionalnih manjina, vjerskih zajednica, univerziteta, udruženja civilnog društva, udruženja novinara, udruženja žena

60 Media Centar, Slađan Tomić, „Osmorka“ najavljuje reforme RTV sistema, stručna javnost sumnja u dobre namjere, 5. 12. 2022.

61 Član 38. Zakona o RT RS-u; Član 29. Statuta RTBH; Članovi 25. i 26. Statuta FRT-a

62 RSE, Predrag Zvijerac, Bh. televizija u blokadi od 30 miliona eura, 15. 12. 2021.

63 Evropska komisija, Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2023.

64 Evropska komisija, Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2023.

65 Sastav Upravnog odbora, Član 45. Zakona o RTV RS

66 Statut javnog servisa RS-a, programski savjet, članovi 68. i 69; Zakon o javnom servisu RT FBiH, član 30.

i ostalih. Nema javno dostupnih podataka o konsultacijama sa civilnim društvom, niti o tome na koji način programski savjeti štite interese javnosti u programima javnih emitera,.

— A.4 FINANSIJSKA PODRŠKA KREIRANJU KVALITETNOG MEDIJSKOG I NOVINARSKOG SADRŽAJA OD JAVNOG INTERESA

Posebni mehanizmi subvencija za štampane medije ne postoje. Javni sektor godišnje izdvaja desetina miliona maraka za medije i medijske sadržaje, a da pritom nije omogućen adekvatan uvid javnosti u dodijeljene iznose i u postupke dodjele tih sredstava. Kriteriji za dodjelu javnih sredstava slabo su definirani ili nisu uopće utvrđeni, što omogućava arbitrarne odluke i koruptivne obrasce djelovanja. Strategija za borbu protiv korupcije 2024–2028. godine i Akcioni plan za njeno provođenje predviđaju mjere za objavljivanje informacija o finansiranju medija iz javnih sredstava⁶⁷ koje će se odvijati kontinuirano iz redovnih budžetskih sredstava. Nema garancija da će mjere iz Akcionog plana biti implementirane.

U izvještaju EK za 2023. godinu konstatovano je da „nisu preduzeti nikakvi koraci za usvajanje zakona o transparentnosti vlasništva nad medijima (uključujući sprečavanje skrivene koncentracije medija), zakona o oglašavanju ili kriterija za raspodjelu subvencija.“⁶⁸

Ne postoje posebni fondovi za podsticanje proizvodnje medijskih sadržaja. Javni mediji se finansiraju najvećim dijelom iz budžeta. Udio vlastitih prihoda većine javnih medija se značajno smanjuje, a zbog sve veće finansijske zavisnosti od budžetskih subvencija ozbiljno je ugrožena i njihova uređivačka nezavisnost. Objektivni mediji se okreću međunarodnim istraživačkim projektima i rijetkim oglašivačima, koji se ne miješaju u uređivačku politiku.⁶⁹

Novac se dodjeljuje sa svih administrativnih nivoa u BiH, kroz različite procedure i za različite namjene, uključujući redovno sufinansiranje javnih medija, kratkoročnu dodjelu sredstava za konkretne medijske sadržaje i pokrivanje određenih tema, te različite druge vrste pojedinačne pomoći, poput dodjele viška prihoda iz javnih institucija i preduzeća medijima.

Ne postoje privatni ili neprofitni mediji na jezicima nacionalnih manjina, kao ni finansijski mehanizam za podsticanje ili razvoj takvih medija, čak ni u okviru javnih medijskih servisa. Jedan od programskih principa javnih RTV servisa je da će uvažavati nacionalne, regionalne, tradicijske, vjerske, kulturne, jezičke i druge karakteristike konstitutivnih naroda i svih građana BiH, kao i da će afirmisati kulturne i druge potrebe nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini.⁷⁰ Analize RAK-a pokazuju da se mediji nedovoljno bave pitanjima

67 Strategija za borbu protiv korupcije 2024–2028. i Akcioni plan za provođenje Strategije, Mjera 1.5.2.

68 Evropska komisija, [Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2023.](#)

69 Capital.ba, Andrijana Pisarević, [Sužen izbor izvora finansiranja objektivnih medija u BiH](#), 17. 9. 2022.

70 Zakon o javnom radio-televizijskom sistemu BiH, član 26, programski principi

nacionalnih manjina, te da su sadržaji ovakve vrste izuzetno slabo prisutni u televizijskim i radijskim programima.⁷¹

Za javne RTV servise ne postoji kvota za programe namijenjene nacionalnim i drugim manjinama. Za njih je podzakonskim aktima propisano da će po 10% od ukupnog sedmičnog programa javnih RTV stanica namijenjenog za vijesti i ostali informativni i obrazovni program biti posvećeno pitanjima pripadnika nacionalnih i drugih manjina, te ranjivih grupa stanovništva. Za sada BHRT i RTRS imaju posebne emisije posvećene nacionalnim manjinama, ali se taj program ne priprema i ne emituje na jezicima nacionalnih manjina.

Kada su u pitanju ostali korisnici dozvola za emitovanje, procentualna zastupljenost pojedinačnih programskih segmenata o manjinama utvrđena je pojedinačnim uslovima dozvole.⁷² Lokalni mediji posvećuju pažnju i prostor manjinama prisutnim na određenom području.

— A.5 DRŽAVNO OGLAŠAVANJE U SEKTORU PRIVATNIH MEDIJA

BiH je jedina zemlja u regionu u kojoj nije donesen zakon o oglašavanju na nivou države i većina novca od oglašavanja se ne zadržava u BiH.⁷³ Zakonom o nedopuštenom oglašavanju BiH ni na koji način ne reguliše se državno oglašavanje u medijima, već se on odnosi isključivo na trgovce.⁷⁴

Oglašavanje u praksi reguliše nekoliko drugih zakona, pravila i kodeksa, koji nisu međusobno usklađeni. Neki od zakona koji regulišu oblast oglašavanja su Zakon o zaštiti potrošača, Zakon o javnim nabavkama, Zakon o javnom radio-televizijskom sistemu BiH, pravila za emitovanje RAK-a, kodeks Vijeća za štampu i drugi propisi, poput Zakona o hrani ili Zakona o ograničavanju upotrebe duhanskih proizvoda. Zakon o komunikacijama BiH, među regulatornim principima emitiranja, predviđa da se oglašavanje putem emitera uređuje u skladu s najboljom evropskom praksom.⁷⁵

Raspodjela državnih sredstava za oglašavanje je netransparentna i diskriminatorna. Generalne procjene su da institucije vlasti na svim nivoima u BiH godišnje troše oko 30 miliona KM na medije. Na objavljivanje oglasa, javnih poziva i tendera godišnje se troši oko 1,5 milion KM, dok se na angažovanje medija koji bi pratili rad općinskih organa vlasti ili pravili hronike aktuelnosti, te na druge vrste promocija, troši više od pet miliona KM godišnje. Izdvajanje javnih sredstava za medije se vremenom povećava, a u RS-u je primjetno finansiranje privatnih medija iz budžeta po stranačkoj liniji.

71 RAK, [Analiza dječijih i obrazovnih programa, programa koji su namijenjeni ili se bave manjinama i ranjivim grupama stanovništva, te programa prilagođenih osobama sa invaliditetom u audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija u Bosni i Hercegovini](#), 2019.

72 Ibid.

73 BH novinari, [E novinar](#), godina VII, br. 58

74 [Zakon o nedopuštenom oglašavanju](#)

75 Zakon o komunikacijama BiH, Regulatorni principi emitiranja i telekomunikacija, član 4, st. 1, tačka e.

U izvještaju EK za 2023. godinu⁷⁶ konstatovano je da „nisu preduzeti nikakvi koraci za usvajanje zakona o transparentnosti vlasništva nad medijima (uključujući sprečavanje skrivene koncentracije medija), zakona o oglašavanju ili kriterija za raspodjelu subvencija. Oglašivačke prakse javnih preduzeća, kao što su telekomunikaciona preduzeća, i marketinških agencija koje su povezane sa političkim strankama i dalje štetno djeluju na integritet medija.“

U izvještaju State Departmenta za 2023. godinu⁷⁷ navodi se da su „javna preduzeća, od kojih je većina pod kontrolom političkih stranaka, i dalje ključni oglašivači. Mediji koji su kritizirali vladajuće stranke tvrdili su da su imali poteškoće da prodaju prostor za oglašavanje nekim takvim oglašivačima.“

Institucije ne objavljuju redovno podatke o iznosima sredstava dodijeljenih medijima. Zakon o javnim nabavkama izuzima ugovore o pribavljanju, razvoju i (ko)produkciji programa za radijsko i TV-emitovanje⁷⁸ pa se novac iz općinskih/gradskih budžeta u te svrhe dodjeljuje bez javnih poziva, što ostavlja prostor za politički klijentelizam.⁷⁹

Strategija za borbu protiv korupcije 2024–2028. godine i Akcioni plan za njeno provođenje predviđaju mjere za objavljivanje informacija o finansiranju medija iz javnih sredstava⁸⁰ koje će se odvijati kontinuirano iz redovnih budžetskih sredstava. Nema garancija da će mjere iz Akcionog plana biti implementirane.

— A.6 ZAKONSKE ODREDBE U VEZI S KLEVETOM I NJIHOVA PRIMJENA NEMAJU ODVRAĆAJUĆI EFEKAT NA NOVINARE I MEDIJE

Značajnom padu medijskih sloboda u BiH u svim međunarodnim izvještajima za 2023. godinu doprinijela je u značajnoj mjeri rekriminalizacija klevete u Republici Srpskoj (RS).⁸¹ Nakon najave kriminalizacije klevete krajem 2022. godine⁸² i otpora medijske i stručne zajednice, te civilnog društva, u augustu 2023. godine stupile su na snagu izmjene Krivičnog zakonika RS-a, kojima su uvedena posebna krivična djela klevete.⁸³

Nacrtom zakona koji je Narodna skupština RS-a usvojila 23. marta predviđeno je uvođenje novih krivičnih djela protiv časti i ugleda, odnosno krivična djela uvrede, klevete, iznošenja ličnih i porodičnih prilika, te krivično djelo javnog izlaganja poruzi zbog pripadnosti određenoj rasi, vjeri i nacionalnosti. Predviđene novčane kazne za ova krivična djela su, prema Nacrtu zakona, išle i do 120.000 KM. Ipak, u usvojenoj verziji Izmjena i dopuna Krivičnog zakonika RS-a, u odnosu na Nacrt izostalo je krivično djelo uvrede, koje je ostalo u domenu

76 Evropska komisija, [Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2023.](#)

77 US State Department, [Izvještaj o stanju ljudskih prava u 2023. godini, Bosna i Hercegovina](#)

78 [Zakon o javnim nabavkama BiH](#), član 10a, Izuzeća za ugovore o javnoj nabavci usluga

79 Zarfa Hrnjić Kuduzović, Udruženje BH novinari, [Zajedno ka boljim medijskim zakonima](#), 2021.

80 Strategija za borbu protiv korupcije 2024–2028. i Akcioni plan za provođenje Strategije, Mjera 1.5.2

81 Kleveta je u cijeloj BiH dekriminalizirana početkom dvijehiljaditih, čime je BiH postala prva država Zapadnog Balkana koja je dekriminalizirala klevetu. U 2022. godini, na inicijativu predsjednika Republike Srpske Milorada Dodika, koja je došla putem društvene mreže Twitter, pokrenuta je procedura izrade izmjena Krivičnog zakonika Republike Srpske, po kojima bi kleveta i uvreda ponovo trebale postati krivična djela.

82 Upravni odbor BH Novinara, saopćenje: [Vraćanje klevete u krivične zakone nije evropski standard slobode izražavanja](#), 1. 11. 2022.

83 Al Jazeera, EU o zakonu o kleveti u RS-u: Veliki korak unazad u evropskim integracijama BiH, [26. 8. 2023.](#)

prekršajnog zakonodavstva, a propisane kazne za ostala djela su smanjene, te u konačno usvojenoj verziji iznose od 1.000 KM do 6.000 KM. Krivičnim djelom klevete propisane su više novčane kazne u situacijama kad je iznesena u medijima, uključujući i kompjuterske mreže ili na javnom skupu.⁸⁴

Ocjena domaće i međunarodne javnosti je da je ovo djelo uvedeno upravo protiv novinara kako bi se oni „disciplinirali“ i kako bi se zaštitili javni funkcioneri.⁸⁵ Ovakav potez vlasti u RS-u osudila je i međunarodna zajednica i organizacije poput UN-a, Vijeća Evrope, EU i OSCE-a u BiH,⁸⁶ kao i Specijalni izvjestioci UN-a.⁸⁷ Ustavni sud Bosne i Hercegovine je početkom 2024. godine utvrdio da je kriminalizacija klevete u RS-u u skladu sa Ustavom BiH i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava.⁸⁸

Kada je u pitanju zaštita od klevete u građanskom postupku, zakoni o zaštiti od klevete postoje na entitetskom nivou i oni ne štite posebno državne službenike. Njima je predviđeno da su postupci po zahtjevima za naknadu štete hitni, te da javnim tijelima/organima nije dozvoljeno da podnose tužbe za klevetu. Javni djelatnici/službenici mogu podnijeti tužbu samo u osobnom svojstvu.⁸⁹ Zakonima je predviđeno da naknada štete treba biti u srazmjeri sa nanesenom štetom ugledu oštećenog.⁹⁰

Diskreciono pravo suda je da odredi visinu nematerijalne štete. Prilikom određivanja obeštećenja sud je dužan da cijeni sve okolnosti slučaja, a naročito sve mjere koje je poduzeo štetnik radi ublažavanja štete, kao što su: objavljivanje ispravke i opozivanje izražavanja neistinite činjenice ili izvinjenje; činjenica da je štetnik stekao novčanu korist iznošenjem ili prenošenjem tog izražavanja, kao i činjenica da li bi iznos dodijeljene štete mogao dovesti do velikih materijalnih poteškoća ili stečaja štetnika.⁹¹

Zakonom o obligacionim odnosima (ZOO) predviđeno je da će sud dosuditi pravičnu novčanu naknadu na ime nematerijalne štete za povredu ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti. Prilikom odlučivanja o zahtjevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povrijeđenog dobra i cilju kojem služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.⁹²

Iznosi koji se u praksi dosuđuju uglavnom se kreću do 5.000,00 KM, i u većini slučajeva ispunjavaju zakonski uslov da ne dovode do velikih materijalnih poteškoća ili stečaja štetnika. I ovdje,

84 Krivični zakon RS-a, Kleveta, član 208a, stav 2 – Ako je djelo iz stava 1. ovog člana učinjeno putem štampe, radija, televizije, kompjuterske mreže ili drugih vidova komunikacije, na javnom skupu ili na drugi način, zbog čega je ono postalo dostupno većem broju lica, kazniće se novčanom kaznom od 2.000 KM do 5.000 KM.

85 Klix, Irmana Mujezin, [Zaštita interesa ili gušenje nezavisnih medija: Šta predstavlja novi Zakon o kleveti i uvredi u RS-u](#), 6. 3. 2023.

86 OSCE, [Zajednička izjava UN-a, OSCE-a, Vijeća Evrope i EU u BiH o izmjenama Krivičnog zakona RS-a kojima se ponovo kriminalizuje kleveta](#), 20. 7. 2023.

87 OHCHR, [Bosna i Hercegovina: Eksperti UN-a uznemireni ponovnom kriminalizacijom](#), 25. 7. 2023.

88 Dejan Lučka, [Kriminalizacija klevete i Ustavni sud BiH](#), 8. 2. 2024.

89 Čl. 4 ZZK RS, čl. 5 ZZK FBiH, čl. 5 ZZK BD

90 Čl. 11 ZZK RS, čl. 10 ZZK FBiH, čl. 10 ZZK BD

91 Ibid.

92 Zakon o obligacionim odnosima BiH, član 200, Novčana naknada

naravno, postoje različita mišljenja, od onih da su naknade štete koje se dosuđuju minorne, do onih da su ti iznosi preveliki.⁹³

Takođe, analiza presuda za klevetu protiv novinara/ki i medija ukazuje na to da sudska praksa nije ujednačena u pogledu korištenja standarda i prakse Evropskog suda za ljudska prava i primjene određenih kriterija vezanih za tu praksu, naročito po pitanjima kao što su: tužitelj koji je nosilac javne funkcije, hitnost postupka, neujednačena praksa u dokazivanju duševne boli, previsoke novčane kazne itd.⁹⁴

Prema podacima MUP-a RS-a za 2023. godinu, od stupanja Krivičnog zakona na snagu do kraja godine podnesene su četiri prijave za krivično djelo klevete.⁹⁵ Novinarska zajednica i civilno društvo izvještavaju o 30 krivičnih prijava do kraja 2023. godine,⁹⁶ bez preciznih podataka o strukturi tih prijava, odnosno koliko je bilo protiv novinara i aktivista civilnog društva. Milorad Dodik jedan je od prvih koji je podnio krivičnu prijavu MUP-u.⁹⁷ Advokati procjenjuju da su desetine kaznenih prijava podnesene okružnim javnim tužilaštvima u RS-u, među kojima je osam krivičnih prijava protiv novinara, a ostale su protiv aktivista civilnog društva, oporbenih političara i građana.⁹⁸

Kada su u pitanju tužbe za zaštitu časti i ugleda, BH novinari/FHML registruju oko 300 aktivnih tužbi za klevetu protiv novinara/ki i medija. Tačan broj tužbi nije poznat s obzirom na nepostojanje registara vezanih za slučajeve protiv novinara/ki u okviru pravosudnih institucija. Tokom 2023. u okviru FMHL-a registrovano je 17 novih slučajeva klevete koje su pokrenuli političari, te privredni subjekti ili njihovi predstavnici koji su poslovnim interesima usko vezani s pojedinim političarima i političkim strankama. Političari često od novinara i urednika zahtijevaju brisanje objavljenih tekstova i uklanjanje drugih medijskih sadržaja.

Presude kojima se odbijaju tužbeni zahtjevi za klevetu protiv političara ili donose odluke o neprovođenju istrage u slučajevima krivičnih prijava za klevetu su rijetke, što kod novinara izaziva veliko nepovjerenje u pravosuđe i uvjerenje da su sudski sporovi protiv političara unaprijed izgubljene bitke. Takav je slučaj tužbe Tanje Topić protiv Milorada Dodika koju je odbio Osnovni sud u Banjaluci nakon što je klevetao da ona „radi za stranu službu“ i da je „dokazani kvisling“. ⁹⁹ Advokat FMHL-a je podnio žalbu Okružnom sudu u Banjaluci, a kasnije i apelaciju Ustavnom sudu BiH, koja je uvažena samo u jednom dijelu, a slučaj je vraćen na ponovno suđenje radi proceduralnih grešaka u prvostepenom postupku.

Novinari tužbe za klevetu često doživljavaju kao vid političkog pritiska na njihov rad. Zbog loših ekonomskih uslova u kojima posluju brojni mediji u BiH, novinari i urednici često ističu

93 BiH Pravo, [Kratka analiza sudske prakse u primjeni Zakona o zaštiti od klevete, 2007.](#)

94 BH novinari, Dejan Lučka, [Analiza određenih presuda u vezi sa klevetom, 2023.](#)

95 MUP RS, [Informacije o stanju bezbjednosti u RS-u 2023. godine](#)

96 Vijesti, 30-ak prijava zbog klevete u RS-u. [Evo što se događa ako vas netko prijavi, a vi ste u Hercegovini, Srbiji ili Hrvatskoj](#), 27. 12. 2023.

97 Al Jazeera, [Dodik podnio prvu krivičnu prijavu za klevetu](#), 27. 9. 2023.

98 BH novinari, [Slijedi dvostruko kažnjavanje medija u slučajevima klevete u RS](#), 20. 12. 2023.

99 Antikorupcija, [Branko Perić: Ogled o vrijeđanju Tanje Topić – Anatomija jednog slučaja](#), 30. 1. 2023.

da su novčane kazne zbog klevete previsoke. Advokati iz Republike Srpske ističu da se uspostavlja nova praksa u ekonomskom iscrpljivanju medija jer tužioci, uglavnom javne ličnosti i ljudi sa ekonomskom moći, postavljaju nerealno visoke zahtjeve za nadoknadu nematerijalne štete za duševnu bol, ali i materijalno obeštećenje s obzirom na „poslovne gubitke“ koje su navodno pretrpjeli zbog pisanja medija.¹⁰⁰ Istovremeno, istraživački mediji se suočavaju sa velikim brojem tužbi za klevetu, zbog čega tuženi novinari i urednici moraju dane provoditi u sudnici umjesto u redakciji. Pet i više tužbi protiv jednog medija dovodi u opasnost potpunu ekonomsku destabilizaciju tog medija i realno prijeti njegovom opstanku.

Kriminalizacija klevete u RS-u će bitno uticati na slobodu govora ne samo u Republici Srpskoj, već u cijeloj BiH i regiji. Procjenjuje se da su nove zakonske odredbe alat vlasti za gušenje kritičkih glasova i sužavanje javnog prostora, te da će u najmanju ruku demotivisati novinarski i istraživački rad, kao i djelovanje aktivista i opozicionih političara.¹⁰¹ U aprilu 2023. godine cijeli bilten BH novinara je posvećen temi kriminalizacije klevete i rizicima koje to sa sobom nosi.¹⁰²

— A.7 OSTALI ZAKONI SE PROVODE OBJEKTIVNO I OMOGUĆAVAJU NOVINARIMA I OSTALIM MEDIJSKIM AKTERIMA DA SLOBODNO I BEZBJEDNO RADE

Ne postoje mjere zaštite niti odredbe u zakonima BiH koje štite novinare i medije od SLAPP tužbi. S obzirom na to da BiH ne vodi službenu evidenciju SLAPP tužbi, u januaru 2023. godine BH novinari su najavili uspostavljanje radne grupe za evidentiranje, praćenje i izvještavanje o SLAPP tužbama.¹⁰³ Ova radna grupa još uvijek nije uspostavljena. Također, u decembru 2023. godine podnesena je inicijativa za donošenje zakona o građanskoj inicijativi i zaštiti građana i aktivista Federacije BiH, a prijedlog ovog zakona sadrži antiSLAPP odredbe.¹⁰⁴

Također, s obzirom na loše ekonomske uslove u kojima radi većina medija, BH novinari su u 2022. pokrenuli aktivnosti na osnivanju fonda za odbranu novinara i medija pred sudovima, posebno u slučajevima velikog broja tužbi protiv određene medijske kuće i/ili novinara. Budući da državne institucije nisu pokazale nikakvu volju za formiranje fonda ili drugih modela materijalne podrške opstanku medija, BH novinari su uradili strategiju Fonda za odbranu novinara (Journalists Defence Fund – JDF) i kreirali modele njegovog formiranja.¹⁰⁵

U Bosni i Hercegovini su tokom 2023. godine prijavljene 53 SLAPP tužbe. Iako se u kontekstu ovakvih tužbi najčešće spominju novinari i mediji, bilježi se i porast SLAPP tužbi protiv građana aktivista, predstavnika civilnog društva i boraca za ljudska prava, a taj broj

100 BH novinari, [Slijedi dvostruko kažnjavanje medija u slučajevima klevete u RS, 20. 12. 2023.](#)

101 Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa, [Poslije 20 godina kleveta opet krivično djelo u Republici Srpskoj](#), 24. 7. 2023.

102 BH novinari, [E novinar, godina IX, br. 81](#), april 2023.

103 BH novinari, [Evropska federacija novinara: Koalicija za borbu protiv SLAPP tužbi](#), 19. 12. 2022.

104 Objavi.ba, [ANTI-SLAPP: U FBiH predložen prvi zakon protiv strateških tužbi u Evropi, 2023.](#)

105 Bljesak, [Osniva se fond za odbranu novinara](#), 14. 9. 2023.

značajno se povećao nakon što je ponovno kriminalizirana kleveta u RS-u u augustu 2023. godine.¹⁰⁶

Na meti SLAPP tužbi su istraživački i nezavisni mediji poput: Centra za istraživačko novinarstvo (CIN), magazina Žurnal, N1 TV, portala Capital.ba, Bljesak.info, Tačno.net, Raport, Focus, itd.

Izmjenama i prijedlozima za izmjene zakona tokom 2023. godine pravilo se neprijateljsko okruženje za djelovanje medija i organizacija civilnog društva i zakonski okvir za legalizaciju pritisaka na medije.

Uvođenje novih krivičnih djela protiv časti i ugleda u krivični zakon u Republici Srpskoj u julu 2023. godine ozbiljno je uticalo na okruženje u kojem djeluju mediji i civilno društvo. Krivična djela postaju dodatno sredstvo za ušutkivanje novinara pored Zakona o zaštiti od klevete koji je do sada najčešće korišten u ove svrhe. Najavljeni zakoni o sprečavanju širenja lažnih vijesti i o sprečavanju govora mržnje u RS-u nisu usvojeni, ali je bilo inicijativa za donošenje zakona o medijima, zbog čega je formirana i posebna radna grupa.

U krivičnim zakonima postoje krivična djela koja bi se mogla primijeniti na novinare, reportere, urednike ili njihove izvore, poput neovlaštenog fotografisanja¹⁰⁷ ili neovlaštenog objavljivanja i prikazivanja tuđeg spisa, portreta i snimka,¹⁰⁸ za koje su propisane novčane ili kazne zatvora. Međutim, nisu zabilježeni progoni novinara po ovom osnovu.

U Brčko distriktu BiH i na nivou kantona postoje odredbe vezane za prekršajno sankcionisanje širenja lažnih vijesti u okviru zakona o javnom redu i miru. U Brčko distriktu se novčane kazne kreću od 100 do 500 KM,¹⁰⁹ ali nisu zabilježeni pokušaji ušutkivanja novinara ili ograničavanja slobode izražavanja na osnovu ovih zakonskih odredbi.

— A.8 POVJERLJIVOST NOVINARSKIH IZVORA ZAGARANTOVANA JE ZAKONOM I VLAST JE POŠTUJE

Povjerljivost novinarskih izvora garantovana je zakonima u BiH na svim nivoima vlasti i u krivičnom i u građanskom postupku, a garancije se načelno poštuju u praksi.

Zakoni o krivičnom postupku (ZKP) predviđaju da novinari ne mogu biti saslušani kao svjedoci u svrhu zaštite izvora informacija.¹¹⁰ Zakonima o zaštiti od klevete propisano je

106 Balkan Civil Society Development Network (BCSDN), [Policy Paper: From Silence to Strength: A Regional Response to SLAPPs in the Western Balkans](#), 2024.

107 Krivični zakon RS-a, Neovlašteno fotografisanje, član 156 st. (1) Ko neovlašteno sačini fotografski, filmski ili drugi snimak nekog lica ili njegovih prostorija bez njegove saglasnosti, povređujući time posebno njegovu privatnost, ili ko takav snimak preda ili pokazuje trećem licu ili mu na neki drugi način omogući da se s njim upozna, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

108 Krivični zakon RS-a, Neovlašteno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka član 156a, st. (1) Ko objavi ili prikaže spis, portret, fotografiju, video-zapis, film ili fonogram ličnog karaktera, bez pristanka lica koje je spis sastavilo ili na koga se spis odnosi, odnosno bez pristanka lica koje je prikazano na portretu, fotografiji, video-zapisu ili filmu ili čiji je glas snimljen na fonogramu ili bez pristanka drugog lica čiji se pristanak po zakonu traži, a takvo objavljivanje ili prikazivanje je imalo ili moglo da ima štetne posljedice po lični život tog lica, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do dvije godine.

109 Zakon o javnom redu i miru Brčko distrikta, Član 10 (Iznošenje ili prenošenje lažnih vijesti, glasina ili tvrdnji) Ko iznosi ili prenosi lažne vijesti, glasine ili tvrdnje kojim se može izazvati uznemirenje građana ili ugroziti javni red i mir, bit će kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 100 do 500 KM.

110 Zakon o krivičnom postupku BiH, član 82; ZKP RS, član 147; ZKP FBiH, član 96; ZKP BD, član 82.

da novinari imaju pravo ne otkriti identitet izvora.¹¹¹ Ovo pravo uključuje i pravo neotkrivanja bilo kojeg dokumenta ili činjenice koji bi mogli razotkriti identitet izvora, a posebno usmeni, pismeni, audio, vizualni ili elektronski materijal. Pravo na neotkrivanje identiteta povjerljivog izvora nije ni pod kakvim okolnostima ograničeno u postupku koji se vodi u smislu ovog zakona.

Pored toga, ovo pitanje je definisano i Kodeksom za štampu i online medije BiH, kao i Smjernicama za saradnju policije i medija koje je izradio OSCE u BiH. Kodeksom je propisana obaveza novinara da štite identitet izvora, bez obzira na to da li su te ličnosti izričito zahtijevale povjerljivost.¹¹² Smjernice za policiju predviđaju da policija ne smije koristiti metode prisile i zastrašivanja novinara kako bi otkrili izvor informacija.¹¹³

U 2023. godini zabilježen je slučaj pokušaja otkrivanja novinarskog izvora. U februaru 2023. godine poziv na saslušanje dobio je novinar „EuroBlica“ i portala „Srpskainfo“ Nikola Morača. OJT Banja Luka i policija su teretili Moraču da je u objavljenim tekstovima otkrio detalje iz istrage u slučaju silovanja koje je prijavljeno u tom gradu. Od novinara je traženo da otkrije svoje izvore, što je on odbio i tom prilikom mu je oduzet telefon.¹¹⁴ Osim Morače, na informativni razgovor su pozvani i odgovorni urednik „EuroBlica“ Siniša Trkulja, direktor razvoja i izvršni urednik portala „Srpskainfo“ Boris Lakić, kao i novinar „Glasa Srpske“ Nebojša Tomašević. Protiv Morače, Trkulje i Lakića je otvorena istraga za krivično djelo povrede tajnosti postupka. Telefon mu je vraćen nakon tri mjeseca. Nakon intervencije BH novinara i protesta novinara i medija u RS-u, krajem juna Okružno javno tužilaštvo u Banjaluci obustavilo je istragu protiv ovih novinara.¹¹⁵

Nakon stupanja na snagu izmjena Krivičnog zakonika Republike Srpske porasla je uznemirenost novinarske zajednice u RS-a, ali i u cijeloj BiH, zbog mogućnosti da budu predmet istrage zbog krivičnog djela klevete, te izloženi istražnim mjerama i radnjama koje stoje na raspolaganju za dokazivanje nekog krivičnog djela (prisluškivanje, praćenje, pretres, zapljena imovine itd.). Time je dovedena u pitanje i obaveza zaštite novinarskih izvora informacija.¹¹⁶

Neki istraživački mediji uveli su praksu saradnje i konsultacija sa advokatima prije objave teksta u kojem pišu o pravno „osjetljivim“ pitanjima, poput objave zaštićenih dokumenata ili tajnog/neovlaštenog snimanja za potrebe istraživačkih priča.¹¹⁷

Novinari i urednici koji izvještavaju o korupciji i kriminalu svjesni su da postoji rizik da budu podvrgnuti nadzoru.¹¹⁸ U tom kontekstu preduzimaju se sve mjere predostrožnosti

111 Zakon o zaštiti od klevete (ZoZK) BiH, član 9; ZoZK RS, član 10; ZoZK FBiH, član 9; ZoZK BD, član 9.

112 [Kodeks za štampu i online medije BiH](#), član 13.

113 [Smjernice za saradnju policije sa medijima](#), tačka 5.

114 MC online, Đorđe Vujatić, [Sačuvati izvor uprkos pritiscima](#), 28. 2. 2023.

115 Srpskainfo, [Nastavljamo da radimo u službi čitalaca: Obustavljena istraga protiv urednika „EuroBlica“ i „Srpskainfo“ Siniše Trkulje i Borisa Lakića i novinara Nikole Morače](#), 27. 7. 2023.

116 Buka, [Vlast Republike Srpske omogućila praćenje i prisluškivanje novinara](#), 15. 9. 2023.

117 BH novinari, Maja Radević, [Indeks sigurnosti novinara Zapadnog Balkana, BiH, 2022.](#)

118 Balkan Insight, Milica Stojanović, BIRN, [Države nadzora: Nadzor novinara u Srednjoj i Jugoistočnoj Evropi bez kontrole](#), 14. 9. 2023.

unutar redakcija, npr. izbjegava se korištenje fiksnih telefona ili razgovora preko kablovskih veza koje obezbjeđuju telekomunikacioni operateri; koriste se šifrovane aplikacije koje pružaju bar određeni nivo sigurnosti; izbjegava se korištenje opreme iz neprovjerenih izvora itd.¹¹⁹

Nema javno dostupnih podataka o istragama povodom indicija da je Obavještajno-sigurnosna agencija BiH (OSA BiH), u vrijeme kada je njen direktor bio Osman Mehmedagić, nezakonito pratila telefonske komunikacije pojedinih novinara.¹²⁰ U tom periodu su pojedini mediji tvrdili kako su se pod određenim „mjerama“ nalazili novinari dnevnog lista Avaz, portala Klix, zatim FTV-a, FACE TV-a i Al Jazeera Balkans.¹²¹ Mediji su tvrdili da je Tužilaštvo BiH naredilo istragu i saslušalo novinare za koje je postojala sumnja da su prisluškivani. Nažalost, zbog zatvorenosti OSA-e i odbijanja davanja bilo kakvih informacija o prisluškivanju novinara, ove informacije nisu nikada zvanično potvrđene, ali ni demantovane. U martu 2023. godine američki Stejt Department je uveo sankcije za bivšeg direktora Obavještajno-sigurnosne agencije BiH Osmana Mehmedagića zbog *zloupotrebe državne telekomunikacijske kompanije*.¹²² U decembru 2023. godine on je uhapšen, kao i predsjednik Suda BiH, zbog sumnje da su izvršili krivično djelo zloupotrebe službenog položaja.¹²³

Predsjednik RS-a Milorad Dodik je na press konferenciji¹²⁴ održanoj u novembru u Banjaluci iznio informacije o praćenju“ onoga što radi N1 televizija i njeni novinari i novinarke. Ove informacije BH novinari nisu mogli potvrditi niti demantovati iz zvaničnih izvora, što upućuje na netransparentnost u ovoj oblasti, te potencijalno nezakonito postupanje, kao i nedozvoljeno političko i institucionalno uplitanje u rad medija i novinara.

— A.9 NOVINARI/KE IMAJU SLOBODU U OBAVLJANJU SVOJE PROFESIJE I MOGU OSNIVATI, UKLJUČIVATI SE I UČESTVOVATI U RADU SVOJIH UDRUŽENJA

Tokom 2023. godine nije bilo značajnih promjena u pogledu sindikalnog organizovanja i udruživanja novinara. Novinarke i novinari u BiH ne moraju imati dozvole za rad od države, odnosno licence, a tokom 2023. godine nisu zabilježeni pokušaji uvođenja licenci.

Novinari/ke nemaju problem da budu prepoznati/e kao takvi u okvirima javnih institucija, odnosno vlasti. Međutim, tokom 2023. godine zabilježeno je da su javni službenici ometali rad novinara. U februaru, tokom posebne sjednice Skupštine Grada Prijedora, javni zvaničnici su spriječili nekoliko medija da prate sastanke vlade na kojima je bila na dnevnom redu rasprava o kontraverznoj izjavi lokalnog imama, usmjerenoj protiv Pravoslavne crkve. Zaštitari su udaljili lokalne novinare, tvrdeći da je sjednica zatvorena

119 Semir Mujkić, urednik BIRN-a u BiH, [Surveillance states | Balkan Insight](#)

120 RSE, [Udruženje BH novinari: OSA da se izjasni o prisluškivanju novinara \(slobodnaevropa.org\)](#), 26. 6. 2019.

121 Avaz, [Afera „Snimak“: Tužilaštvo BiH pokrenulo istragu zbog prisluškivanja novinara](#), 19. 1. 2022.

122 Al Jazeera, [Bivši direktor Obavještajne agencije BiH Osman Mehmedagić na crnoj listi SAD-a](#), 15. 3. 2023.

123 Euronews Serbia, [U Sarajevu uhapšeni predsjednik Suda BiH i bivši direktor Obavještajno-sigurnosne agencije](#)

124 BH novinari, [Dodikovi mrzilački napadi na N1 moraju prestati!](#), 17. 11. 2023.

za javnost. U martu je Gradsko vijeće Zenice zabranilo medijima praćenje sjednice bez davanja obrazloženja.¹²⁵

U 2023. nisu zabilježeni pritisci vlasti, vlasnika medija ili osoba na pozicijama moći na novinare da se učlane u njihova udruženja. Nije zabilježeno osnivanje paralelnih ili lažnih medijskih udruženja iza kojih stoje političari/predstavnici vlasti.

Novinari su slobodni da se učlanjuju u sindikate i profesionalna udruženja. To pravo im je zagarantirano u više različitih zakona, prvenstveno u zakonima o radu. Na državnom nivou, kao ni na nivou entiteta, i dalje ne postoji sindikat koji okuplja isključivo novinare. Većina novinara u BiH članovi su nekog od novinarskih udruženja, a jedan broj njih su članovi sindikata medijskih radnika koji postoje u okviru javnih emitera, koji su i najbrojniji.¹²⁶

Krajem 2022. BH novinari su pokrenuli inicijativu za osnivanje radne grupe koja će biti zadužena da organizuje i provede aktivnosti za osnivanje sindikata novinara na nivou države, koji bi zastupao interese novinara kao partner u dijalogu sa vlastima s ciljem efikasnije zaštite radnih i ostalih prava novinara/ki. Ova inicijativa nije realizovana do kraja 2023. godine.

U BiH postoji pet novinarskih asocijacija: Udruženje/ Udruga BH novinari, Udruženje novinara RS-a, Udruga hrvatskih novinara, Društvo novinara BiH i Mreža novinarki u BiH. Ne postoje zvanični i precizni podaci o broju novinara u BiH, a procjenjuje se da ih ima između dvije i tri hiljade. Većina su članovi navedenih asocijacija.¹²⁷

— A.10 PRAVO NA PRISTUP ZVANIČNIM DOKUMENTIMA I INFORMACIJAMA

Novinari koriste zakonska pravila o pristupu informacijama i službenim dokumentima od javnog značaja, što je regulisano zakonima o slobodi pristupa informacijama na državnom i entitetskom nivou (ZOSPI).¹²⁸

Parlamentarna skupština BiH je 2023. godine usvojila je novi Zakon o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH.¹²⁹ Ovakvim definisanjem naziva zakona utvrđena je primjena zakona samo u odnosu na institucije BiH, čime je Brčko distrikt BiH ostao bez zakonskog osnova za osiguranje primjene slobode pristupa informacijama.¹³⁰ Ipak, Statut Brčko distrikta predviđa da sve institucije Distrikta poštuju slobodu informisanja, te da će zvaničnici osigurati javni uvid u aktivnosti Distrikta, javne dokumente, odluke i zvanične sastanke blagovremenim, tačnim i potpunim davanjem informacija.¹³¹

125 US State Department, [Izveštaj o stanju ljudskih prava u 2023. godini, Bosna i Hercegovina](#)

126 Više od 60% novinara/ki su članovi nekog od novinarskih udruženja, a oko 18% novinara je u članstvu nekog od sindikata koji djeluju na prostoru BiH. [Indeks sigurnosti novinara Zapadnog Balkana, BiH, 2022.](#)

127 TI BiH, prof. dr. Enes Osmančević, mr. sci. Adis Šušnjar, [Integritet novinarstva i transparentnost medija u BiH](#), 2021.

128 [Zakon o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH](#) („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 61/23, od 5. 9. 2023. godine), [Zakon o slobodi pristupa informacijama u Federaciji BiH](#) („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 32/01 i 48/11); i [Zakon o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske](#) („Sl. glasnik Republike Srpske“, broj 20/2001)

129 Parlamentarna skupština BiH, [Pristup informacijama](#)

130 [Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti institucije Ombudsmena za ljudska prava BiH za 2023.](#)

131 Statut Brčko distrikta, član 17. Javno informisanje

Novim ZOSPI-jem je propisano da se sve informacije institucija BiH smatraju otvorenim i javnim, osim ako je neobjavljivanje u potpunosti opravdano i zasnovano na zakonom propisanim izuzecima.¹³² Upravo su propisani izuzeci primjene zakona izazvali brojne polemike u oba doma Parlamentarne skupštine BiH, ali i u civilnom društvu. Predstavници civilnog društva su još od 2021. godine, kada je objavljen Nacrt ovog zakona, uputili više od 200 komentara koji nisu uvaženi. U komentarima je posebno kritikovana proširena lista izuzetaka za davanje pristupa informacijama,¹³³ ali i odredbe koje određuju da će o žalbama na rješenja institucija odlučivati Žalbeno vijeće pri Vijeću ministara BiH koje je i predlagač Zakona.¹³⁴

Pristup informacijama je u principu otvoren za sve novinare, bez diskriminacije.¹³⁵ Novi ZOSPI predviđa proaktivan pristup objavljivanja informacija, što se tumači kao pozitivan korak u odnosu na prethodni zakon. Predviđeno je i uspostavljanje centralnog portala svih informacija koji bi trebao olakšati pristup informacijama.¹³⁶ Novinari smatraju da postoje velike nejasnoće oko vođenja pravnih postupaka u slučajevima kada institucije odbiju pristup javnim informacijama.¹³⁷ Također, razlikuju se odredbe o sankcijama u slučaju kršenja Zakona na nivou države i na nivou entiteta. Dok ZOSPI na nivou BiH predviđa novčane sankcije za odgovorna lica u slučaju kršenja zakona, entitetski zakoni uopće ne sadrže kaznene odredbe.

Pravo na pristup informacijama institucije ograničavaju na različite načine: nepravilnom primjenom izuzetaka od objavljivanja informacija, nepravilnom primjenom testa javnog interesa, šutnjom administracije, nepoštovanjem rokova za postupanje po zahtjevima, pa sve do neprovođenja sudskih odluka. Transparentnost institucija zavisi od spremnosti rukovodilaca da rad institucija učine dostupnim javnosti te od kvaliteta rada službenika za informisanje.¹³⁸ Istraživanje provedeno 2023. godine pokazuje da svega 49,7% javnih preduzeća, 79,5% javnih ustanova u BiH, te 61,2% lokalnih samouprava u FBiH odgovaraju u roku na zahtjeve za pristup informacijama.¹³⁹

Zakon o Tužilaštvu BiH predviđa da tužilaštvo putem sredstava informisanja i na drugi način obavještava javnost o pojavama i problemima od općeg značaja koje je zapazilo u svom radu. Tužilaštvo *može* obavještavati javnost i zainteresovana lica i o pojedinim predmetima u kojima postupaju.¹⁴⁰ Tužioci Kantonalnog tužilaštva Kantona Sarajevo ističu da se novinarskim upitima daje prioritetni značaj, te da se u toku jedne godine zaprimi od 180 do 200 novinarskih upita. Na klasični novinarski upit odgovara se znatno brže nego na zahtjeve o pristupu informacijama.¹⁴¹

132 Član 6. ZOSPI BiH, Principi transparentnosti i otvorenosti, ravnopravnost spolova, zabrana diskriminacije i zaštita ličnih podataka

133 ZOSPI BiH, član 19. Ograničenja i njihovo trajanje

134 Centar za istraživačko novinarstvo, [Usvojen novi državni zakon o slobodi pristupa informacijama](#), 30. 8. 2023.

135 Reporteri bez granica, [Indeks slobode medija 2023. BiH](#)

136 Klix.ba, [Olakšica za sve građane: Bit će uspostavljen centralni portal javnih informacija](#), 12. 4. 2023.

137 BH novinari, Maja Radević, [Indeks sigurnosti novinara Zapadnog Balkana, BiH, 2022.](#)

138 BH novinari, Selma Učanbarlić, [Zakon o slobodi pristupa informacijama](#), 2021.

139 Transparency International BiH, [Primjena zakona o slobodi pristupa informacijama u BiH](#), 2023.

140 Zakon o tužilaštvu BiH, član 11. (Obavještanje javnosti); Zakon o tužilaštvu Federacije BiH, član 11; Zakon o tužilaštvima RS, član 11, i Zakon o tužilaštvu Brčko distrikta, član 35.

141 MC online, [Izazovi sa kojima se novinari/ke i građani/ke suočavaju tokom korištenja ZOSPI-ja](#), 15. 12. 2022.

Rezultati dvogodišnjeg mapiranja stepena transparentnosti pravosudnih institucija¹⁴² pokazuju da 90% tužilaštava u BiH na svojim internet-stranicama nema nikakvih informacija o krivičnim predmetima, dok je 50% sudova ignorisalo medijske upite. Zakonski rok od 15 dana da odgovori na zahtjev za slobodan pristup informacijama prekršilo je 42% svih sudova i tužilaštava. Polovina sudova u BiH ni na koji način ne objavljuje informacije o prvostepenim presudama, dok je mali broj onih koji imaju objavljene rasporede za suđenja. Pored toga, neke pravosudne institucije u BiH ne prihvataju zahtjeve poslate e-mailom, već insistiraju da se zahtjevi za pristup informacijama dostavljaju isključivo lično ili putem pošte, što ograničava pristup blagovremenom dostavljanju informacija novinarima te utiče na transparentnost pravosuđa.

U februaru 2023. godine objavljen je Medijski akcioni plan¹⁴³ donesen na osnovu Komunikacione strategija VSTV-a za period 2022–2025. za sudove i tužilaštva na svim nivoima.¹⁴⁴ Jedan od glavnih ciljeva Strategije je osigurati tačne, provjerene i ažurne informacije o radu sudova i tužilaštava, koje će biti lako dostupne građanima. Pored toga, među ciljevima je i unapređenje komunikacije VSTV-a i pravosudnih institucija sa zakonodavnom i izvršnom vlašću, medijima, javnošću generalno, te korisnicima pravosudnih institucija. Komunikaciona strategija nije pravno obavezujući dokument, a bez obezbjeđivanja adekvatnog budžeta za njenu implementaciju nema garancija da će biti realizovana.

Novinarima je omogućen pristup sjednicama parlamenata na nivou države, entiteta i kantona, kao i Skupštini Brčko distrikta. Sjednice se prate uživo ili putem online platformi,¹⁴⁵ a neke od njih prenose se i uživo na javnim TV-stanicama. Tokom 2023. godine zabilježeni su slučajevi ograničavanja pristupa sjednicama Skupštine Opštine Prijedor i Gradskog vijeća Zenice.

142 BORAM, Ivana Korajlić i Denis Džidić, [Pravosuđe u BiH između potrebe građana i politike: zatvorenost, neefikasnost i nepovjerenje građana](#), 2023.

143 [Medijski akcioni plan](#), Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, februar 2023.

144 [Komunikacijska strategija VSTV-a BiH](#) za period 2022–2025.

145 Npr. na platformi [Parlametar](#) dostupne su informacije i transkripti sa sjednica Parlamenta BiH.

B. POLOŽAJ NOVINARA/KI U REDAKCIJAMA

— B.1 NOVINARI/KE IMAJU STABILNA RADNA MJESTA NA KOJIMA SU ZAŠTIĆENI/E

U BiH ne postoje konkretni propisi o radnim odnosima u oblasti medija. Njih garantiraju zakoni o radu, opći kolektivni ugovori,¹⁴⁶ pravilnik o radu kompanije, ugovor o radu sa zaposlenim. U BiH radna prava i socijalna zaštita regulisani su na entitetskom nivou, u nadležnosti su Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta.

Nije bilo promjena u odnosu na 2022. godinu kada su u pitanju radna prava novinara. Većina novinara/ki ima potpisane ugovore o radu. Ugovori u privatnim medijima najčešće se sklapaju na određeno vrijeme, ali je takva praksa prisutna i u javnim medijima, posebno kada se radi o angažmanu početnika u novinarstvu i/ili dopisnika javnih medija iz manjih gradova. U nekim slučajevima honorarni angažman se proteže na pet i više godina. Novinari koji su zaposleni u javnim servisima i medijima koji se finansiraju iz projekata i stranih fondova imaju nešto bolja primanja u odnosu na ostale.¹⁴⁷

Generalna je ocjena da su novinari loše plaćeni. Istraživanja pokazuju da 50,7% njih ima primanja između 600 do 1000 KM, 22,7% ima plaću između 1000 i 1500 KM, 17,3% ima primanja do 600 KM, a 9,3% ima primanja preko 1500 KM.¹⁴⁸ Najniža primanja su u štampanim medijima, gdje više od 50% novinara ima nižu plaću od prosječne, dok je najbolja situacija na televizijskim stanicama.¹⁴⁹

Neprijavljivanje novinara i rad bez ugovora jedan je od najčešćih slučajeva kršenja radnih prava novinara. Oko 75% novinara je prijavljeno u poreznoj evidenciji, dok 25% to nije. Međutim, zbog hiperprodukcije novinara, sve manjeg tržišta i nepostojanja jakog medijskog sindikata, mnogi novinari, pogotovo mladi, pristaju na ovakve uslove rada, kako bi stekli radno iskustvo i stvorili prilike za bolje poslove. Svega oko 30% novinara prepoznaje postojanje kolektivnog ugovora u mediju u kojem radi kao ključnog dokumenta za zaštitu radnih prava novinara.¹⁵⁰

Oko 60% novinara i medijskih radnika radi prekovremeno, ali za to nije plaćeno. Uz male plaće, rad na crno i nepovoljne ugovore, prekovremeni rad predstavlja najčešći slučaj kršenja radnih prava novinara. Preko 90% novinara i medijskih radnika smatra da je njihov društveni status loš. Ovako izražen negativan stav ispitanika prema svom društvenom statusu potvrđuje sve spomenute činjenice vezane za loš socioekonomski položaj i ukazuje na hitnu potrebu za poboljšanjem medijskih politika, profesionalnih i radnih uslova novinara te zaštitom profesionalnih standarda u novinarstvu.¹⁵¹

146 Kolektivne ugovore potpisuju Vlada, Udruženje poslodavaca i Savez samostalnih sindikata.

147 BH novinari, Maja Radević, [Indeks sigurnosti novinara Zapadnog Balkana, BiH, 2022.](#)

148 Transparency International BiH, prof. dr. Enes Osmančević, mr. sci. Adis Sušnjar, [Integritet novinarstva i transparentnost medija u BiH, 2021.](#)

149 BH novinari, Maja Radević, [Indeks sigurnosti novinara Zapadnog Balkana, BiH, 2022.](#)

150 Transparency International BiH, prof. dr. Enes Osmančević, mr. sci. Adis Sušnjar, [Integritet novinarstva i transparentnost medija u BiH, 2021.](#)

151 Ibid.

Tokom 2023. Liniji za pomoć novinarima prijavljena su četiri nova slučaja vezana za radne sporove ili mobing. Najčešće se krše prava u vezi s redovnim primanjima, prekovremenim radom, tj. brojem radnih sati, uplatom doprinosa, pravom na otpremninu, te kršenjem prava kroz otkazne ili disciplinske postupke. Novinari također prijavljuju političke pritiske i pokušaje cenzure. U odnosu na 2022. godinu za 10,2% povećao se broj prijavljenih slučajeva, ali i dalje zabrinjavaju pritisci i prijetnje političara (21 slučaj), verbalni napadi (17), te slučajevi huškanja i govora mržnje (8), prijetnji smrću (7) i fizičkih napada (6). Posebno zabrinjava cenzura i samocenzura koji su očiti u medijima i javnom prostoru RS-a nakon kriminalizacije klevete u ljeto 2023. godine.

Medijsku zajednicu u BiH karakterizira izuzetno loša sindikalna organiziranost. Za razliku od evropskih zemalja i zemalja u okruženju, BiH nema jedinstven medijski sindikat koji bi pregovarao o boljim radnim i socijalnim uslovima za rad novinara na nivou cijele države.¹⁵²

Većina privatnih medija nema sindikate. Čak i u rijetkim slučajevima kada sindikati u privatnim medijima djeluju, članstvo u njima je minimalno. Zaposlenici privatnih medija ne smatraju da sindikati mogu uvesti promjene u privatnim medijima, te se, zbog toga, rijetko u njih učlanjuju, uz navođenje činjenice da novinari koji se učlane u sindikat trpe velike pritiske.¹⁵³

Ne postoje zvanični podaci o broju sindikata u medijima, ali pretpostavlja se da svega 16% medijskih kuća ima sindikat ili vijeće uposlenika, dok većina privatnih medija nema sindikate. Istraživanje Transparency International pokazuje da čak 77,3% novinara nisu članovi medijskog sindikata, 14,7% ispitanika članovi su sindikata pri mediju, a 8% ispitanika članovi su entitetskog sindikata. Malen postotak članova medijskih sindikata ukazuje na razjedinjenost novinara, nedovoljno poznavanje radnih prava i nedostatak volje da se izbore za svoja prava. Postojanje medijskih sindikata neophodno je ukoliko novinari žele zaštititi svoja radna prava.¹⁵⁴

— B.2 UREDNIČKA NEZAVISNOST U PRIVATNIM MEDIJIMA

U Specijalnom izvještaju Institucije ombudsmena o položaju i slučajevima prijetnji novinara iz 2017. godine zaključeno je da su redakcije formalno odvojene od vlasnika medija, ali da vlasnici pojedinih privatnih medija često vrše pritisak na redakcije, te je cenzura i autocenzura dio svakodnevnog rada pojedinih novinara.¹⁵⁵ U Izvještaju o radu za 2023. godinu ova institucija konstatuje da se ne može uočiti značajan napredak bez obzira na protok vremena, zbog čega podsjeća na zaključke, mišljenja i preporuke iz Specijalnog izvještaja.¹⁵⁶

152 Postoje odvojeni sindikati na entitetskim nivoima i u Brčko distriktu. U FBiH djeluje Sindikat grafičkih, izdavačkih i medijskih radnika BiH, a u RS-u Sindikat medija i grafičara Republike Srpske. Unutar Javnog BHRT servisa djeluju odvojeno dva sindikata i pored njih postoje sindikati entitetskih javnih emitera. Zvaničan broj novinara nije poznat, a prema nezvaničnim procjenama, u BiH radi oko 3000 novinara.

153 Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH, [Specijalni izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u BiH](#), 2017.

154 Transparency International BiH, prof. dr. Enes Osmančević, mr. sci. Adis Šušnjar, [Integritet novinarstva i transparentnost medija u BiH](#), 2021.

155 Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH, [Specijalni izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u BiH](#), 2017.

156 [Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH za 2023.](#)

Više od polovine medijskih radnika (56%) tvrdi da u mediju u kojem rade postoji jasan i precizno definisan odnos između novinara i vlasnika, dok 19% smatra da to nije slučaj. Ovaj odnos se uvijek poštuje kod 51,7% novinara, dok se ne poštuje kod 12,6%. Kada je u pitanju odnos između novinara i urednika, 73% novinara tvrdi da u mediju u kojem rade postoji jasan i precizno definisan odnos između novinara i urednika, dok 15% novinara kaže da on ne postoji u njihovim medijskim kućama. Jasan i precizno definisan odnos između novinara i urednika se uvijek poštuje kod 63,3% novinara, dok se kod 15,9% ne poštuje. Svoj odnos sa nadređenima 24,6% novinara opisuje kao odličan, 35,7% kao uglavnom dobar, a 16,9% kaže da on varira između dobrog i lošeg. Loš ili veoma loš odnos sa nadređenima ima 10,6% novinara. Svaki deseti novinar (12%) tvrdi da u mediju u kojem radi postoje propisani parametri kao preduslov za napredak u karijeri, dok 50% tvrdi da takvi parametri ne postoje. Trećina novinara (30%) ne zna za postojanje procedura za napredovanje u karijeri.¹⁵⁷

U BiH ne postoji zakonska regulativa o transparentnosti medijskog vlasništva nad medijima, na čemu godinama insistiraju mediji i organizacije civilnog društva. Ne postoji transparentnost podataka o dodijeljenim sredstvima iz javnih budžeta, transparentnost procedura dodjele tih sredstava, kao ni mehanizmi zaštite uredničke nezavisnosti u medijima.¹⁵⁸

Kodeks Vijeća za štampu i onlajn medije¹⁵⁹ je osnova samoregulacije za štampane i online medije, ali njegovo poštovanje je neujednačeno.¹⁶⁰ Interni etički kodeksi u većini privatnih medija ne postoje. Pojedine redakcije uvele su neka „nepisana pravila“, npr. kada izvještavaju o suicidu, zločinima koji uključuju maloljetne osobe, ograničavanje komentara čitalaca na pojedinim tekstovima i slično.¹⁶¹

Novinarstvo u BiH je i dalje nesigurna profesija, s niskim platama i nesigurnim statusom. Radna prava se slabo poštuju, učlanjenost u sindikate je na niskom nivou, a ne postoje granski kolektivni ugovori za medijske radnike. Shodno tome, mnogi novinari primaju platu znatno nižu od prosječne, a rade i prekovremeno. Novinarke čak imaju lošiji radni položaj od novinara.¹⁶²

Istraživanja potvrđuju da su najveći problemi novinara u BiH politički pritisci, cenzura i autocenzura, problemi finansiranja, nedostatak adekvatnog novinarskog kadra i slabo obrazovanje budućih novinara, potplaćenost i nevrednovanje novinarske struke. Kao jedan od problema navodi se i neadekvatna zakonska regulativa i neprimjenjivanje zakonskih odredbi.¹⁶³

157 BH novinari, [Raspodjela moći u bh. medijima](#)

158 Transparency International BiH, prof. dr. Enes Osmančević, mr. sci. Adis Šušnjar, [Integritet novinarstva i transparentnost medija u BiH, 2021.](#)

159 Vijeće za štampu i online medije u Bosni i Hercegovini, [Kodeks za štampu i online medije BiH](#)

160 Evropska komisija, [Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2023.](#)

161 BH novinari, Maja Radević, [BiH: Indikatori nivoa medijskih sloboda i sigurnosti novinara, 2022.](#)

162 Evropska komisija, [Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2023.](#)

163 OSCE, [Procjena potreba medijskog sektora u Bosni i Hercegovini, Izvješće o provedenom istraživanju javnog mišljenja o potrebama medijskog sektora u BiH](#), str. 39.

U 2023. godini Liniji za pomoć novinarima prijavljena su četiri slučaja radnih sporova i mobinga unutar redakcija koji su se odnosili na neadekvatne ugovore o radu, neredovnu isplatu plaća, izostanak uplate poreza i doprinosa, mobing unutar redakcija i nejednakost u tretiranju zaposlenika različite životne dobi. Novinari se rijetko odlučuju prijavljivati mobing i kršenja radnih prava zbog toga što radni sporovi traju nerazumno dugo, a novinari ne vjeruju u pozitivne ishode suđenja ili drugih oblika institucionalne zaštite. Tim pravnika Linije za pomoć novinarima trenutno radi na dva sudska spora o povredama radnih prava novinara i dvije apelacije pred Ustavnim sudom BiH. U 2023. godini jedan urednik je odustao od nastavka suđenja radi odluka nižih sudova u korist poslodavca.

— B.3 UREDNIČKA NEZAVISNOST U JAVNIM MEDIJSKIM SERVISIMA

Zakonima BiH¹⁶⁴ i statutima javnih emitera¹⁶⁵ predviđeno je da su javni RTV servisi samostalni u obavljanju djelatnosti, imaju uređivačku nezavisnost i institucionalnu autonomiju, što se naročito odnosi na oblasti kao što su: a) utvrđivanje programske šeme; b) koncepcija i produkcija programa; c) uređivanje i prezentovanje vijesti i informativnog programa; d) upravljanje i raspolaganje imovinom; e) zapošljavanje i prava i obaveze zaposlenih; f) uređivanje djelatnosti i unutrašnje organizacije; g) priprema i izvršenje budžeta; h) pregovori, pripreme i potpisivanje pravnih akata u vezi sa funkcionisanjem servisa; i) predstavljanje javnih RTV servisa u pravnim postupcima; j) kupovina, iznajmljivanje, prodaja i korištenje robe i usluga.¹⁶⁶

Uređivački principi javnog RTV sistema¹⁶⁷ koji se odnose na sva tri javna servisa u BiH usvojeni su još 2003. godine uz potpise rukovodilaca sva tri javna emitera. Principi u osnovi govore o standardima kojih se trebaju pridržavati rukovodstva, urednici i zaposleni javnih emitera u BiH, kako bi bolje razumjeli i izvršavali misiju služenja javnosti. Principi uključuju nepristrasnost, lično mišljenje, pravičnost, tačnost podataka, povjerljivost izvora, pristojnost i uljudnost, poštovanje različitosti i nezavisnosti itd.

Uređivački principi predviđaju profesionalne standarde za urednike i novinare, ali ne garantuju njihovu nezavisnost od organa upravljanja. Dokumentom je predviđeno da nijedna društvena grupa, organ vlasti, politička partija, vladina ili nevladina organizacija, kao ni pojedinac, bez obzira na svoju društvenu ulogu i poziciju, ne može imati privilegovani položaj u programima javnih radiotelevizija u BiH. Učesnici emisija i programa ne mogu određivati uslove učešća u programima javnih servisa, uključujući dužinu nastupa, izbor drugih učesnika i sl. Rukovodstvo, urednici i novinari javnih emitera moraju imati potpuni nadzor nad svojim programima. Povreda uređivačkih principa predstavlja težu povredu radnih obaveza.

164 [Zakon o javnom radio-televizijskom sistemu Bosne i Hercegovine](#); [Zakon o javnom servisu radio-televizije Federacije BiH](#) i [Zakon o radio-televiziji RS](#)

165 [Statut RTV BiH](#); [Statut RTRS](#) i [Statut BHTV](#)

166 Član 4. Zakona o javnom radio-televizijskom sistemu Bosne i Hercegovine (Samostalnost javnih servisa)

167 [Uređivački principi javnog RTV sistema](#)

BHRT je početkom 2023. godine revidirao svoje Uređivačke principe¹⁶⁸ kako bi uključio i obavezu moderiranja sadržaja na nalogima društvenih mreža BHRT-a, ali i zabranu govora mržnje i veličanje ratnih zločina na društvenim mrežama za svoje zaposlenike. Principe nisu revidirala druga dva javna servisa.¹⁶⁹

Javni servisi u BiH se u svom radu susreću sa brojnim problemima koji urušavaju kvalitet rada. Prije svega, nalaze se pod konstantnim političkim pritiskom. Finansijska zavisnost, te politički pritisci povezani sa njom, predstavljaju najčešći oblik pritiska vlade na javne servise i medije u BiH. Članovi upravnih odbora se biraju u parlamentima, te je njihov sastav uslovljen političkom situacijom i odnosima stranaka koje su na vlasti. Slična situacija je i sa izborom čelnih ljudi u RTV servisima, a dominantan politički uticaj je najvidljiviji u uređivačkoj politici.¹⁷⁰

Prema međunarodnim izvorima, javni servisi u BiH spadaju u medije koje kontroliše država. U ovu kategoriju spadaju mediji koje prevashodno finansira država, u kojima država ima kontrolu nad upravljačkim tijelima, kao i kontrolu nad uređivačkom politikom.¹⁷¹

Javni emiteri se godinama suočavaju sa nepovoljnom finansijskom situacijom i velikim dugovanjima, što ugrožava njihovo funkcionisanje, prije svega zbog problema sa naplatom taksi, tj. TV-pretplata.¹⁷² Javni servis RS-a je istupio iz zajedničkog sistema naplate takse 2017. godine, od kada ne finansira ostale emitere kako je to predviđeno zajedničkim Zakonom o Javnom RTV sistemu BiH. BHRT zbog toga vodi sudske sporove zbog duga od 31,5 miliona eura koji Radio-televizija Republike Srpske (RTRS) nije prebacila na račun BHRT-u.¹⁷³

Iz godine u godinu povećavaju se budžetska sredstva za finansiranje javnih medija. Udio vlastitih prihoda većine javnih medija se značajno smanjuje, a zbog sve veće finansijske zavisnosti od budžetskih subvencija ozbiljno je ugrožena i njihova uređivačka nezavisnost.¹⁷⁴ Tokom 2023. godine nije provedena reforma javnog RTV servisa BiH i Federacije BiH u skladu sa Ustavom, što je postavljeno kao jedan od ciljeva Sporazuma o formiranju vlasti na državnom i federalnom nivou nakon Općih izbora 2022. godine.¹⁷⁵

U najtežoj finansijskoj situaciji je BHRT, a Samostalni sindikat radnika u BHRT-u je krajem 2023. godine uputio otvoreno pismo za spas BHRT-a, upozoravajući na niske plate i odlazak radnika u ovoj medijskoj kući.¹⁷⁶

Evropska komisija je među 14 prioriteta za približavanje BiH prema EU navela stabilno finansiranje javnog RTV sistema

168 BHRT, [Uređivačka načela RTV BiH \(BHRT\).pdf](#).

169 Mediacentar Sarajevo, Slađan Tomić, [Od tri javna servisa samo je BHRT revidirao uređivačke principe](#), 11. 10. 2023.

170 Škola za političke studije Vijeća Evrope BiH, [Policy Brief 08 XI-2020](#).

171 CEU Democracy Institute, Marius Dragomir Astrid Söderström, [Stanje u državnim medijima](#), str. 14. i 49.

172 RSE, Predrag Zvijerac, [Bh. televizija u blokadi od 30 miliona eura](#), 15. 12. 2021.

173 Evropska komisija, [Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2023.](#)

174 Transparency International BiH, [Koliko plaćamo rad javnih medija](#), 27. 12. 2019.

175 Mediacentar Sarajevo, Slađan Tomić, [„Osmorka“ najavljuje reforme RTV sistema, stručna javnost sumnja u dobre namjere](#)

176 [Otvoreno pismo Samostalnog sindikata radnika u BHRT-u](#), 15. 12. 2022.

Bosne i Hercegovine. U izvještaju EK za 2023. godinu navodi se da u BiH nije poduzeta nijedna radnja kako bi se osigurala finansijska održivost sistema javnih RTV servisa.¹⁷⁷

— B.4 UREDNIČKA NEZAVISNOST U NEPROFITNOM MEDIJSKOM SEKTORU

Ne postoje zvanični i precizni podaci o broju neprofitnih medija u BiH. Među njima je svakako najviše online portala, a najmanje elektronskih (radio i TV) i štampanih medija.

Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) ima nadležnost za elektronske medije, tj. radio i televiziju. Ona izdaje dozvole, reguliše rad i vodi javni registar nosilaca dozvola za emitovanje. Prema podacima RAK-a, u BiH postoji 146 profitnih privatnih i javnih radiostanica,¹⁷⁸ tri emitera javnog RTV sistema i dvije neprofitne radiostanice čiji su osnivači udruženja,¹⁷⁹ te 112 TV-stanica, od kojih 21 javni servis, 89 privatnih i dvije neprofitne TV.¹⁸⁰

Kada je riječ o štampanim i online medijima, za njihovo registrovanje i osnivanje nadležni su entitetski zakoni, te odluke i propisi Brčko distrikta. Vijeće za štampu i onlajn medije u BiH, kao samoregulatorni mehanizam, vodi registar štampanih i online medija koji je javno dostupan, ali nema podataka koji su od ovih medija neprofitni. Prema ovom registru, na području BiH postoji osam dnevnih novina, sedam novinarskih agencija, te 187 različitih izdanja, magazina i publikacija (sedmičnih, dvosedmičnih, periodičnih).¹⁸¹ U objavljenom registru online medija navedena su 63 portala sa podacima o izdavaču i kontaktom.¹⁸²

U BiH je mapirano ukupno 615 internet-portala,¹⁸³ od čega je u 305 u Federacija BiH, 94 u Republici Srpskoj, 11 u Brčko distriktu BiH, 194 na nepoznatoj lokaciji, tri u zemljama regiona i sedam portala u dijaspori. Utvrđeno je da je 270 portala bez imena vlasnika, urednika i novinara (impresum), da 167 njih ima naveden impresum, dok je kod 178 portala impresum djelimično naveden.¹⁸⁴

Pored kodeksa VZS-a kojeg se trebaju pridržavati svi profesionalni štampani i online mediji, pojedine redakcije imaju posebne standarde za izvještavanje i za uređivačku nezavisnost. Primjer je Centar za istraživačko novinarstvo (CIN) na čijoj je internet-stranici naznačeno da je to neprofitna organizacija bez političkih ambicija; da CIN „ne prihvata novac ili usluge političkih partija, političara, biznismena ili drugih ljudi koji pokušavaju uticati na medijski sadržaj. CIN ne podržava nijednu političku partiju, te nema nikakav politički cilj

177 Evropska komisija, [Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2023.](#)

178 RAK, [Korisnici dozvole za radijsko emitovanje putem zemaljske radiodifuzije](#)

179 RAK, [Korisnici dozvole za radijsko emitovanje, Neprofitne stanice](#)

180 RAK, [Korisnici dozvole za televizijsko emitovanje](#)

181 Vijeće za štampu i online medije, [Spisak štampanih medija u BiH](#)

182 Vijeće za štampu i online medije, [Spisak online medija u BiH](#)

183 Vijeće za štampu i online medije, [Web-portali u BiH](#)

184 Centar za promociju civilnog društva (CPCD), [Mapiranje medijskih web-portala u BiH, 2021.](#)

ili ambiciju, osim da obrazuje društvo koje će zastupati svoje interese kroz građanske akcije, glasanje i angažovanost."¹⁸⁵

Udruga BH novinari od 2004. godine ima Kodeks časti bh. novinara koji ustanovljava načela, kao i prava i dužnosti novinara i urednika, članova ovog udruženja. Za zaštitu i primjenu Kodeksa nadležno je Novinarsko vijeće časti BH novinara.¹⁸⁶

Početak 2023. godine formirana je organizacija neprofitnih medija „Umbrella“ koja u svom sastavu okuplja 13 nezavisnih i neprofitnih medija.¹⁸⁷ Cilj udruženja je okupljanje i jačanje nezavisnih istraživačkih medija koji će istinitim, objektivnim, zasnovanim na činjenicama, profesionalnim medijskim sadržajima služiti interesu javnosti, te zagovarati medijski prostor oslobođen od političkih, ekonomskih, poslovnih i drugih uticaja.

U martu 2023. godine Vlada RS-a je potvrdila Zakon o posebnom registru i javnosti rada neprofitnih organizacija, a njegov Nacrt je krajem septembra 2023. usvojen u prvom čitanju u Narodnoj skupštini RS-a (NSRS). Civilno društvo i mediji, kao i brojne međunarodne organizacije, ocijenili su ovaj zakon „nazadnim i negativnim“.¹⁸⁸ Zakonom se predviđala posebna prismotra i mogućnost zabrane rada nevladinim organizacijama koje se finansiraju iz inostranstva, zabrana političkih aktivnosti, potrebe za dodatnom registracijom i slanjem finansijskih izvještaja. Njime su kao „agenti stranog uticaja“ definisane neprofitne organizacije koje pomažu strani subjekti, a koje se bave političkim djelovanjem ili političkim aktivnostima, uticajem na javno mnijenje, te one koje „narušavaju integritet i Ustav Republike Srpske“.

Targetiranje neistomišljenika, novinara i predstavnika civilnog društva kao „agenata stranog uticaja“ koji imaju za cilj srušiti legitimno izabranu vlast u RS-u jedan je od načina diskreditacije rada medija i civilnog društva.¹⁸⁹

U martu 2023. godine su banjalučki nezavisni novinari Aleksandar Trifunović i Nikola Morača prijavili policiji vandalizam nad njihovim vozilima. Obojica su prethodno sudjelovala u protestima novinara koji su se protivili odluci Vlade RS-a da ponovo kriminalizira klevetu.

Reagirajući u martu na kritike novinara u vezi s planovima za ponovnu kriminalizaciju klevete, predsjednik RS-a Milorad Dodik izvrjeđao je novinare, posebno se usmjerivši na direktora banjalučkog Kluba novinara Sinišu Vukelića, nazvavši njega i druge „spodobama koje ovdje godinama lažu, petljaju, nameću ljudima, reketiraju“. Udruženje BH novinari i Mreža SafeJournalists ocijenili su da ovakvo ponašanje predstavlja otvoreni politički pritisak na medije i ograničavanje slobode izražavanja.

185 [CIN-ovi standardi](#)

186 BH novinari, [Kodeks časti BH novinara](#)

187 [Udruženje „Umbrella“](#)

188 [Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE-a o zakonu o stranim agentima](#)

189 MC Online, Anida Sokol, [Teška godina i za medije u BiH, 28. 12. 2023.](#)

Na konferenciji za novinare održanoj 12. augusta u Banjaluci Dodik je ponovo verbalno napao grupu novinara, nazivajući ih „neprijateljima srpskog naroda i rušiteljima Republike Srpske“, uz tvrdnju da primaju stranu pomoć. Udruženje BH novinari i Mreža SafeJournalists pozvali su Okružno javno tužilaštvo u Banjaluci da provede istragu. Predstavnicu Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE) za slobodu medija Teresa Ribeiro, i šef Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini Brian Aggeler, osudili su Dodikove prijetnje i optužbe. U julu su provalnici provalili u stan istraživačkih novinara portala Žurnal.info Eldina Karića i Žane Gauk Karić i ukrali dva laptopa. BH novinari i Linija za pomoć novinarima opisali su incident kao čin zastrašivanja.

Većina neprofitnih medija nema osigurana dugoročna sredstva za finansiranje. Mnogi nezavisni mediji su ukinuli oglašavanje i potpuno se oslanjaju na donatorska sredstva, a kako bi to postigli apliciraju ne samo na programe namijenjene za medije, već i na one u oblastima demokratizacije općenito, vladavine prava, transparentnosti, borbe protiv korupcije.

— B.5 NOVINARSKA SLOBODA U PROCESU PROIZVODNJE VIJESTI

Sloboda novinara u odabiru vijesti i proizvodnji medijskog sadržaja, odnosno načina interpretacije pojedinih informacija, varira od medija do medija. Istraživanja pokazuju da su u procjeni nezavisnosti medija novinari gotovo ujedinjeni u mišljenju da u BiH gotovo da nema nezavisnih medija. Kao faktori koji u najvećoj mjeri diktiraju uredničku politiku medija ističu se ekonomska zavisnost s jedne, i politička zavisnost s druge strane. Novinari smatraju da je najviše nezavisnih u online medijima. Državni mediji su zavisni od osnivača, a ostali od različitih političkih i ekonomskih faktora. Jedan od kriterija koji se nameće u razdvajanju medija u BiH je izvor finansiranja. Procjenjuje se da su nezavisniji oni mediji koji do novca dolaze putem različitih projekata ili donatorskih sredstava, dok je narativ medija koji imaju finansijsku podršku državnih institucija ili političkih organizacija u potpunosti određen ciljevima tih grupa.¹⁹⁰

Istraživanje BH novinara pokazalo je da nepostojanje pravilnika o zaštiti prava i sigurnosti zaposlenika u većini medija usporava i ograničava interne kapacitete podrške novinarima i novinarkama. Izostanak interne podrške povezan je sa samocenzurom, profesionalnim preispitivanjem, pa i razočarenjem, te odustajanjem od konfliktnih tema i bavljenje onim manje osjetljivim. To je naročito izraženo u mnogim javnim medijima koji se finansiraju iz lokalnih budžeta.¹⁹¹

U istraživanju BH novinara nešto više od polovine građana BiH je navelo kako je politička zavisnost osnovna prepreka u radu medija, a slijede opća politička klima i finansijska zavisnost. U odnosu na 2022. godinu to je pad za oko 10%. Dvije trećine stanovnika BiH smatraju da su političari

190 OSCE, [Procjena potreba medijskog sektora u Bosni i Hercegovini](#)

191 BH novinari, prof. dr. Zarfa Hrnjić-Kuduzović, [Interni kapaciteti i potrebe medija u oblasti zaštite i sigurnosti novinara i novinarki u BiH s fokusom na novinarke](#), 2023.

i političke partije glavni kršioci novinarskih prava i sloboda, ali to mišljenje je znatno manje prisutno kod stanovnika RS-a (37%) nego kod ispitanika iz FBiH (83,7%).¹⁹²

Novinari navode da pristajanjem na posao u određenom mediju pristaju i na uredničku politiku tog medija i da nemaju nikakvu zaštitu svog profesionalnog integriteta. U mnogim medijima postoji favorizovanje određenih političkih opcija, u zavisnosti od interesa vlasnika, odnosno upravljačkih struktura medija, te da nemaju nikakvu zaštitu profesionalnog integriteta.¹⁹³

Klijentelizam u medijima, atmosfera konstantnog političkog sukoba, direktni politički pritisci, netransparentno finansiranje medija, velika nezaposlenost i neuređeno oglašivačko tržište – stvaraju klimu u kojoj se novinari teško odupiru cenzuri i autocenzuri. Također, razlozi izražene cenzure i autocenzure kod novinara su: nekažnjavanje napada na novinare, veliki broj tužbi za klevetu, ucjene oglašivača u slučajevima istraživačkih i kritičkih medijskih sadržaja, kršenje radnih prava novinara i nepostojanje programa pomoći i zaštite novinara u slučaju odbijanja neetičkih zadataka.¹⁹⁴

Novinari rijetko prijavljuju cenzuru i političke pritiske koje doživljavaju unutar redakcija jer smatraju da im to može donijeti samo probleme na radnom mjestu. I kada prijave ovakve slučajeve, zbog straha od gubitka posla najčešće insistiraju da to bude anonimno.¹⁹⁵

Linija za pomoć novinarima registrovala je krajem 2022. i početkom 2023. godine jedan slučaj cenzure i pritisaka unutar redakcije. Programsko rukovodstvo ovog kantonalnog medija pokrenulo je disciplinski postupak protiv novinarkе jer je objavila izjavu sindikalnog vođe koji kritikuje jednu od kompanija – jednog od glavnih oglašivača u ovom mediju. Iako se u medijskom sadržaju ne navodi naziv kompanije, rukovodstvo medija je optužilo novinarku. Osim cenzure, ovaj slučaj je i eklatantan primjer medijskog klijentelizma. Iako nije bilo konkretnih prijava Liniji za pomoć novinarima, većina novinara u RS-u navodi primjetnu cenzuru i samocenzuru u RS-u u strahu da će biti predmet krivičnog gonjenja za klevetu.

— B.6 RADNI POLOŽAJ NOVINARKI

U odnosu na pritiske kojima su novinari i medijski radnici izloženi, većina novinara smatra da je ženama teže. One se, pored svih problema koje dijele s muškim kolegama, susreću i s problemom seksizma. Mišljenje većine novinara je da su žene u bosanskohercegovačkom društvu percipirane kao slabiji spol, pa se time i čine lakšim metama za vrijeđanje ili prijetnje. Same novinarke ipak ne ističu toliko razlike u odnosu na muške kolege, ali smatraju da su u određenoj mjeri podložnije vrijeđanju, prijetnjama i omalovažavanju.¹⁹⁶

192 BH novinari, [Medijske slobode u BiH, 2023.](#)

193 TI BiH, prof. dr. Enes Osmančević, mr. sci. Adis Šušnjar, [Integritet novinarstva i transparentnost medija u BiH, 2021.](#)

194 Ibid.

195 BH novinari, Maja Radević, [BiH: Indikatori nivoa medijskih sloboda i sigurnosti novinara, 2022.](#)

196 OSCE, [Procjena potreba medijskog sektora u Bosni i Hercegovini](#)

Prema istraživanju BH novinara, većina novinara (88,7%) smatra da su u medijima u kojima oni rade novinarke ravnopravne s muškim kolegama, dok je znatno manji udio (9,7%) stava da nisu ili se izjasnio da ne zna (1,6%). Veliki je udio medija (27,4%) u kojima ne postoje nikakve aktivnosti, politike ili planovi u vezi sa zaštitom rodne ravnopravnosti i jednakosti koje uključuju: jednak položaj muškaraca i žena u redakcijama, iste mogućnosti napredovanja i imenovanja, istu zaštitu u slučaju rodnog uznemiravanja, nasilja i diskriminacije na rodnoj osnovi. Ovakve planove ima 58,1%, dok 14,9% nije upoznato sa tim da li ovakvi planovi postoje. Većina medija (37%) ne planira usvajanje pravilnika u vezi sa zaštitom žena u medijima, njihovih prava i sloboda, 34% planira, dok 29% ne zna ništa o tome.¹⁹⁷

Osnovne plate novinara/ki u BiH kreću se u rasponu od 662 do 1.772 KM. U rangiranju plata, radno mjesto novinara/ke je na 414. mjestu i nalazi se između tehnologa u hemijskoj industriji (415. pozicija) i recepcionera u turizmu, gastronomiji i hotelskom biznisu (413. pozicija).¹⁹⁸ Nema podataka kolika je razlika u platama između novinarki i njihovih muških kolega.

Svaka treća novinarka smatra da je kolegama muškarcima lakše napredovati u karijeri i da se njihov rad više vrednuje. Kao glavni razlog za to novinarke vide patrijarhalno društvo u kojem se „muški rad deset puta više vrednuje“ i u kojem se one moraju „dvostruko više dokazivati“, kao i porodične obaveze (porodiljska odsustva, odsustva zbog bolesti djece i sl.), zbog kojih su poslodavci više skloni da daju unapređenje muškarcima.

Prema dostupnim istraživanjima, na uredničkim i direktorskim pozicijama u bosanskohercegovačkim medijima dominiraju muškarci. Žene zauzimaju oko 37% uredničkih pozicija i oko 28% direktorskih pozicija. Najzastupljenije su kao urednice na radiju (60%), te u novinskim agencijama (50%), dok je najmanja zastupljenost na rukovodećim pozicijama televizijskih stanica. Kada je riječ o štampanim medijima, žene zauzimaju oko 40% uredničkih i isto toliko direktorskih pozicija.

Dok se i novinari i novinarke suočavaju sa najrazličitijim oblicima pritisaka, prijetnji, zastrašivanja, nasilja i kampanjama diskreditacije, novinarke su u posebnom riziku s obzirom na njihovu rodnu pripadnost, koja je često osnov za njihovu diskreditaciju, pritiske i nasilje. Novinarke se suočavaju sa rodnim prijetnjama, uznemiravanjem i zastrašivanjem, posebno na internetu. To ima direktan uticaj na njihovu ličnu sigurnost, ali nosi sa sobom i rizik da ih odvraća od njihovih novinarskih aktivnosti i učešća u javnom prostoru. Specifičnosti pritisaka, prijetnji i nasilja prema novinarkama se ogledaju u oblicima ispoljavanja. Ovi pritisci i prijetnje imaju najviše veze sa komentarima seksualne prirode ili komentarima na račun fizičkog izgleda, bračne ili porodične situacije.

Novinarke su izložene profesionalnom i rodno zasnovanom nasilju sagovornika, državnih funkcionera i političara,

197 BH novinari, prof. dr. Zarfa Hrnjić-Kuduzović, [Interni kapaciteti i potrebe medija u oblasti zaštite i sigurnosti novinara i novinarki u BiH s fokusom na novinarke](#), 2023.

198 [Plata.ba](#), [Novinarstvo](#), [Štamparstvo i mediji](#)

ali i u okviru redakcija u kojima rade. One su sve češće žrtve verbalnog nasilja političara, koji se prema njima opходе na primitivan način i mizoginim rječnikom.¹⁹⁹

Istraživanja pokazuju da je svaka peta novinarka u BiH doživjela diskriminaciju na osnovu spola u redakciji u kojoj radi. Komentariše se njihov izgled, bračno stanje, naglašava seksualnost, doživljava ih se kao „lijepo lice“ bez prava i sposobnosti da misle. U odnosu na svoje kolege novinare, one se uglavnom susreću sa verbalnim uvredama, uznemirujućim frazama i aluzijama na ženski rod, seksističkim komentarima na uspjeh u radu ili izbor tema o kojima pišu, zatim komentarisanjem izgleda i ponudama za intimna druženja.

U redakcijama gdje postoji podrška nadređenih identifikovani su pozitivni primjeri uredničkog senzibiliteta i konkretne pomoći ugroženim novinarkama, od verbalnog iskazivanja razumijevanja i solidarisanja, preko fizičke pratnje do konkretne pravne pomoći.²⁰⁰

Udruženje BH novinari primijetilo je da su se tokom godine nastavili rodno zasnovani napadi i pritisci na novinarke. Prema podacima Linije za pomoć novinarima, broj prijetnji novinarkama je u porastu. U martu 2023. novinarka „Al Jazeera Balkans“ Dalija Hasanbegović-Konaković na svom Twitter nalogu podijelila je mizogine i nacionalističke uvrede i prijetnje koje je dobila putem više platformi društvenih mreža nakon što je objavila da čeka dijete. Neke od poruka uključivale su prijetnje smrću njoj i njenoj porodici. Neke od prijetnji stigle su od Jasmina Mulahusića, poznatog cyber radikala koji djeluje iz inostranstva, a koji je bio pod istragom Tužilaštva BiH zbog izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje.²⁰¹

Tokom 2023. godine FMHL je zabilježio 27 slučajeva koji se odnose na prijetnje i napade na novinarke direktno ili u grupi sa kolegama novinarima i urednicima, uključujući i fizičke napade.²⁰²

U okviru Udruženja BH novinari formirana je Mreža novinarki kao mehanizam za edukaciju žena u novinarstvu o njihovim pravima, osnaživanju kroz zajednički rad i međuprofesionalnu solidarnost, te upoznavanje javnosti o napadima na novinarke i rodno zasnovanom nasilju nad novinarkama.²⁰³

199 BH novinari: [Novinarke u Sarajevu sve češće žrtve verbalnog nasilja političara](#), 14. 4. 2022.

200 BH novinari, prof. dr. Zarfa Hrnjić-Kuduzović, [Interni kapaciteti i potrebe medija u oblasti zaštite i sigurnosti novinara i novinarki u BiH s fokusom na novinarke](#), 2023.

201 US State Department, [Izveštaj o stanju ljudskih prava u 2023. godini, Bosna i Hercegovina](#)

202 Buka, Sladan Tomić, [Novinarka Vanja Stokić za BUKU: Ovaj napad su planirali i dogovarali sistem i huligani](#), 20. 3. 2023.

203 BH novinari, [Mreža novinarki u BiH: Sigurne i snažne novinarke trebaju bh. društvu](#), 18. 9. 2021.

C. SIGURNOST NOVINARA/KI

— C.1 NOVINARI I MEDIJSKI AKTERI IMAJU PRISTUP NEPOSREDNIM I EFIKASNIM ZAŠTITNIM MJERAMA

U BiH nema posebnog pravnog mehanizma za zaštitu novinara od nasilja i govora mržnje u smislu zakona kojim se ovo pitanje reguliše, iako inicijative za uvođenje posebne krivičnopravne zaštite za novinare postoje još od 2019. godine.²⁰⁴

Tokom 2023. godine došlo je do izvjesnih pomaka u pogledu razvoja zaštitnih mehanizama za novinare i medijske radnike.²⁰⁵ Imenovane su kontakt-osobe („kontakt-tačke za sigurnost novinara“ u tužilaštvima i policijskim strukturama širom BiH za komunikaciju i saradnju sa novinarima i novinarskim udruženjima na pitanjima koja se tiču njihove sigurnosti. Ovaj mehanizam je uspostavljen kao zajednička inicijativa Misije OSCE-a i Delegacije Evropske unije u BiH, s ciljem jačanja sistema interne koordinacije u tužilaštvima i policijskim agencijama u vezi sa slučajevima u kojima su novinari i drugi medijski radnici žrtve.²⁰⁶ Dok je u 2022. godini imenovana samo jedna kontakt-tačka (u tužilaštvu Kantona Sarajevo), tokom 2023. došlo je do proširenja mreže. Imenovano je ukupno 18 kontakt-osoba iz tužilaštava²⁰⁷ i 13 inspektora i portparola iz policijskih agencija,²⁰⁸ a njihovi kontakti su dostupni na oficijelnom internet-portalu Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (VSTV) BiH, u rubrici „Sigurnost novinara“.²⁰⁹

Međutim, uloga ovako uspostavljenih kontakt-tačaka nije neposredno prijavljivanje i postupanje u slučajevima prijetnji, napada i govora mržnje, već uspostavljanje sistema registracije i praćenja predmeta koji se tiču ugrožavanja sigurnosti novinara, prioritete istrage i postupanja po službenoj dužnosti, a prije svega unapređenje komunikacije između institucija, novinara i njihovih udruženja.²¹⁰

Na portalu VSTV-a BiH predstavljen je i dokument „Smjernice za glavne tužioce – opis zadataka za kontakt-osobe za sigurnost novinara“, koji sadrži niz općih odredbi, ali bez indicije ko je i kada dokument donio. Pored ovog, na sajtu postoji i poseban dokument sa kontaktom za pružanje besplatne pravne pomoći (BPP) koji se ne odnosi samo na novinare, a koje pruža udruženje „Vaša prava BiH“,²¹¹ kao i kontakt Linije za pomoć novinarima (FMHL) Udruženja „BH novinari“.²¹²

Kako su novouspostavljeni mehanizmi „kontakt-tačaka“ u ranoj razvojnoj fazi, nema zvanično dostupnih podataka o broju i ishodima prijavljenih slučajeva napada i prijetnji

204 RSE, Selma Boračić-Mršo, [Novinari kao službena lica?](#) 24. 4. 2019.

205 Delegacija EU u BiH, [Konferencija o zaštiti novinara: BiH treba efikasnije procesuiranje napada na novinare](#), 6. 4. 2023.

206 MC online, Selma Fukelj, [Uspostavljanje kontakt-tačaka za sigurnost novinara u tužilaštvima i policiji u BiH](#), 2. 11. 2023.

207 Portal pravosuđa BiH, [Kontakt-tačke za sigurnost novinara u BiH – tužilaštva](#)

208 Portal pravosuđa BiH, [Kontakt-tačke za sigurnost novinara u BiH – policijske agencije](#)

209 Internet-stranica je predstavljena 2024. godine kao zajednička inicijativa Misije OSCE-a u BiH i Ureda EU u BiH u cilju jačanja sigurnosti novinara.

210 „U slučaju neželjenog događaja, prijava napada ili prijetnje novinarima, ide se po ustaljenoj proceduri, prijavljuje se najbližoj policijskog stanici, uključuje se policijski inspektor koji je u tom trenutku nadležan, a kontakt-tačka ima obavezu da prati taj slučaj i da bude u kontaktu sa osobom, da je vodi kroz proces, jer češće nego što bismo mi to željeli se dešava da novinari ne znaju koja su njihova prava... Obaveza kontakt-tačaka je da budu na usluzi novinarima koji se nađu u problemu, ali kontakt-tačke nisu portparoli niti linije za pomoć.“

211 Vaša prava BiH, [Pravna pomoć](#)

212 FMHL – Free Media Help Line, [Linija za pomoć novinarima](#)

novinarima. I dalje se novinari, neposredno nakon što dobiju prijetnje, najčešće obraćaju Liniji za pomoć novinarima (FMHL), koja djeluje u okviru BH novinara. FMHL je tokom 2023. zabilježio ukupno 87 slučajeva kršenja novinarskih prava i medijskih sloboda, u šta spadaju napadi i prijetnje novinarima, ali i radni sporovi, mobing i tužbe za klevetu, kao i napadi na redakcije. To je povećanje za oko 10% u odnosu na prethodnu godinu, kada je zabilježeno 79 slučajeva.

Na platformi Vijeća Evrope „Safety of Journalists“ registrovano je pet slučajeva za uzbunu ("alerts") za 2023. godinu.²¹³ Vijeće Evrope nije dobilo zvanični odgovor države o postupanju ni za jedan od ovih slučajeva nakon zvaničnog upita državnim organima BiH. Pored tri slučaja napada na novinare, ova platforma bilježi i izmjene Krivičnog zakona RS-a, kao i pokušaj izmjena Zakona o javnom redu i miru Kantona Sarajevo²¹⁴ kao ozbiljno ugrožavanje slobode izražavanja u BiH.

Regionalna Mreža SafeJournalists.net registruje 49 slučajeva ugrožavanja slobode izražavanja i sigurnosti novinara u BiH u 2023. godini.²¹⁵

Tokom 2023. godine Institucija ombudsmena zaprimila je sedam žalbi u odnosu na novinare i medije, koje uključuju: napad na novinare, oštećenja imovine novinara, radnje koje novinari ocjenjuju pritiskom na njihov rad, poteškoće s kojima se susreću novinari prilikom prikupljanja relevantnih informacija u posjedu javnih organa. U vezi sa uložnim žalbama izrečena je jedna preporuka. Pored toga, nadležnim organima/tijelima je ukazano da je nužno da se napad na novinare u krivičnim zakonima definiše kao posebno krivično djelo ili kao teži oblik krivičnog djela napada na službeno lice u vršenju službene dužnosti.²¹⁶

Postoje slučajevi efikasnog reagovanja policije u smislu otkrivanja učinilaca nakon samo jedne sedmice od učinjenog djela,²¹⁷ kao i podizanja optužnice u roku od četiri mjeseca od izvršenog djela.²¹⁸ Ovakvi pozitivni primjeri su više izuzetak, nego pravilo. Prema procjenama BH novinara, oko dvije i po godine traje postupak od prijave događaja do donošenja bilo kakve tužilačke odluke, pa se ne može govoriti o efikasnosti postupanja tužilaštava. Kao najefikasniji se navode prekršajni postupci po zakonima kojima se reguliše javni red i mir, gdje se učinoci kažnjavaju novčanim kaznama od 100 do 500 KM. Na ovaj način, iako se efikasno procesuiraju, štetne posljedice napada na novinare se minimiziraju.²¹⁹

U 2023. godini FMHL je zabilježio najmanje dva slučaja obustavljanja istraga, odnosno odluka o neprovođenju

213 Vijeće Evrope, [Safety of Journalists Platform, Bosnia and Herzegovina](#)

214 RSE, Ermin Zatega. [Kršenje javnog reda i mira i lažne vijesti na 'sarajevskom internetu'](#), 3. 7. 2023. U maju 2023. Vlada Kantona Sarajevo u Federaciji Bosne i Hercegovine predstavila je Nacrt zakona o javnom redu i miru koji ovlašćuje policiju i sudove da kažnjavaju dobavljače onoga što bi smatrali 'lažnim vijestima', uključujući i internet. Prema Nacrtu zakona, kazne se kreću od 5.000 (2.555 €) do 15.000 KM (7.670 €) za medije ili druga pravna lica, od 700 (360 €) do 2.100 KM (1.075 €) za fizička lica u pravnim licima, i sa 600 (305 €) na 1.800 KM (920 €) za svakoga 'ko širi lažne vijesti ili tvrdnje koje izazivaju paniku ili ozbiljno narušavaju javni red i mir'. Zbog brojnih prigovora da ugrožava slobodu govora i medija, ovaj Nacrt zakona je zaustavljen.

215 Važno je napomenuti da ova mreža ne bilježi radne sporove, zabranu pristupa informacijama, tužbe za klevetu u građanskim postupcima, itd., zbog čega je razlikuje broj slučajeva iz FMHL i mreže SafeJournalists. Više pogledajte na SafeJournalists, [Incidenti – BiH](#).

216 [Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH za 2023.](#)

217 RSE, [Uhapšena osoba osumnjičena za oštećenje vozila banjalučkih novinara, 16. 3. 2023.](#)

218 Srpska info, [Podignuta optužnica protiv Saše Bunića: Novinarima Morači i Trifunoviću oštetio vozila](#), 12. 7. 2023.

219 Intervju sa Borkom Rudić, generalnom tajnicom Udruženja BiH novinari, 22. 8. 2024. godine

istražnih radnji u vezi s prijavljenim napadima i prijetnjama novinarima, uz obrazloženje da ne postoje elementi krivičnog djela, što je i najčešći osnov za obustavljanje istrage.

Na internet-portalu Tužilaštva BiH predstavljeni su slučajevi svih tužilaštava u državi za krivično djelo izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti.²²⁰ U 2023. godini Tužilaštvo BiH je donijelo 15 naredbi o neprovođenju istrage za krivična djela učinjena iz mržnje, koje se najvećim dijelom odnose na događaje u online sferi iz 2021. godine.²²¹ Protok od dvije godine za tužilačku odluku o obustavljanju istrage ukazuje na neefikasnost u postupanju ove institucije. U 2024. godini podignute su tri optužnice za slučajeve koji su se desili 2023. godine.²²²

Iako nije moguće utvrditi koliko se ovih slučajeva odnosi na novinare, karakterističan je slučaj Jasmina Mulahusića, jednog od najčešćih „napadača“ na novinare i novinarke putem društvenih mreža. Od 2021. godine Tužilaštvo BiH i Kantonalno tužilaštvo Kantona Sarajevu protiv Mulahusića vode više istraga zbog širenja nacionalne i vjerske netrpeljivosti, mržnje, prijetnji i negativne propagande prema novinarima i novinarkama u online sferi. Na SafeJournalist.net platformi je istaknuto da je Linija za pomoć BH novinara prijavila nadležnim institucijama – policiji i tužilaštvima u Kantonu Sarajevo i na državnom nivou – 15 slučajeva vezanih za prijetnje i širenje govora mržnje Jasmina Mulahusića i njegovih pratilaca na društvenoj mreži Facebook. Tokom 2023. godine intenzivirane su istrage o svim ovim slučajevima, ali do kraja godine nije podignuta nijedna optužnica.

— C.2 NOVINARI I OSTALI MEDIJSKI AKTERI (ČIJI ŽIVOTI I FIZIČKI INTEGRITET SU IZLOŽENI STVARNOM I NEPOSREDNOM RIZIKU) IMAJU PRISTUP SPECIJALNOJ ZAŠTITI ILI MEHANIZMIMA BEZBJEDNOSTI

Dok je fizička zaštita posebno određenih ličnosti i objekata regulisana u više zakona i u nadležnosti više policijskih agencija na različitim nivoima uprave,²²³ kada su u pitanju građani i novinari, nadležnosti nisu tako jasne. Nesumnjivo je da je zaštita života i lična bezbjednost građana, uključujući i novinare, u nadležnosti policije i zakona koji regulišu postupanje policijskih agencija. Prema Zakonu o policiji i unutrašnjim poslovima RS-a, policijski poslovi su operativno-stručni poslovi kojima se obezbjeđuje, pored ostalog, i zaštita života i lična bezbjednost.²²⁴ Na nivou Federacije, agencije i unutrašnje službe za zaštitu ljudi i imovine spadaju u unutrašnje poslove iz zajedničke nadležnosti federacije i kantona.²²⁵ Unutrašnji poslovi iz nadležnosti Kantona Sarajevo, i to

220 [Krivični zakon BiH](#), član 145a.

221 Tužilaštvo BiH, [Tužilačke odluke 145a](#).

222 Na portalu su predstavljena četiri slučaja, ali je jedan prikazan dva puta, tako da je ukupan broj optužnica tri.

223 [Zakon o Direkciji za koordinaciju policijskih tijela i o agencijama za podršku policijskoj strukturi BiH](#), u čijoj je nadležnosti organiziranje i provođenje fizičke i tehničke zaštite lica i objekata organa BiH i diplomatsko-konzularnih organa koji se posebno štite u skladu s odgovarajućim zakonima, međunarodnim obavezama i drugim propisima koje donosi Vijeće ministara BiH. [Zakon o policiji i unutrašnjim poslovima Republike Srpske](#), Uprava za obezbjeđenje ličnosti i objekata vrši poslove posebnog obezbjeđenja ličnosti i objekata koji se prema uredbi Vlade ili rješenjem ministra posebno obezbjeđuju itd.

224 [Zakon o policiji i unutrašnjim poslovima Republike Srpske](#), član 5, Policijski poslovi, članovi 55, 56. i 60.

225 [Zakon o unutrašnjim poslovima FBiH](#), član 3, stav 2.

Uprave policije su, pored ostalog, i zaštita života i imovine.²²⁶
Slično predviđa i Zakon o policiji Brčko distrikta.²²⁷

Odluku/rješenje o dodjeli mjera zaštite donosi nadležni rukovodilac policije na osnovu procjena rizika ugrožene osobe. Međutim, kriteriji za procjenu rizika i dodjelu policijske zaštite nisu jasno definisani. Dokumenti i podzakonski akti koji uređuju ove procedure nisu javno dostupni. „Nama kao novinarskoj zajednici su nedostupni kriteriji kome je i kako potrebna zaštita“, mišljenje je Borke Rudić, tajnice Udruženja BiH novinari.²²⁸

Mehanizmi i mjere zaštite na nacionalnom nivou za sve građane u krivičnom postupku obezbijeđeni su Zakonom o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine koji propisuje zaštitu svjedoka u toku krivičnog postupka,²²⁹ a istom cilju služi i Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka,²³⁰ Zakon o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku,²³¹ kao i Zakon o programu zaštite svjedoka u BiH.²³² Zaštita svjedoka je u nadležnosti sudova, tužilaštava i Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA).²³³

Ne postoje sistemske procjene za identifikovanje specifičnih potreba zaštite novinara žrtava. Za razliku od 2022. godine kada je zabilježen slučaj dodjele privremene policijske zaštite redakciji Centra za istraživačko novinarstvo u Sarajevu (u vidu patrolnog nadzora), tokom 2023. godine nije zabilježeno da je novinarima dodjeljivana privremena policijska zaštita. Naprotiv, zabilježeno je da policija odbija da pruži fizičku zaštitu novinarki iz Trebinja Nataši Miljanović Zubac, jer „policijske agencije ne raspolažu podacima i informacijama koje bi ukazivale na mogućnost ugrožavanja bezbjednosti novinarkе“, i to nakon što joj je zapaljen automobil, nakon što je primila poruku da „mrtva usta ne govore“, i nakon što joj je ostavljena obezglavljena, „krvava“ lutka, pred kućnim vratima. Ova novinarka se dvije godine obraćala policiji RS-a tražeći posebnu zaštitu, budući da je bila izložena stalnim prijetnjama i sigurnosnim rizicima. Do kraja 2023. MUP RS-a nije odobrio posebne sigurnosne mjere.

Poseban slučaj potpunog ignorisanja potrebe za zaštitom građana i novinara je događaj u Banjaluci u martu 2023. godine, kada je više novinara i građanskih aktivista LGBT zajednice zadobilo tjelesne povrede nakon što ih je napala grupa huligana. Napadu je prethodila odluka nadležne Policijske uprave Banjaluka da zabrani događaj u zatvorenom objektu (projekcija filma, diskusija i zabava), sa obrazloženjem da ne može obezbijediti sigurnost građana okupljenih oko ovog događaja. Nije bilo sistemskog policijskog obezbjeđenja, a patrolna vozila u blizini mjesta događaja su odbijala da reaguju

226 [Zakon o unutrašnjim poslovima Kantona Sarajevo](#)

227 [Zakon o policiji Brčko distrikta](#), član 12. tačka a, član 13 tačka b.

228 Borke Rudić, tajnica Udruženja BiH novinari, intervju 22. 8. 2024.

229 [Zakon o krivičnom postupku BiH](#), član 267. Zaštita svjedoka od vrijeđanja, prijetnji i napada

230 Vlada Federacije BiH, [Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka](#)

231 [Zakon o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku](#)

232 [Zakon o programu zaštite svjedoka u BiH](#)

233 [Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu \(SIPA\)](#), član 3.

nakon prijave.²³⁴ Događaju je također prethodila huškačka retorika i govor mržnje političara Republike Srpske.²³⁵

Svjedocima pod prijetnjom i ugroženim svjedocima u krivičnom postupku pružaju se zaštitne mjere uređene zakonima o zaštiti svjedoka i relevantnim podzakonskim aktima. Svjedoku se obezbjeđuje psihološka i socijalna pomoć u fazi istrage, tokom suđenja, kao i nakon suđenja, a posebno nakon što je svjedok dao iskaz, kako bi mu se pružila sveobuhvatna prateća podrška ili pomoć.²³⁶

U okviru Linije za pomoć novinarima (FHML) novinari/ke mogu dobiti besplatnu pravnu pomoć, a Udruženje BH novinari osigurava im i psihološku podršku na zahtjev. Prema evidenciji BH novinara, u 2023. godini 15 medija i 72 pojedinca koristilo je besplatnu pravnu pomoć, zastupanje i podršku u zaštiti prava i sloboda pred pravosudnim i državnim institucijama na različitim razinama vlasti.²³⁷

Nakon što je BiH dobila kandidatski status za Evropsku uniju, novinarima su postali dostupni i mehanizmi podrške poput Media Freedom Rapid Responce, gdje mogu dobiti praktičnu pomoć u situacijama kada im je sigurnost ugrožena.

Na zvaničnom portalu pravosuđa BiH, pod kategorijom sigurnost novinara, istaknuto je da besplatnu pravnu pomoć novinarima pruža i udruženje „Vaša prava BiH“. Međutim, prema kriterijima ovog udruženja, novinari nisu izdvojeni kao posebna kategorija korisnika pomoći koje ovo udruženje pruža.²³⁸

— C.3 NOVINARKE IMAJU PRISTUP ZAKONSKIM MJERAMA I MEHANIZMIMA PODRŠKE AKO SU IZLOŽENE PRIJETNJAMA NA OSNOVU SPOLA, UZNEMIRAVANJU ILI NASILJU

Prema Izvještaju GREVIO komiteta²³⁹ iz septembra 2022. godine o zakonodavnim i drugim mjerama za provedbu odredbi Istanbulske konvencije u BiH,²⁴⁰ ostvareni su izvjesni pozitivni pomaci u pravnom okviru BiH kako bi se bliže uskladili sa Istanbulsom konvencijom. Na entitetskim nivoima su uvedena nova krivična djela, uključujući nasilje u porodici, sakaćenje ženskih genitalija, prisilnu sterilizaciju, proganjanje, spolno uznemiravanje i prisilni brak.

Entiteti imaju i posebne zakone o sprečavanju nasilja u porodici koji štite žrtve nasilja, ne prepoznajući rodnu dimenziju. Zakonima o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH,²⁴¹ Republike Srpske²⁴² i Brčko distrikta²⁴³ propisane su zaštitne mjere koje se izriču učinocima nasilja u porodici.

234 Buka, Slađan Tomić, [Novinarka Vanja Stokić za BUKU: Ovaj napad su planirali i dogovarali sistem i huligani](#), 20. 3. 2023.

235 MC online, [Osude napada na aktiviste: Političari iz RS-a šire mržnju prema novinarima i LGBTIQ zajednici](#), 19. 3. 2023.

236 [Okružno javno tužilaštvo Bijeljina](#)

237 BH novinari, [Slijedi dvostruko kažnjavanje medija u slučajevima klevete u RS, 20. 12. 2023.](#)

238 [Vaša prava BiH](#)

239 GREVIO je tijelo nezavisnih eksperata Vijeća Evrope čiji mandat uključuje praćenje primjene Istanbulske konvencije u zemljama članicama (procedura procjene), otvaranje istraga o konkretnim okolnostima u zemlji članici Konvencije (istražni postupak) i donošenje općih preporuka o predmetu Istanbulske konvencije.

240 [Izvještaj GREVIO komiteta, početna procjena za BiH, 2022.](#)

241 [Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH](#)

242 [Zakon o zaštiti od nasilja u porodici RS](#)

243 [Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u Brčko distriktu BiH](#)

Seksualno uznemiravanje je zabranjeno putem antidiskriminacijskog seta zakona na državnom nivou i važećeg radnog zakonodavstva. Ipak, istraživanja pokazuju da su žene u velikoj mjeri žrtve seksualnog uznemiravanja na poslu. Prema dostupnim podacima organizacija civilnog društva, 40% žena je u 2021. godini navelo da su bile žrtve barem jednog oblika seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu, a posebno je zabrinjavajuća činjenica da ove slučajeve nisu prijavile nadležnim institucijama usljed straha od stigmatizacije i gubitka posla, te zbog nepovjerenja u institucije i nepoznavanja prava ili načina prijave uznemiravanja.²⁴⁴

Strategije i primjena zakona gotovo su isključivo usmjerene na nasilje u porodici i ne predviđaju konkretne mjere za druge štetne oblike nasilja nad ženama. Zakonski okvir također ne prepoznaje novinarke kao posebnu grupu izloženu različitim oblicima profesionalnog i rodno zasnovanog nasilja. GREVIO stoga prepoznaje važnost poboljšanja implementacije Istanbulske konvencije u odnosu na sve oblike nasilja nad ženama.

Pravna pomoć koju pruža država za žene žrtve rodno zasnovanog nasilja varira u svom obimu i prema uslovima koji trebaju biti ispunjeni da bi bila dodijeljena, zavisno od kantona, entiteta ili distrikta u kojem boravi žrtva. Ovo je zbog nejednakih odredbi o pružanju pravne pomoći u zemlji i ekstremno kompleksnog i fragmentiranog pravnog i institucionalnog okvira.²⁴⁵

Grupe za ženska prava pružaju niz specijaliziranih usluga podrške, kao što su sigurne kuće, pravna pomoć, psihosocijalna pomoć, SOS linije i programi ekonomskog osnaživanja. Međutim, njihovo djelovanje i kapacitet ometa nedovoljno i projektno zasnovano finansiranje koje primarno zavisi od međunarodnih donatora.

BH novinari pružaju besplatnu pravnu pomoć i zastupanje novinarkama koje su izložene nasilju. Udruženje je 2023. godine prvi put podnijelo tužbu po Zakonu o zabrani diskriminacije za zaštitu dvije novinarke koji se bave istraživačkim temama, a koje su bile izložene rodno zasnovanom nasilju, odnosno uvredljivom i mizoginom govoru političara.

U pogledu zaštite novinarki nije bilo napretka u 2023. godini. Promjene zakona bazirane na Istanbulske konvenciji u praksi nemaju uticaja na položaj i zaštitu novinarki.

U pravosudnoj praksi i postupanju tužilaca i sudija ne koriste se dovoljno dva zakona kojima je moguće efikasnije štititi žene – Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakon o sprečavanju svih oblika diskriminacije.²⁴⁶

244 [Alternativni CEDAW izvještaj](#), 2023.

245

246 Zaključci diskusije održane 4. 12. 2023. godine u Sarajevu o temi sigurnosti novinarki u medijskim kućama, sa fokusom na razvijanje internih sigurnosnih procedura i pravila za podršku novinarkama i svim drugim ženama u medijima. [Novinarke u BiH su marginalizovane i nedovoljno zaštićene – BH novinari](#), 4. 12. 2023.

Politički pritisci i brutalne prijetnje novinarkama se ponavljaju, a žrtve su najčešće izložene dvostrukoj viktimizaciji: u vrijeme samog incidenta i tokom istrage, kada policijske i pravosudne institucije ne prepoznaju elemente rodno zasnovanog nasilja i prijetnje smatraju prihvatljivim dijelom novinarske profesije i ovdašnje tradicije, pa čak i odgovorom na dobrovoljno učestvovanje novinarki u javnom komunikacijskom prostoru, uključujući i društvene mreže.²⁴⁷

U BiH je zabilježen značajan broj slučajeva seksualnog uznemiravanja novinarki, o kojima one nerado govore. Problem je i nedostatak podrške urednika i vlasnika medija, kao i njihova nezainteresiranost da učine nešto kako bi poboljšali sigurnost novinarki. Novinarke u BiH trebaju stalnu psihosocijalnu podršku i ohrabrenje kako bi počele govoriti o problemima, pritiscima i prijetnjama, te počele prijavljivati slučajeve nadležnim institucijama, zaključci su fokus grupa sa novinarkama iz marta 2023. godine u Sarajevu, Mostaru i Banjaluci.²⁴⁸

Koalicija za žene u novinarstvu (CFWIJ)²⁴⁹ objavljuje mjesečne, tromjesečne i godišnje izvještaje o stanju slobode štampe iz rodne perspektive i omogućava prijavu nasilja nad novinarkama. U 2023. godini, platforma bilježi pet najdrastičnijih slučajeva ugrožavanja sigurnosti novinarki u BiH.²⁵⁰

— C.4 USTANOVLJENA JE PRAKSA REGULARNE JAVNE OSUDE PRIJETNJI I NAPADA NA NOVINARE I MEDIJE

Institucije nisu uspostavile redovnu praksu osude napada na novinare/ke i druge medijske profesionalce, kako u okviru državnih institucija tako ni u okviru i političkih partija. Osude napada su često politički motivisane, ukoliko se radi o političkim partijama koje su bliske medijima u kojima rade napadnuti novinari.²⁵¹ Ipak, postoje izuzeci u tom smislu. Vlada Brčko distrikta,²⁵² kao i federalni ministar rada i socijalne politike,²⁵³ osudili su fizički napad i prebijanje novinara Mirze Derviševića koji se desio 19. 8. 2023. godine.

Od ukupnog broja slučajeva prijetnji i pritisaka na novinare i medije, BH novinari registruju da su u 42,8% slučajeva počinitelji političari i javni zvaničnici. U 2023. godini bio je 21 ovakav napad, što je za 150% više nego u 2022. godini, kada je registrovano 14 ovakvih slučajeva. Novinarke su bile žrtve napada i prijetnji političara u devet slučajeva.

Dvije trećine stanovnika BiH smatra da su političari i političke partije glavni kršioci novinarskih prava i sloboda, pokazuje istraživanje udruženja BiH novinari u 2023. godini.²⁵⁴ To mišljenje je znatno manje prisutno kod stanovnika RS-a (37%) nego kod ispitanika iz FBiH (83,7%).

247 Ibid.

248 BH novinari, [Free Press Unlimited: Kako poboljšati sigurnost novinarki u BiH, 18. 3. 2023.](#)

249 [Coalition For Women in Journalism \(CFWIJ\).](#)

250 CFWIJ – [SEARCH – Coalition For Women in Journalism](#)

251 Borka Rudić, tajnica Udruženja BiH novinari, intervju 22. 8. 2024.

252 Vlada Brčko distrikta BiH, [Kolegij Vlade osudio napad na novinara Mirzu Derviševića, 23. 8. 2023.](#)

253 Vijesti.ba, [Delić: Novinari moraju imati slobodu da rade svoj posao bez straha, 20. 8. 2023.](#)

254 BH novinari, [Istraživanje o medijskim slobodama u BiH, 2023.](#)

Do sada nijedan političar nije sankcionisan zbog verbalnih napada, uvreda i pritiska na novinare i medije, što podržava kulturu nekažnjivosti i donekle opravdava ove vrste napada. Jedini slučaj suspenzije sa dužnosti je slučaj visokopozicioniranog policijskog službenika Federalne uprave policije (FUP) Zorana Čegara koji je prijetio novinarki CIN-a, a krivični postupak protiv njega je još uvijek u toku. Indicije da će biti vraćen na posao FUP je demantovao.²⁵⁵

Osuda napada na novinare koje su počinili političari rijetka je, sporadična i nije principijelna. Naprotiv, sami političari su često direktno odgovorni za prijetnje i pritisak na novinare.²⁵⁶ Pored toga, izostaje i osuda civilnog društva koje ne pokazuje dovoljno solidarnosti u slučajevima napada na novinare.²⁵⁷

Otvoreno neprijateljstvo i oštra retorika političkih lidera prema novinarima šalje signal javnosti da su novinari „legitimne mete nasilja“ i „žrtveni jarac“, navodi se u saopštenju²⁵⁸ i izvještaju Media Freedom Rapide Responce (MFRR) misije nakon posjete BiH u oktobru 2023. godine.²⁵⁹ Kao najčešći, ali ne i jedini političar koji verbalno napada novinare se spominje Milorad Dodik, predsjednik Republike Srpske.

Politički pritisak na novinare u 2023. godini prenio se i na zakonodavnu oblast. Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika RS-a²⁶⁰ ponovo je kriminalizirana kleveta, kao i neovlašteno objavljivanje spisa i fotografija, što će imati obeshrabrujući učinak na kritičko medijsko izvještavanje o vladi RS-a, kao i na istraživačko izvještavanje o korupciji i vladavini prava. I jedno i drugo djelo je kažnjivo novčanom kaznom, dok se za neovlašteno objavljivanje može izreći i kazna zatvora.²⁶¹

Političari u RS-u su često predvodnici huškačkog govora mržnje koji dovodi do realnih napada i ugrožavanja sigurnosti novinara. Prošle godine je svega 6,9 posto ispitanika u RS-u opravdavalo napade na novinare, dok u 2023. godini čak 74,1 posto ispitanika u RS-u prihvata nasilje nad novinarima i smatra da ih „treba tući“,²⁶² što predstavlja šokantnu promjenu u stavovima javnosti, i to za samo godinu, koliko je bilo potrebno da se ovaj procenat uveća za čak deset puta.²⁶³

Reagirajući u martu na kritike novinara u vezi s planovima za ponovnu kriminalizaciju klevete, predsjednik RS-a Milorad Dodik izvrijeđao je novinare, posebno se usmjerivši na predsjednika BHN Kluba novinara Banjaluka Sinišu Vukelića, nazvavši njega i druge novinare „spodobama koje ovdje godinama lažu, petljaju, nameću ljudima, reketiraju“. Samo dan nakon ovakvog nastupa, u Banjaluci su na parking u izgrebani automobili prethodno

255 Radiosarajevo.ba, [Pojavila se informacija da se Zoran Čegar vraća na posao: Pitali smo FUP je li to istina](#), 3. 11. 2023.

256 Mapping media freedom, [Milorad Dodik verbally attacks N1 journalist Snežana Mitrović](#) i [Mayor insults journalists over the phone](#)

257 Borka Rudić, tajnica udruženja BiH novinari, intervju 22. 8. 2024.

258 Free Press Unlimited, [Bosnia and Herzegovina: Media freedom in survival mode](#)

259 Media Freedom Rapid Response, [Bosnia and Herzegovina: Media Freedom in survival mode](#)

260 Stupio na snagu 26. augusta 2023. godine

261 Al Jazeera, [EU o zakonu o kleveti u RS-u: Veliki korak unazad u evropskim integracijama BiH](#), 26. 8. 2023.

262 BH novinari, [Istraživanje o medijskim slobodama u BiH, 2023.](#)

263 Mondo, [Najgori podaci ikada: U Srpskoj preko 74 odsto ispitanika smatra da novinare treba tući](#), 3. 5. 2023.

privođenog novinara „EuroBlica“ i portala „Srpskainfo“ Nikole Morače, kao i urednika portala „Buka“ Aleksandra Trifunovića.²⁶⁴

Na konferenciji za novinare održanoj 12. augusta u Banjaluci Dodik se na uvredljiv, klevetnički, brutalan i huškački način obrušio na novinare N1, Capitala, Buke i BN Televizije, proglašavajući ih „neprijateljima srpskog naroda“, „rušiteljima Republike Srpske“ i iznoseći netačne informacije o načinu finansiranja i rada navedenih medija. Udruženje BH novinari je pozvalo Okružno javno tužilaštvo u Banjaluci da provede istragu.²⁶⁵ Napade Milorada Dodika su osudili i predstavnica OSCE-a za slobodu medija Teresa Ribeiro i šef Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, ambasador Brian Aggeler.²⁶⁶

Najdrastičniji primjer huškanja na nasilje desio se u martu 2023. godine povodom internog okupljanja LGBTIQ aktivista bliskih „Bh. povorci ponosa“, što je dovelo do fizičkih napada huligana na novinare i aktiviste. Napadu je prethodila homofobična retorika gradonačelnika Banjaluke Draška Stanivukovića,²⁶⁷ kao i Dodika, koji je na konferenciji za novinare 16. marta poručio da očekuje da će nadležni organi RS-a onemogućiti bilo kakvo održavanje manifestacije posvećene LGBT pravima u otvorenim ili zatvorenim prostorima. Policijska uprava Banjaluke je na dan održavanja događaja zabranila događaj.²⁶⁸ U napadu huligana povrijeđeno je četvero novinara, a prisutna policija nije učinila ništa da napad spriječi. Ni godinu nakon događaja učinioci nisu otkriveni, a banjalučko tužilaštvo je odbacilo krivičnu prijavu za govor mržnje protiv predsjednika RS-a Milorada Dodika, kao i gradonačelnika Banjaluke Draška Stanivukovića.

— C.5 POLICIJSKE VLASTI SU OSJETLJIVE NA PITANJA BEZBJEDNOSTI NOVINARA

Pripadnici policije su generalno upoznati sa standardima ljudskih prava i ulogom novinara u demokratskom društvu. Međutim, na praktičnom nivou izostaje senzibilitet za pitanja sigurnosti novinara.

Predstavnici pravosuđa i policije ne znaju puno o novinarskoj profesiji, uslovima rada, niti o teškoćama sa kojima se suočavaju medijski profesionalci na dnevnoj osnovi. Sa uspostavljanjem kontakt-tačaka u tužilaštvima i policijskim i sigurnosnim agencijama očekuju se i obuke pripadnika policije i tužilaštava, kao i usvajanje protokola za unapređenje zaštite i sigurnosti novinara i novinarki.

U „Smjernicama za glavne tužioce“²⁶⁹ naglašeno je da se „saradnja proteže i na kontakt-osobe u policiji za koje je izrađen odgovarajući opis zadataka“, ali taj dokument još uvijek nije javno dostupan. Jedini dostupan dokument za

264 Žurnal, Žana Gauk, [Nakon Dodikove uvrede, uslijedio i napad: Oštećeni automobili novinara Morače i Trifunovića](#), 9. 3. 2023.

265 Al Jazeera, [BH novinari: Pravosuđe mora zaustaviti Dodikovo nasilje prema novinarima](#), 13. 8. 2023.

266 OSCE, [Izjava predstavnice za slobodu medija Ribeiro i šefa Misije OSCE-a u BiH Aggelera o prijetnjama predsjednika Republike Srpske Dodika medijima](#), 16. 8. 2023.

267 „Težimo patrijarhalnim, tradicionalnim, porodičnim odnosima i znamo šta je naša vjera i identitet našeg naroda. Uredu, to neko radi tamo u Sarajevu i neka radi. Ovdje niti je ko pitao za bilo koji gradski prostor, trg ili tako nešto. Ne bismo dopustili tako nešto“, rekao je Stanivuković.

268 RSE, [Policija zabranila okupljanje 'Bh. povorci ponosa' u Banjaluci](#), 18. 3. 2023.

269 Portal pravosuđa BiH, [Smjernice za glavne tužioce – opis zadataka za kontakt osobe za sigurnost novinara](#)

policijske službenike su „Smjernice za saradnju policije i medija“ koje je izradio OSCE u BiH²⁷⁰ na osnovu međunarodnih dokumenata i domaćeg zakonskog okvira. OSCE je 2021. godine dopunio Smjernice za medijske radnike u saradnji sa policijom,²⁷¹ kao i Smjernice za policiju u radu sa novinarima,²⁷² donesene još 1997, prilagodivši ih novim okolnostima u kojima rade pripadnici obje profesije.

Policijske agencije su imenovala 13 kontakt-tačaka za komunikaciju sa novinarima i novinarskim udruženjima na pitanjima sigurnosti novinara u cilju poboljšanja komunikacije i pružanja informacija u vezi sa statusom istrage prijetnji i napada na novinare i medije, kako bi se ova djela efikasnije procesuirala.

S obzirom na neprofesionalno postupanje policije na prijavljeno nasilje tokom susreta LGBTIQ aktivista i novinara u martu 2023. godine u Banjaluci, stiče se utisak instrumentalizacije policije u političke svrhe.

U februaru 2023. godine poziv na saslušanje dobio je novinar „EuroBlica“ i portala „SrpskaInfo“ Nikola Morača. OJT i policija su teretili Moraču da je u objavljenim tekstovima otkrio detalje iz istrage u slučaju silovanja koje je prijavljeno u Banjaluci. Od njega je traženo da oda svoje izvore, što je odbio i oduzet mu je telefon.²⁷³ Osim, Morače, na informativni razgovor su pozvani i odgovorni urednik „EuroBlica“ Siniša Trkulja, direktor razvoja i izvršni urednik portala „SrpskaInfo“ Boris Lakić, kao i novinar „Glasa Srpske“ Nebojša Tomašević. Protiv Morače, Trkulje i Lakića je otvorena istraga za krivično djelo povrede tajnosti postupka. Telefon mu je vraćen nakon tri mjeseca i nakon intervencije Udruženja BH novinari, a krajem juna Okružno javno tužilaštvo u Banjaluci obustavilo je istragu protiv ovih novinara.²⁷⁴

Prema procjeni predstavnika novinarskih udruženja, nema problema u saradnji sa policijom kada je u pitanju razmjena informacija ili intervencija na zahtjev udruženja.²⁷⁵ Pripadnici policije aktivno učestvuju u događajima koje organizuju novinarska udruženja s ciljem unapređenja saradnje medijske zajednice i policijskih institucija.

— C.6 SPECIJALIZOVANE ISTRAŽNE JEDINICE I/ ILI SLUŽBENICI SU OPREMLJENI RELEVANTNOM EKSPERTIZOM ZA ISTRAGU NAPADA I NASILJA NAD NOVINARIMA

Napredak u odnosu na prethodnu godinu bilježi se u pogledu imenovanja osoba u tužilaštvima i policijskim službama koje su zadužene za praćenje slučajeva napada na novinare i koordinaciju (kontakt-tačke). Imenovano je

270 OSCE Misija u BiH, [Smjernice za saradnju policije sa medijima](#)

271 OSCE Misija u BiH, [Smjernice za saradnju medija sa policijom](#)

272 OSCE Misija u BiH, [Smjernice za saradnju policije sa medijima](#)

273 MC online, Đorđe Vujatović, [Sačuvati izvor uprkos pritiscima](#), 28. 2. 2023.

274 Srpska.info, [Nastavljamo da radimo u službi čitalaca: Obustavljena istraga protiv urednika „EuroBlica“ i „SrpskaInfo“ Siniše Trkulje i Borisa Lakića i novinara Nikole Morače](#), 27. 6. 2023.

275 Borka Rudić, tajnica udruženja BiH novinari, intervju 22. 8. 2024.

ukupno 18 kontakt-tačaka iz tužilaštava²⁷⁶ i 13 inspektora i portparola iz policijskih agencija.²⁷⁷ Ipak, kontakt-tačke nisu zadužene za istragu i procesuiranje napada na novinare, već za prioritizaciju istrage i evidentiranje ovih slučajeva, koordinaciju sa postupajućim službenicima, kao i za unapređenje komunikacije sa novinarima i udruženjima.

Za tužilaštva su donesene „Smjernice za glavne tužioce – opis zadataka za kontakt-osobe za sigurnost novinara“. Smjernicama za tužioce se glavni tužilac upućuje da obezbijedi i/ili omogući kontakt-osobama učešće u obukama, konferencijama i stručnim radionicama relevantnim za njihov rad na poboljšanju i unapređenju zaštite novinara i medijskih radnika u BiH. Tokom 2023. godine provedene su četiri regionalne radionice za predstavnike lokalnih sudova, tužilaštava i medija na temu „Saradnja pravosuđa i medija i kako je poboljšati?“,²⁷⁸ što predstavlja implementaciju jednog od zaključaka sastanka Predsjedništva VSTV-a sa novinarima iz BiH.

Postoje pozitivni primjeri u pogledu specijalizovanih obuka profesionalaca. U Upravi Federalne policije postoji obučena jedinica za cyber kriminal, a u Kantonu Sarajevo je imenovan tužilac posebno obučen za hakerske napade. U okviru policije na nivou Republike Srpske i Federacije BiH postoje obučeni inspektori sa direktnim kontaktima sa društvenim mrežama, te mogu tražiti blokiranje profila sa kojih se upućuju prijetnje i širi govor mržnje ili uklanjanje sigurno opasnih objava.²⁷⁹

U krivičnim zakonima i zakonima o krivičnom postupku nema posebnih odredbi koje se odnose na napade na novinare, iako inicijative za uvođenje ovakvih krivičnih djela postoje od 2019. godine. BH novinari su 2018. pokrenuli i 2019. zvanično usvojili inicijativu za izmjene krivičnog zakonodavstva koje bi osigurale krivičnu zaštitu novinara/ki u slučajevima sigurnosnih prijetnji i rizika.²⁸⁰ Slična inicijativa je usvojena i u Parlamentu Federacije BiH,²⁸¹ kao i u Parlamentu BiH gdje je u oba doma usvojena inicijativa da se novinari i novinarkе prepoznaju u krivičnom zakonodavstvu kao osobe koje rade posao od javnog interesa.²⁸² Međutim, tokom 2023. godine zakoni u BiH još uvijek nisu izmijenjeni kako bi se novinarska profesija zaštitila u okviru krivičnog zakonodavstva.

Razumijevanje specifičnosti napada na novinare/ke još uvijek zavisi od senzibiliziranosti i obučenosti osoba u tužilaštvima i policiji kojima je određen slučaj dodijeljen za istragu. Tužilaštva često procjenjuju da napadi na novinare nemaju obilježja krivičnog djela, zbog čega se prijave odbacuju ili se donosi rješenje o obustavi istrage radi nedostatka dokaza.²⁸³ Sa druge strane, napadi na novinare se često gone po osnovu Zakona o javnom redu i miru, čime se umanjuje značaj djela

276 VSTS, [Kontakt-tačke za sigurnost novinara u BiH – tužilaštva](#)

277 VSTS, [Kontakt-tačke za sigurnost novinara u BiH – policijske agencije](#)

278 Radionice su održane u Zenici (5. 10. 2023. godine), Brčkom (13. 10. 2023. godine), Banjaluci (19. 10. 2023. godine) i Mostaru (21. 11. 2023. godine). [Godišnji izvještaj VSTV-a za 2023. godinu](#)

279 Borka Rudić, tajnica udruženja BiH novinari, intervju 22. 8. 2024.

280 BH novinari, Nedim Pobrić, [Istrage i procesuiranje napada na novinare i medijske radnike u Bosni i Hercegovini](#)

281 CIN, [Usvojena inicijativa za zaštitu novinara](#), 11.4.2019.

282 MC online, [Usvojena inicijativa kojom će se napad na novinare/ke tretirati kao posebno krivično djelo](#), 1. 7. 2022.

283 Borka Rudić, tajnica udruženja BiH novinari, intervju 22. 8. 2024.

napada na lica koja obavljaju posao od javnog značaja. Konfuziji svakako doprinosi to što je ugrožavanje sigurnosti (odnosno prijetnje) na različitim zakonodavnim, entitetskim i kantonalnim nivoima regulisano kao krivično djelo, ali i kao prekršaj protiv narušavanja javnog reda i mira.²⁸⁴

Postoje i objektivne prepreke i izazovi tužilaštava u procesuiranju nekih krivičnih djela koja se koriste za procesuiranje nasilja prema novinarima u skladu sa postojećim zakonskim rješenjima. Navedenim odredbama kriminalizirano je izazivanje i raspirivanje tri oblika mržnje – nacionalne, rasne ili vjerske, a radnja mora biti pogodna da može podstaknuti na nasilje ili mržnju prema određenoj grupi lica. Sve ove okolnosti se dokazuju u krivičnom postupku, što tužiocima bitno otežava posao, naročito ako je djelo prijavljeno putem e-maila ili anonimno.²⁸⁵

Saradnja između nadležnih institucija postoji, kao i sa novinarskim udruženjima, a uspostavljanjem mreže kontakata trebalo bi da bude unaprijeđena u narednom periodu. Postoji zakonski definisana saradnja između policije u oba entiteta i Brčko distriktu, te agencija za provođenje zakona.

Usvojene Smjernice za glavne tužioce trebale bi unaprijediti koordinaciju između postupajućih institucija i učiniti postupke za napade na novinare efikasnijim. Međutim, novinari su i dalje nezadovoljni brzinom i efikasnošću istraga, posebno kada se radi o online nasilju. Prema informacijama BH novinara, oko dvije godine traje postupak od događaja i prijave napada na novinara do donošenja bilo kakve tužilačke odluke (naredbe o neprovođenju istrage ili podizanje optužnice).²⁸⁶

Udruženje BH novinari je formiralo Medijsku grupu za pravdu (Media Justice Group – MJG), sastavljenu od deset profesionalaca,²⁸⁷ s ciljem efikasnog djelovanja u slučajevima napada i prijetnji novinarima/kama, kao i jačanja otvorenosti pravosudnih institucija prema medijima i građanima, posebno u slučajevima od javnog značaja.

— C.7 EFIKASNO SE PROVODE ISTRAGE OZBILJNIH FIZIČKIH NAPADA NA NOVINARE I OSTALE MEDIJSKE AKTERE (NEZAVISNO, TEMELJNO I BRZO)

U medijskoj zajednici postoje ozbiljne sumnje u nezavisnost istrage napada na novinare/ke, posebno kada su javni službenici i osobe na visokim funkcijama umiješane u napade. Istražni organi uglavnom se ne bave motivima i otkrivanjem eventualnih nalogodavaca napada, koji najčešće ostaju neidentifikovani, što doprinosi kulturi nekažnjivosti.

284 U Brčko distriktu i u Kantonu Sarajevo je ugrožavanje sigurnosti regulisano zakonima o javnom redu i miru. U Republici Srpskoj definisano je Krivičnim zakonom, članom 150, ali i članom 11 [Zakona o javnom redu i miru RS](#)

285 Tužilaštvo BiH, [Informacija o radu za 2022. godinu](#), str. 45.

286 Borka Rudić, tajnica udruženja BiH novinari, intervju 22. 8. 2024.

287 Članovi [Media Justice Group \(MJG\)](#) su imenovani 2024. godine. MJG se sastoji od deset članova, među kojima su četiri pravosudna dužnosnika/ce, predstavnik Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (VSTV) BiH, zatim četiri novinara/ke koji se u svom radu posebno bave temama iz pravosuđa, te predstavnik samoregulatornog tijela, Vijeća za štampu i online medije u BiH. Namjera članova/ca MJG je i da zajedno rade na edukaciji novinara/ki, kao i nositelja/ca pravosudnih funkcija radi unapređenja kvaliteta rada obje profesionalne zajednice.

U slučaju pokušaja ubistva novinara BN televizije Vladimira Kovačevića 2018. godine, napadači su uhapšeni i osuđeni na zatvorske kazne koje su i odležali, ali motivi napada i nalogodavci nikada nisu otkriveni. Novinar Kovačević je tvrdio da ne poznaje napadače, da nije imao bilo kakav spor sa njima, a policiji je jasno rekao na koga sumnja da je nalogodavac napada. U augustu 2023, pet godina od napada, Kovačević je održao preskonferenciju kako bi ukazao na nekažnjivost nalogodavaca.²⁸⁸

U martu 2023. godine policija nije zaštitila novinare/ke i LGBTIQ aktiviste od fizičkog nasilja huligana. Godinu kasnije nisu identifikovana lica koja su vršila nasilje, istraga se i dalje vodi protiv NN lica, iako su povrijeđeni novinari i aktivisti jasno identifikovali neke od napadača. „Postoji mogućnost da policija nije efektivno htjela zaštititi one koji su bili na tom skupu, kao i sumnja da je postojala neka vrsta saradnje između onih koji su prijetili i policijskih institucija.”²⁸⁹ Pored toga, MUP Republike Srpske odbija da dostavi udruženjima imena policajaca koji su te večeri bili na dužnosti, i pored sudske presude Okružnog suda u Banjaluci.²⁹⁰ U augustu 2023. godine banjalučko tužilaštvo odbacilo je krivičnu prijavu za izazivanje i podsticanje nasilja i mržnje i povrede ravnopravnosti građana protiv predsjednika RS-a Milorada Dodika, kao i gradonačelnika Banjaluke Draška Stanivukovića.²⁹¹

Prijavu protiv Dodika i Stanivukovića podnijeli su i iz Bh. povorke ponosa zbog krivičnog djela povrede ravnopravnosti građana iz člana 139. i krivičnog djela iz člana 359. Krivičnog zakonika RS-a.

U slučaju fizičkog napada na novinara Mirzu Derviševića u augustu 2023. godine,²⁹² kao motiv napada novinar je istakao tekstove koje je pisao na svom portalu „Times. ba Brčko“, a kriminalističkoj policiji je naveo desetak imena osoba na koje sumnja po tom osnovu. Za napad su privedena dva lica, ali prema riječima Gorana Pisića, šefa policije Brčko distrikta, nisu došli do motiva zbog čega je napad izveden. Napadači su optuženi za nanošenje lakih tjelesnih povreda i pušteni da se brane sa slobode. U vezi sa događajem u istrazi su saslušavani i pojedini funkcioneri.²⁹³

Novinari nisu posebna zakonska kategorija i nemaju poseban status u postupcima kada su žrtve prijetnji, napada i nasilja, te ovi slučajevi nisu imali prioritet u odnosu na druge istrage i slučajeve sve do novembra 2023, kada je donesena odluka VSTV-a o imenovanju kontakt-tačaka u tužilaštvima.²⁹⁴

Pitanje hitnosti slučajeva napada na novinare nije regulisano ni zakonima, ni donesenim Smjernicama, tj. opisom zadataka za kontakt-tačke za sigurnost novinara u tužilaštvima. Na osnovu odluke VSTV-a nadležna tužilaštva su imenovala kontakt-tačke,

288 BL portal, [Kovačević nezadovoljan: Ni pet godina nakon napada nisu otkriveni nalogodavci](#), 28. 8. 2023.

289 Profesor na fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije u Sarajevu Muhamed Budimlić, BIRN BiH, [Detektor Magazin: Kako su potezi banjalučke policije i dezinformacije ugrozile LGBT aktiviste](#) ([youtube.com](#))

290 Gerila.info, [Godina dana od napada na aktiviste i novinare u Banjaluci: Ko su policajci koji nisu zaštitili napadnute od huligana?](#), 19. 3. 2024.

291 MC online, Mladen Vujinović, [Zapaljive izjave i govor mržnje političara bez sankcija u BiH](#), 29. 4. 2024.

292 Detektor, Irvin Pekmez, [Tužilaštvo u Brčkom još nije formiralo predmet za napad na novinara Mirzu Derviševića](#), 22. 8. 2023.

293 [Intervju sa Goranom Pisićem](#), šefom policije Brčko distrikta od 30. 9. 2023.

294 Preporuka VSTV-a BiH broj: 13-09-5-1690-1/2023 od 28. 4. 2023. godine sa Konferencije o sigurnosti novinara od 4. i 5. 4. 2023. godine

te preuzele obavezu vođenja evidencije o slučajevima i tretiranje prijava o napadima na novinare kao prioriternih slučajeva.²⁹⁵

U praksi se istrage odvijaju sporo i u tom pogledu novinari nisu zadovoljni efikasnošću nadležnih institucija. Ipak, postoje primjeri hitnog i efikasnog reagovanja nadležnih institucija. Sa druge strane, oko dvije godine u prosjeku traje postupak od događaja do donošenja bilo kakve tužilačke odluke. Za prijetnje novinaru BIRN-a iz augusta 2020. godine optužnica je podignuta nakon skoro tri godine, a u julu 2023. godine je donesena osuđujuća presuda za ozbiljne online prijetnje. Nakon priznanja krivnje, učinilac je proglašen krivim za krivično djelo ugrožavanja sigurnosti i osuđen uslovno na kaznu zatvora u trajanju od tri mjeseca, koja se neće izvršiti ukoliko optuženi u roku od jedne godine od pravosnažnosti presude ne poćini novo krivićno djelo.²⁹⁶

I dalje se najveći broj napada na novinare i medije procesuiraju po zakonima koji uređuju javni red i mir, za šta su zaprijećene niske, uglavnom novćane kazne. Takve kvalifikacije rezultiraju brćom istragom i suđenjem napadaću, ali se umanjuje znaćaj napada na novinare kao društveno opasnog djela protiv osoba koje rade posao od općeg interesa za javnost. Neujednaćena zakonska regulacija dodatno doprinosi pravnoj nesigurnosti zaštite novinara budući da su prijetnje da će se napasti na ćivot i tijelo na razlićitim zakonodavnim, entitetskim i kantonalnim nivoima regulisani kao krivićno djelo, ali i kao prekršaji protiv narušavanja javnog reda i mira.²⁹⁷ Uz to, novćane kazne za isti prekršaj su razlićito definisane u zakonima o javnom redu i miru, što doprinosi nejednakosti novinara pred prekršajnim sudovima u BiH. Dok su u Brćko distriktu ili Kantonu Sarajevo definisane samo novćane kazne,²⁹⁸ u Republici Srpskoj je moguće izreći i kaznu zatvora do 30 dana.²⁹⁹ U isto vrijeme, u Republici Srpskoj je ugroćavanje sigurnosti predvićeno i kao krivićno djelo.³⁰⁰

Kada su u pitanju krivićni postupci, najćešće se procesuiraju krivićna djela ugroćavanja sigurnosti, lake tjelesne povrede, izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mrćnje, razdora i netrpeljivosti. U ovom posljednjem slućaju tućilaštva najćešće donose odluke o neprovođenju daljnje istrage, uz obrazloćenje da „nema elemenata krivićnog djela“.

295 Npr. Odluka glavnog ćupanijskog tućitelja ćupanijskog/kantonalnog tućiteljstva Hercegovaćko-neretvanske ćupanije, Mostar, broj: A689/23 od 12. 5. 2023. godine

296 Detektor, Jasmin Begić [Nefail ćehić osuđen zbog prijetnji novinarima BIRN-a BiH](#), 14. 7. 2023.

297 U Brćko distriktu i u Kantonu Sarajevo je ugroćavanje sigurnosti regulisano zakonima o javnom redu i miru. U Republici Srpskoj definisano je Krivićnim zakonom, ćlanom 150, ali i ćlanom 11. [Zakona o javnom redu i miru RS](#)

298 Zakon o javnom redu i miru Brćko distrikta, ćlan 7 (Ugroćavanje sigurnosti i izazivanje osjećaja ugroćenosti). Ko ugroćava sigurnost ili izaziva osjećanje ugroćenosti drugog lica prijetnjom da će napasti na njegov ćivot ili tijelo, bit će kaćnjen novćanom kaznom u iznosu od 500 do 1.500 KM. Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira Kantona Sarajevo, ćlan 8 (Prekršaji i novćane kazne za fizićka lica). (3) Novćanom kaznom od 300,00 do 900,00 KM će se kazniti za prekršaj: a) ko ugroćava sigurnost ili izaziva osjećanje ugroćenosti drugog lica prijetnjom da će napasti na njegov ćivot ili tijelo.

299 Zakon o javnom redu i miru RS, Ugroćavanje bezbjednosti prijetnjom napada na ćivot, tijelo ili imovinu, ćlan 11 – Ko ugroćava bezbjednost ili izaziva osjećanje ugroćenosti drugog prijetnjom da će napasti na njegov ćivot, tijelo ili imovinu ili ćivot, tijelo ili imovinu njemu bliskog lica kazniće se novćanom kaznom od 300 KM do 900 KM ili kaznom zatvora do 30 dana.

300 Krivićni zakon RS, Ugroćavanje sigurnosti, ćlan 150 (1) Ko ugrozi sigurnost nekog lica ozbiljnom prijetnjom da će njega ili njemu blisko lice lišiti ćivota, teško tjelesno povrijediti, lišiti slobode ili oteti, ili nanijeti zlo podmetanjem poćara, eksplozijom ili nekom drugom opšteopasnom radnjom ili sredstvom, kazniće se novćanom kaznom ili kaznom zatvora do dvije godine.

— C.8 NOVINARI I DRUGI MEDIJSKI AKTERI SU EFIKASNO ZAŠTIĆENI OD RAZLIČITIH OBLIKA ONLAJN UZNEMIRAVANJA

Uznemiravanje i prijetnje putem interneta i društvenih mreža (online) se sporadično i nedosljedno regulišu u krivičnom zakonodavstvu BiH. Krivični zakon Republike Srpske predviđa korištenje kompjutera i društvenih mreža za izvršenje krivičnog djela javno izazivanje i podsticanje nasilja i mržnje.³⁰¹ Slična odredba je unesena u Krivični zakon Brčko distrikta izmjenama iz 2024. godine.

Online nasilje, uznemiravanje i prijetnje novinarima i novinarkama se procesuiraju preko drugih krivičnih djela čija bitna obilježja sadrže. To su prije svega, ugrožavanje sigurnosti, odnosno prijetnje da će se napasti na život ili tijelo,³⁰² kao i izazivanje nacionalne (narodnosne), rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti, koja djela mogu biti izvršena online.³⁰³ Nema smetnji da i sva ostala krivična djela koja se mogu izvršiti online budu korištena za zaštitu novinara i medijskih radnika, kao što su npr. krivično djelo proganjanja, neovlaštenog objavljivanja i prikazivanja tuđeg spisa, portreta i snimka, polne ucjene i sl.

U maju 2023. godine Vlada Kantona Sarajevo usvojila je Nacrt zakona o javnom redu i miru kojim bi se uvele sankcije za online „lažne vijesti“. Nacrtom zakona je predviđeno da internet bude tretiran kao javni prostor i da se djela nasilja u online prostoru prema građanima/kama, uključujući i novinare/ke, efikasnije procesuiraju. Predviđene su visoke novčane kazne novinarima i medijskim kućama za objavljivanje i prenošenje lažnih vijesti, kao i kazne za vrijeđanje morala, te ometanje ili omalovažavanje javnih organa. Među kaznama je ovim nacrtom predviđena i zabrana javnog istupanja i obavljanja djelatnosti u trajanju do jedne godine. Zbog brojnih kritika u javnosti, Nacrt zakona je povučen.³⁰⁴ BH novinari i Vijeće za štampu i online medije su se usprotivili ovoj inicijativi.³⁰⁵ Treba napomenuti i to da su ovakve inicijative postojale na nivou Republike Srpske od 2015. godine, te su integrisane u Zakon o javnom redu i miru.

Linija za pomoć novinarima (FMHL) je zabilježila 15 slučajeva online napada na novinare. Najveći dio ovih slučajeva se odnosi na prijetnje i govor mržnje preko društvenih mreža, kao i orkestrirane online kampanje. Nadležne institucije, prvenstveno tužilaštva, ne reaguju efikasno u slučajevima online uznemiravanja i prijetnji novinarima. Najveći broj krivičnih prijava za ova djela se odbacuje.

301 Javno izazivanje i podsticanje nasilja i mržnje, član 359. KZ RS (1) Ko putem štampe, radija, televizije, kompjuterskog sistema ili društvene mreže, na javnom skupu ili javnom mjestu ili na drugi način javno poziva, izaziva ili podstiče ili učini dostupnim javnosti letke, slike ili neke druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema određenom licu ili grupama zbog njihove nacionalne, rasne, vjerske ili etničke pripadnosti, boje kože, pola, seksualno opredjeljenje, invaliditeta, rodnog identiteta, porijekla ili kakvih drugih osobina, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

302 Ugrožavanje sigurnosti, član 150 ZKP RS; član 183 ZKP FBiH; član 180 ZKP Brčko distrikta

303 Ovo krivično djelo sadrže krivični zakoni BiH, Federacije BiH i Brčko distrikta. Određena je sankcija za onog ko širi mržnju ili poziva na nasilje prema određenom licu ili grupama zbog njihove nacionalne, rasne, vjerske ili etničke pripadnosti, ali i drugih osobina, kao što su spol, seksualno opredjeljenje, invaliditet, rodni identitet itd.

304 RSE, Ermin Zatega, [Kršenje javnog reda i mira i lažne vijesti na sarajevskom internetu, 3. 7. 2023.](#)

305 BH novinari i Vijeće za štampu i online medije su se usprotivili ovoj inicijativi budući da je: (a) proglašavanje interneta javnim mjestom siguran put u ograničavanje prava na slobodu izražavanja i davanje velikih ovlasti policiji u oblasti slobode medija i izražavanja, te (b) generalno BH novinari smatraju da se ne smiju sigurnosne prijetnje prema novinarima/kama spuštati na nivo prekršaja.

U martu 2023. novinarka „Al Jazeera Balkans“ Dalija Hasanbegović-Konaković na svom Twitter nalogu podijelila je mizogine i nacionalističke uvrede i prijetnje koje je dobila putem više platformi društvenih mreža nakon što je objavila da čeka dijete. Neke od poruka uključivale su prijetnje smrću njoj i njenoj porodici. Dio prijetnji uputio je Jasmin Mulahusić, poznati cyber radikal koji djeluje iz inostranstva, a koji je bio pod istragom Tužilaštva BiH zbog izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje. Optužnica protiv Mulahusića je podignuta tek 2024. godine za desetine sigurnosnih prijetnji upućenih novinarima i javnim osobama iz BiH u periodu od 2021. do 2023. godine.³⁰⁶

Zbog odluke da urade intervju sa Borisom Malagurskim, rediteljem filma „Republika Srpska: Borba za slobodu“, novinar Kenan Ćosić i O kanal bili su izloženi brojnim prijetnjama i uvredama na društvenim mrežama, koje uključuju prijetnje smrću, pozive na nasilje i linč Ćosića, kao i članova njegove porodice. Novinaru Draganu Bursaću upućene su prijetnje putem Twitter naloga čiji korisnik je nudio nagradu u iznosu od 1.000 KM onome ko pretuče novinara Dragana Bursaća.

U slučaju ozbiljnih online prijetnji novinarima i redakciji BIRN-a BiH tokom 2020. godine, 2023. je donesena osuđujuća uslovna presuda za krivično djelo ugrožavanja sigurnosti.³⁰⁷ Optuženi je psovao i vrijeđao novinare BIRN-a BiH, spominjući terorističku organizaciju ISIL, između ostalog istaknuvši: „Sve vas treba po kratkom postupku“, što je izazvalo osjećaj ugroženosti za vlastiti život i tijelo, te uznemirenje kod zaposlenih u redakciji.

— C.9 ISTRAGE SVIH VRSTA NAPADA I NASILJA NAD NOVINARIMA I DRUGIM MEDIJSKIM AKTERIMA PROVODE SE TRANSPARENTNO

U odnosu na prethodni period, pristup istražnom postupku trebao bi biti unaprijeđen imenovanjem kontakt-tačaka u tužilaštvima i policijskim službama. Kontakt-tačke u tužilaštvima su imenovane u cilju poboljšanja komunikacije i pružanja informacija u vezi sa statusom istrage, a sve kako bi se ova djela efikasnije procesuirala.³⁰⁸

Percepcija novinara u vezi s pribavljanjem sudskih spisa generalno je da je postupak težak i spor, a praksa tužilaštava objavljivanja optužnica nije ujednačena.³⁰⁹ Predstavnici medija često ističu da im podignute i potvrđene optužnice nisu lako dostupne, pa samim tim nisu dostupne ni široj javnosti, iako glavni pretres u krivičnim predmetima, za koji vrijedi načelo javnosti i kojem javnost može prisustvovati, počinje upravo čitanjem optužnice.³¹⁰

Na internet-stranici Tužilaštva BiH dostupne su odluke tužilaštva za predmete iz člana 145a Krivičnog zakonika

306 Tužilaštvo BiH, [Podignuta optužnica za KD izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti](#), 25. 4. 2024.

307 Detektor, Jasmin Begić, [Nefail Čehić osuđen zbog prijetnji novinarima BIRN-a BiH](#), 14. 7. 2023.

308 Portal pravosuđa BiH, [Smjernice za glavne tužioce – opis zadataka za kontakt-osobe za sigurnost novinara](#)

309 BH novinari, [Iskustva i percepcije novinara o transparentnosti pravosuđa u Bosni i Hercegovini](#), 2022.

310 BIRN, Jesenka Rešidović, [Transparentnost pravosuđa: pitanje dostupnosti optužnica i odluka iz krivičnih postupaka](#), 2021.

od 2021. godine, odnosno za krivično djelo izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti.³¹¹

Zakon o tužilaštvu BiH predviđa da tužilaštvo putem sredstava informisanja i na drugi način obavještava javnost o pojavama i problemima od općeg značaja koje je zapazilo u svom radu. Tužilaštvo može obavještavati javnost i zainteresirana lica i o pojedinim predmetima u kojima postupa.³¹²

Novinari/ke i mediji i dalje kritikuju pravosudne institucije zbog netransparentnosti i nemogućnosti pristupa informacijama. Informacije o tome u kojoj se fazi nalaze određeni predmeti tužilaštva i sudovi najčešće ne dostavljaju blagovremeno, a šture odgovore pravdaju time da se „u interesu istrage ne može otkrivati više informacija“.

Na osnovu Komunikacione strategija VSTV-a za period 2022–2025. za sudove i tužilaštva na svim nivoima,³¹³ u februaru 2023. godine objavljen je Medijski akcioni plan.³¹⁴ VSTV je u Komunikacijskoj strategiji naglasio da je jedan od glavnih ciljeva osigurati tačne, provjerene i ažurne informacije o radu sudova i tužilaštava, koje će biti lako dostupne građanima. Pored toga, među ciljevima je i unapređenje komunikacije VSTV-a i pravosudnih institucija sa zakonodavnom i izvršnom vlašću, medijima, javnošću generalno, te korisnicima pravosudnih institucija. Rezultati dvogodišnjeg mapiranja stepena transparentnosti pravosudnih institucija pokazuju da 90 posto tužilaštava u BiH na svojim internet-stranicama nema nikakvih informacija o krivičnim predmetima, dok je 50 posto sudova ignorisalo medijske upite. Zakonski rok od 15 dana da odgovori na zahtjev za slobodan pristup informacijama je prekršilo 42 posto svih sudova i tužilaštava. Polovina sudova u BiH ni na koji način ne objavljuje informacije o prvostepenim presudama, dok je mali broj onih koji imaju rasporede za suđenja.³¹⁵

Komunikaciona strategija nije pravno obavezujući dokument, a bez obezbjeđivanja adekvatnog budžeta za njenu implementaciju nema garancija da će biti realizovana.

Udruženje BH novinari je formiralo Medijsku grupu pravde (Media Justice Group – MJG), sastavljenu od deset profesionalaca iz oblasti pravosuđa i medija,³¹⁶ s ciljem efikasnog djelovanja u slučajevima napada i prijetnji novinarima/kama, kao i jačanja otvorenosti pravosudnih institucija prema medijima i građanima, posebno u slučajevima od javnog značaja.

311 Tužilaštvo BiH, [Tužilačke odluke 145a](#)

312 Zakon o tužilaštvu BiH, član 11 (Obavještavanje javnosti); Zakon o tužilaštvu Federacije BiH, član 11; Zakon o tužilaštvima RS, član 11, i Zakon o tužilaštvu Brčko distrikta, član 35.

313 VSTV, [Komunikacijska strategija VSTV-a BiH](#)

314 VSTV, [Medijski akcioni plan](#)

315 Boram, Ivana Korajlić i Denis Džidić, [Pravosuđe u BiH između potreba građana i politike: Zatvorenost, neefikasnost i nepovjerenje građana](#), 2023.

316 Članovi [Media Justice Group](#) su imenovani 2024. godine. MJG se sastoji od deset članova, među kojima su četiri pravosudna dužnosnika/ce, predstavnik Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (VSTV) BiH, zatim četiri novinara/ke koji se u svom radu posebno bave temama iz pravosuđa, te predstavnik samoregulatornog tijela, Vijeća za štampu i online medije u BiH. Namjera članova/ca MJG je i da zajedno rade na edukaciji novinara/ki, kao i nositelja/ca pravosudnih funkcija radi unapređenja kvaliteta rada obje profesionalne zajednice.

— C.10 KVALITETNI SISTEMI PRIKUPLJANJA STATISTIČKIH PODATAKA KOJE SU USPOSTAVILI DRŽAVNI ORGANI KAKO BI SE ZAUSTAVILA NEKAŽNJIVOST

Još uvijek ne postoje pouzdani statistički podaci o napadima na novinare/ke koje evidentiraju državni organi. Pomak je napravljen u pogledu imenovanja kontakt-tačaka u tužilaštvima i policiji, čija je uloga i vođenje evidencija o napadima na novinare. Ipak, Smjernice za glavne tužioce usvojene 2024. godine „upućuju“ glavnog tužioca da obezbijedi vođenje posebne evidencije o broju i vrsti predmeta napada na novinare. Smjernicama se tužilaštvima „savjetuje“ da realiziraju Preporuku VSTV-a iz 2023. godine³¹⁷ da prilikom evidentiranja predmeta u svojim evidencijama ažurnije koriste funkciju evidentiranja profesije novinar i/ili medijski radnik.³¹⁸ Kako je ovo novouspostavljeni mehanizam, nema zvanično dostupnih podataka o broju evidentiranih predmeta napada na novinare. Odlukama glavnih tužilaca o imenovanju kontakt-tačaka za sigurnost novinara propisana je i obaveza vođenja evidencija.³¹⁹

Pojedini izvori navode da je sistem evidentiranja profesije novinara u evidencijama sudova i tužilaštava uspostavljen još 2018. godine na inicijativu medijske i advokatske zajednice.³²⁰ U prethodnom periodu je u okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice formirano koordinaciono tijelo koje će voditi bazu podataka o napadima na novinare i analizirati efikasnost institucija u sistemu zaštite.³²¹

Evidenciju o napadima na novinare/ke prikuplja Udruženje BH novinari, čija Linija za pomoć novinarima sadrži sveobuhvatnu bazu podataka napada, prijetnji i pritisaka na novinare prijavljenih udruženju. Državne institucije, kao i institucije EU, State Department, Reporteri bez granica i druge u svojim izvještajima o slobodi medija oslanjaju se uglavnom na podatke i informacije koje dobijaju od BH novinara.

Informacije koje tužilaštvo daje po osnovu Zakona o slobodi pristupa informacijama su općeg tipa i odnose se na: informacije evidentirane u upisnicima (prijave); statistički podaci o ostvarivanju funkcije krivičnog gonjenja (prijave, istrage, presude, žalbe, vanredni lijekovi); podaci o organizacionoj strukturi tužilaštva; informacije o saradnji sa drugim organima i organizacijama i informacije o radu tužilaštva.³²²

Ne postoje zvanični državni podaci koji su raščlanjeni prema polu, etničkoj pripadnosti i drugim socio-demografskim kriterijima kada su u pitanju napadi na novinare.

317 Preporuka VSTV-a BiH broj: 13-09-5-1690-1/2023 od 28. 4. 2023. godine sa Konferencije o sigurnosti novinara od 4. i 5. 4. 2023. godine
318 Evidencije CMS (Sistem za automatsko upravljanje predmetima u sudovima) i TCMS (Sistem za automatsko upravljanje tužilačkim predmetima)

319 Npr. Odluka glavnog županijskog tužitelja Županijskog/kantonalnog tužiteljstva Hercegovačko-neretvanske županije, Mostar, broj: A689/23 od 12. 5. 2023. godine

320 UN, [Pravo na slobodu mišljenja i izražavanja – Sigurnost novinara i pristup informacijama u BiH](#), str. 20.

321 Borka Rudić, tajnica udruženja BiH novinari, intervju 22. 8. 2024.

322 [Indeks informacija koje tužilaštvo posjeduje](#)

Zavod za statistiku Republike Srpske izdaje godišnji pregled statistike u različitim oblastima, razvrstan po polu, uključujući i kriminalitet. Predstavljena krivična djela uključuju statistiku po polu za prijavljena, procesuirana, optužena i osuđena lica za pojedina krivična djela koja se najviše odnose na nasilje u porodici i seksualne delikte, naročito u vezi s djecom.³²³ Nema podataka o krivičnim djelima koja se odnose na novinare/ke.

— C.11 PRIJETNJE I UZNEMIRAVANJE KOJI NISU U VEZI S FIZIČKOM BEZBJEDNOŠĆU

Tokom 2023. godine u bazi Safejournalists.net zabilježena su ukupno 43 slučaja napada na novinare, medije i medijske radnike, od čega je 27 prijetnji i uznemiravanja koje nisu bile direktno usmjerene na život i tijelo novinara. Iako nisu prijetnje po život, verbalni napadi, prijetnje, vrijeđanje, psovanje, odbijanje odgovaranja na legitimna novinarska pitanja, politički i ekonomski pritisci ili agresivno obraćanje javnih funkcionera, nisu ništa manje uznemiravajući za obavljanje novinarske profesije.

Broj ovakvih prijetnji i pritisaka na novinare porastao je u odnosu na prethodnu godinu, kada su zabilježena 22 slučaja. U 2023. godini ovaj broj incidenata se odnosi na 23 novinara i 13 novinarki, budući da su u velikom broju slučajeva napadane grupe novinara/ki. Zabrinjavaju slučajevi u kojima se pritisci ponavljaju protiv istih novinara. U većini slučajeva vinovnici događaja su političari i državni zvaničnici i funkcioneri. Ovi slučajevi se većinom završavaju prijavom novinarskom udruženju i javnom reakcijom, tj. osudom udruženja, a u više slučajeva su podnesene i krivične prijave protiv učinilaca.

Najmanje četiri slučaja se odnose na istog vinovnika – Jasmina Mulahusića, državljanina BiH sa prebivalištem u Luksemburgu, koji je godinama poznat medijskoj zajednici zbog konstantnih prijetnji i orkestriranih online kampanja protiv nezavisnih novinara i medija, prije svega po nacionalnoj osnovi. Linija za pomoć novinarima je prijavila nadležnim institucijama – policiji i tužilaštvima u Kantonu Sarajevo i na državnom nivou – 15 slučajeva vezanih za prijetnje i širenje govora mržnje iz kojih stoji Jasmin Mulahusić i njegovi pratioci na društvenoj mreži Facebook. Optužnica protiv njega za izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti podignuta je u aprilu 2024. godine. Optužnica obuhvata događaje od 2021. do 2023. godine protiv više medijskih radnika i novinara.

U jednom slučaju je novinarka nakon višemjesečnih pritisaka i neizvjesnosti napustila medij za koji je radila, kao i novinarsku profesiju.

323 Zavod za statistiku RS, [Žene i muškarci u Republici Srpskoj](#), 2023.

Kategorija	Broj	Kratak opis slučaja
Prijetnje i uznemiravanje koje nisu u vezi s fizičkom bezbjednošću Ovo može uključivati: – nadzor ili praćenje; – uznemiravanje telefonom; – proizvoljno sudsko ili administrativno uznemiravanje; – agresivne izjave javnih funkcionera; – druge vrste pritisaka koji ugrožavaju bezbjednost novinara u obavljanju posla. Ove vrste prijetnji ne uključuju mobing i maltretiranje u radnom okruženju.	27	– Novinar Žurnala Amarilda Gutića verbalno je napao Ramo Isak, zastupnik u Skupštini Zeničko-dobojskog kantona. Napad se desio ispred Općinskog suda u Sarajevu pred ročište po tužbi za klevetu koju je Isak pokrenuo protiv Žurnala. – Na press konferenciji u zgradi Vlade RS-a u Banjaluci Milorad Dodik je verbalno napao novinare BNTV Tijanu Milinković, Vladimira Kovačevića i Milana Kovača, poručivši im da pored imena treba da stoji riječ „podvala“, da „svoje frustracije liječe negdje drugo“, da su „paranoični“, te ih je spriječio da mu postavljaju pitanja. – Novinar Nikola Morača je saslušan u PU Banjaluka zbog autorskog teksta o silovanju osamnaestogodišnje djevojke. U prisustvu tužiteljice, policija je zahtijevala od novinara da otkrije izvor informacija, te su mu oduzeli mobilni telefon, iako za to nisu imali zakonit sudski nalog. Telefon mu je vraćen nakon nekoliko mjeseci. – Novinari EuroBlica, Srpske Info i Glasa Srpske Siniša Trkulja, Boris Lakić i Nebojša Tomašević također su bili ispitivani u policiji u vezi s objavljivanjem informacija o silovanju djevojke. I njima je traženo da otkriju izvor informacija. – Ministar vanjskih poslova BiH Elmedin Konaković napao je novinara Klix Senju Mahinića, optuživši njega i ovaj medij kako su im potrebne „intrige da prave priču“ od onoga što Konaković „lično radi“. Ministar vanjskih poslova se obrušio na novinara na press konferenciji jer je Klix prenio njegovu izjavu tokom posjete Zagrebu. – Milorad Dodik je na neprimjeren i prijeteci način komentarisao legitimnu borbu novinara i medija protiv kriminalizacije klevete i uvođenja Zakona o „stranim agentima“. Dodik je izjavio da novinari „stvaraju jednu negativnu atmosferu“, te da „godinama lažu, petljaju, nameću ljudima, reketiraju, sada žele da novinarsku zajednicu kupe za sebe...“ Nazvao je novinare „spodobama“ i pritom posebno izdvojio Sinišu Vukelića, urednika Capitala. – Ministar vanjskih poslova BiH Elmedin Konaković je na svom FB profilu neprimjereno reagovao na kolumnu freelancer novinara Dragana Bursaća objavljenu na portalu Radiosarajevo.ba u kojoj se ovaj kolumnist kritički osvrnuo na ministrove izjave i postupke. Istovremeno, Konaković je ponovo u negativnom kontekstu spomenuo novinara Avdu Avdića, kojeg godinama sustavno politički i verbalno napada zbog njegovog novinarskog rada. – Zastupnik u NSRS-u, opozicioni političar Nebojša Vukanović iz Trebinja, na svom blogu je vrijeđao, ponižavao i omalovažavao novinarku portala Direkt Milanku Kovačević. Pored toga, je iznio podatke o finansiranju ovog medija i naveo kako se tim novcem finansira „sumnjiv strani uticaj“. – Marinko Umićević, odbornik SNSD-a u Skupštini Grada Banjaluka, poduzetnik i nosilac više javnih funkcija, podnio je prijavu protiv urednika Capitala Siniše Vukelića. Optužio je Vukelića da ga je nezakonito snimao putem telefona i objavio telefonske prijetnje. Prijetnje Vukeliću i novinarki Bojani Ninković su uslijedile nakon što je novinarka od Umićevića tražila komentar o tome da li je bio u sukobu interesa kada su iz javnog budžeta dodijeljena bespovratna sredstva Rukometnom klubu „Borac“, gdje je Umićević član Upravnog odbora. – Novinarka Kadira Šakić RTV-a Srebrenica pripremila je i objavila prilog o obilježavanju godišnjice genocida u Srebrenici. Nakon objave ove vijesti na internet-stranici medija, direktor Bojan Josipović usmeno je sugerisao novinarki da ne koristi riječ „genocid“ i zatražio da je izbriše. Bez odobrenje novinarke, riječ „genocid“ je zamijenjena riječju „stradanje“. Objava je uklonjena i sa portala RTV Srebrenica i profila ovog medija na društvenim mrežama. Nakon što je slučaj objavljen u medijima, novinarka se suočila sa brojnim prijetnjama i verbalnim napadima. Pod pritiscima i neizvjesnošću, novinarka je nakon tri mjeseca napustila medij i novinarstvo kao profesiju. – Facebooku je objavio mrzilačke poruke protiv Slađana Tomića i Danijela Hadžovića. Napisao je kako je „uvjeren da je samo pitanje vremena kada će neko sresti Slađana i Danijala i s njima ‘lijepo’ popričati“ i iznio niz neistina i manipulativnih provokacija o navodnoj povezanosti porodice freelancera Tomića s Vojskom Republike Srpske i najtežim zločinima počinjenim tokom opsade Sarajeva.

Kategorija	Broj	Kratak opis slučaja
		– Načelnik Općine Šipovo Milan Kovač pozvao je telefonom redakciju portala Naratorium i tom prilikom uputio verbalne prijetnje novinaru Harunu Dinareviću i novinarki Aleni Beširević. Poziv je uslijedio nakon što je ovaj portal objavio istraživački tekst o privatnoj kompaniji načelnika Kovača, te korištenju javnih resursa za rad privatne kompanije. Načelnik Kovač se posebno obrušio na novinarku Alenu Beširević, koju je vrijeđao na rodnoj osnovi i prijetio joj seksualnim nasiljem. – Nermin Nikšić, predsjednik SDP-a BiH i premijer Vlade Federacije, i Elmedin Konaković, predsjednik stranke Narod i pravda (NiP) i ministar vanjskih poslova BiH, na press konferenciji u Sarajevu na neprimjeren i grub način reagirali su na pitanja novinara. Posebno je bio agresivan ministar Elmedin Konaković, koji je verbalno napao i izvrijeđao novinarku Hayat TV-a Dženetu Sarić-Kozić. Konaković nije htio odgovoriti na njena pitanja, obraćajući joj se uvredljivo i ponižavajuće. – Predsjednik Republike Srpske Milorad Dodik je na press konferenciji verbalno vrijeđao novinarku Tijanu Milinović, dopisnicu BNTV-a iz Banjaluke, kao i sve druge novinare i vlasnika ove televizije. Nazivao ih je „stranim plaćenicima“, „izdajicama“ i upoređio ih sa „zaštićenim medvjedima“. Istovremeno je zaprijetio da će se stati na kraj „servilnoj i izdajničkoj politici izvještavanja“. – Protiv Amira Zukića, glavnog urednika N1 TV u BiH, vodila se višemjesečna mržilačka kampanja putem društvenih mreža FB i X. Nekoliko osoba iz kriminalnih krugova objavljivalo je prijeteece videoporuke, šireći komentare mržnje i upućujući prijetnje smrću. Istovremeno, zastupnica SNSD-a u Parlamentu BiH Sanja Vulić zatražila je „zabranu zemaljskog emitiranja N1 u RS-u“. – Predsjednik Skupštine Općine Doboj Srećko Rekanović verbalno je vrijeđao dopisnicu BNTV-a iz Doboja, novinarku Vesnu Vukmirović, i odbio odgovoriti na legitimno novinarsko pitanje jer „ne odgovara na pitanja novinara BNTV-a“. – Vijećnik SDA u Gradskom vijeću Bihaća Mustafa Zulić verbalno je prijetio i psovao novinara Fahrudina Vojića. Intervenirala je lokalna policija, a slučaj je i prijavljen MUP-u Unsko-sanskog kantona u Bihaću. – Jasmin Mulahusić je na svom Facebook profilu podijelio objavu u kojoj novinara Almedina Šišića optužuje za „vrijeđanje islama i islamskih zakona“, u kojoj je naveo adresu i broj telefona, te sjedište ovog medija. – Tokom javnog zasjedanja Skupštine Brčko distrikta zastupnik Abdulah Iljazović je na uvredljiv način govorio o uredniku portala Times Mirzi Derviševiću, nazivajući ga pogrđnim imenima i pokušavajući minimizirati fizički napad na ovog novinara. – Predsjedavajući Skupštine Kantona Sarajevo Elvedin Okerić verbalno je napao Avdu Avdića, urednika portala Istraga. Napad se desio na press konferenciji, nakon objavljivanja istraživačkog teksta o trošenju javnog novca i mogućim manipulacijama s njihovom dodjelom. Okerić nije odgovorio na novinarsko pitanje, već je novinara Avdića nazvao „višestruko presuđivanim klevetnikom“ te mu poručio da će s njim razgovarati na sudu. – Ministar vanjskih poslova i predsjednik stranke NiP Elmedin Konaković je verbalno napao Avdu Avdića u emisiji N1 TV, referirajući se na istraživačke tekstove ovog novinara u vezi s trošenjem javnog novca u Kantonu Sarajevo. – Na press konferenciji u Banjaluci, predsjednik RS-a Milorad Dodik je optužio N1 TV kako je „dio politike koja ruši Republiku Srpsku“, da „lažu i podvaljuju“ te da imaju „antisrpski narativ“. Iako je više puta ponovio da se njegove optužbe ne odnose direktno na novinarku N1 Snježanu Mitrović, Dodik je uzeo mikrofona iz ruku novinarku, uz komentar da to radi kako se „novinarka N1 ne bi loše osjećala“. Rekao je također kako ima službu „koja prati sve ono što radi ovaj medij“ i još jednom naglasio da N1 treba zabraniti rad jer je „subverzivni državni element“. Urednik i vlasnik portala Times Mirza Dervišević dobio je prijetnje putem Facebook profila Azura Džanića, za kojeg se pretpostavlja da je saradnik SDA u Brčkom. O prijetnji je obaviještena policija Brčko distrikta.

Kategorija	Broj	Kratak opis slučaja
		– Ispred Okružnog suda u Mariboru, nakon saslušanja u vezi sa slučajem klevete, poduzetnik i lobist iz Slovenije Rok Snežič verbalno je vrijeđao i napao novinara Avdu Avdića, urednika portala Istraga, kako zbog tekstova koje je pisao tako i na etničkoj osnovi. – Mersiha Drinjaković, urednica ženskog magazina Gracija, bila je na meti online verbalnih prijetnji i uvreda Jasmina Mulahasića, državljanina BiH koji živi u Luksemburgu. Ovo je već četvrti put da se ponavljaju prijetnje ovoj novinarki. – Jasmin Mulahusić je ponovio prijetnje novinarki i urednici magazina Gracija Mersihi Drinjaković. Ovog puta, pored Mersihe Drinjaković, on i njegovi prijatelji na mreži Facebook su brutalno i na rodnoj osnovi izvrijeđali i novinarke Rubinu Čengić i Borku Rudić. – Zastupnik Bojan Lukić je na sjednici Skupštine Grada Zvornika verbalno napao portal Zvornički.ba i njegovog urednika Ilijaza Miralemovića, nazvavši ih „ratnohuškačkim portalom“, koji širi mržnju, zatražio njegovo ukidanje i da se „prekine finansiranje ovog medija i budžeta Općine Zvornik“.

— C.12 PRIJETNJE PO ŽIVOT I FIZIČKU BEZBJEDNOST NOVINARA

U 2023. godini zabilježeno je pet prijetnji po život i fizičku bezbjednost novinara. Ove prijetnje su bile upućene četvorici novinara i jednoj novinarki.

Broj direktnih prijetnji je nešto manji u odnosu na 2022. godinu, kada ih je bilo sedam. Ipak, ozbiljnost slučajeva koja uključuju ne samo novinare, već i članove njihovih porodica, takva je da se ne može govoriti o poboljšanju situacije u 2023. godini. Ove prijetnje se najčešće upućuju preko društvenih mreža i podrazumijevaju online kampanju praćenu govorom mržnje, uvredama, prijetnjama, uključujući na rodnoj osnovi. U dva od pet slučajeva učinilac je Jasmin Mulahusić, protiv kojeg je 2024. godine podignuta optužnica za izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti.

Kategorija	Broj	Kratak opis slučaja
Prijetnje po život i fizičku bezbjednost novinara Ovo može uključivati: – pozivanje na ubistvo novinara, njihovih prijatelja, porodice ili izvora; – pozivanje na fizičke napade na novinare, njihove prijatelje, porodicu ili izvore. Prijetnje mogu biti: – direktne ili poslate preko trećih lica; – poslate elektronskim putem ili u direktnoj komunikaciji; – implicitne i eksplicitne.	5	– Putem naloga na mreži X novinaru Draganu Bursaću je upućena prijetnja i ponuđena je nagrada u iznosu od 1.000 KM onome ko ga pretuče. – Nakon intervju sa Borisom Malagurskim, rediteljem filma „Republika Srpska: Borba za slobodu“, novinar Kenan Ćosić i O kanal iz Sarajeva bili su izloženi brojnim prijetnjama i uvredama na društvenim mrežama, koje uključuju prijetnje smrću, pozive na nasilje i linč Ćosića, kao i članova njegove porodice. – Novinar i ekološki aktivista Isa Džino iz Konjica je dobio prijetnje smrću putem telefona od lokalnog privrednika J. B. Novinar je prijetnje prijavio MUP-u, a kao motiv napada je naveo ukazivanje na zagađivanje Neretve firme lokalnog privrednika. Samo nekoliko sati nakon prijetnje, novinar je i fizički napadnut. – Novinarka Al Jazeera Balkans Dalija Hasanbegović-Konaković na svom X nalogu objavila je niz uvredljivih i prijetećih poruka i poruka koje sadrže govor mržnje koje pojedinci pišu ispod njenih postova na društvenim mrežama i upućuju joj u porukama. Jedna od osoba koja joj je uputila uvrede i prijetnje je i Jasmin Mulahusić, državljanin Luksemburga, protiv kojeg se već vodi istraga zbog širenja nacionalne i vjerske netrpeljivosti, govora mržnje i prijetnji. – Protiv freelance novinara i dopisnika portala Buka Slađana Tomića mrzilačku online kampanju pokrenuo je Jasmin Mulahusić, koji je uputio prijetnje smrću novinaru i njegovoj porodici na nacionalnoj osnovi. Linija za pomoć novinarima i BH novinari su podnijeli prijavu tužilaštvu i zatražili hitnu istragu ovog slučaja.

— C.13 STVARNI NAPADI

U 2023. godini zabilježeno je šest slučajeva fizičkih napada na novinare i medijske radnike, što je tri puta više u odnosu na 2022. godinu, kada su zabilježena dva ovakva slučaja. Međutim, kako je u ovim događajima oštećeno čak deset novinara/ki, među kojima je bilo i ozbiljnih fizičkih povreda, nesumnjivo je da se situacija u 2023. godini znatno pogoršala.

Najviše novinara napali su za vrijeme protesta i javnih događaja (5) huligani ili sami učesnici protesta koji su sprečavali novinare u obavljanju posla. Zabilježeni su i slučajevi provaljivanja u stan novinara i urednika i krađa njihovih laptopa, kao i slučajevi prebijanja novinara i nanošenje tjelesnih povreda. Svi slučajevi su prijavljeni nadležnim organima i u svim slučajevima je reagovalo udruženje BH novinari. Indikativno je da prisutna policija nije reagovala da zaštiti novinare i aktiviste prilikom napada huligana. Kao motiv za većinu fizičkih napada novinari vide tekstove koje su objavljivali, na šta su ukazivali prilikom prijavljivanja događaja.

Kategorija	Broj	Kratak opis slučajeva
Stvarni napadi Ovo može uključivati stvarnu fizičku ili psihičku povredu, otmicu, invaziju na kuću/kancelariju, zapljenu opreme, proizvoljno zadržavanje, neuspjele pokušaje ubistva itd.	6	- Isa Džinu iz Konjica napala su i pretukla dvojica muškaraca svega nekoliko sati nakon što je primio prijetnje smrću od lokalnog privrednika J. B. - Novinarku i urednicu E-trafike Vanju Stokić i fotoreportera Ajdina Kambara fizički je napala grupa huligana u Banjaluci prilikom sprečavanja okupljanja grupe LGBT aktivista. Kambaru je nanjena povreda razbijanjem staklene flaše o glavu. - Tokom protesta ispred zgrade Parlamenta Federacije BiH učesnici su najprije verbalno vrijeđali novinarske ekipe N1TV, Dnevnog avaza, FENA-e i Face TV-a, te fizički spriječili novinarku i snimatelja N1 Aleksandru Tolj Ružičić i Harisa Hukaru da snime izjavu. Istovremeno, pokušali su oteti mobilni telefon novinaru Dnevnog avaza Eldaru Abaziju, kako bi onemogućili snimanje protesta. - Osmana Mehanovića, kamermana iz Bratunca, fizički su napale u večernjim satima tri nepoznate osobe koje su ga presrele na autobuskoj stanici, nasrnule na njega, tukle ga i tom prilikom mu nanijele teške tjelesne povrede. - Nepoznate osobe provalile su u stan novinarke Žane Gauk Karić i urednika magazina Žurnal Eldina Karića u Sarajevu, kojom prilikom su ukradena dva laptopa. Policijski službenici izvršili su uviđaj, a oštećeni su podnijeli prijavu Kantonalnom tužiteljstvu u Sarajevu. - Novinara iz Brčkog Mirzu Derviševića, vlasnika i urednika portala Times.ba, fizički je napala osoba s fantomkom koja mu je prišla sleđa dok je razgovarao s majkom i udarila ga željeznim bokserom u predjelu sljepoočnice i arkade, kojom prilikom je zadobio lakše tjelesne povrede u predjelu glave.

— C.14 PRIJETNJE I NAPADI NA MEDIJE I NOVINARSKA UDRUŽENJA

U 2023. godini bilježi se pet napada i prijetnji medijskim kućama i organizacijama, dva manje od prethodne godine. Ovim napadima je obuhvaćeno osam medija. Pored toga što su se nastavili politički i institucionalni pritisci, godinu je obilježilo i više istovremenih hakerskih napada na pojedine medije.

Institucionalni pritisak RAK-a na privatni medij, koji je počeo 2022. godine, nastavio se i u 2023. godini nesrazmjernim novčanim kažnjavanjem Face TV-a, i to nakon što je vještačenjem utvrđeno da nije moguće otkriti šta je izgovoreno

u programu. Kulminacija institucionalnih pritisaka na nezavisne medije dogodila se krajem godine, kada je sud u Širokom Brijegu donio presudu u kojoj je pripisao krivnju za klevetu novinarima i urednicima CIN-a za tekst koji nisu oni napisali niti publikovali.

Ove godine je zabilježeno više hakerskih napada – četiri medija su bila žrtve istovremenih hakerskih napada. Otvoreni pritisci da se obrišu sadržaji sa portala kulminirali su bušenjem guma na automobilu urednika portala, a i u ovoj kategoriji su zabilježeni online napadi Jasmina Mulahusića, njegov govor mržnje i dezinformacije o mediju.

Kategorija	Broj	Kratak opis slučaja
Prijetnje i napadi na medije i novinarska udruženja Prijetnje mogu uključivati uznemiravanje telefonskim pozivima, proizvoljno sudsko ili administrativno uznemiravanje, agresivne izjave javnih službenika i druge oblike pritiska (natpisi, prijeteće poruke, itd.). Stvarni napadi uključuju invaziju na kancelarije, zapljenu opreme, razbijanje opreme, vozila itd..	5	– Za portal Hercegovina.info kraj 2022. i početak 2023. godine obilježeni su nizom pokušaja pritisaka na redakciju, među kojima su i otvorene prijetnje u kojima se zahtijeva brisanje određenih tekstova. Na privatnom automobilu vlasnika portala Marija Čosića isječene su sve četiri gume. Slučaj je prijavljen policiji. – Nekoliko nezavisnih medija: Nezavisne novine i magazin Buka iz Banjaluke, portal BNTV iz Bijeljine i Face TV iz Sarajeva, bili su pod višednevnim cyber DDoS napadima koji su pokrenuti istovremeno. – Protiv Face TV-a iz Sarajeva RAK je donio rješenje Rješenje o novčanoj kazni u iznosu od 15.000 KM zbog, kako se navodi u obrazloženju, nepoštovanja „općeprihvaćenih standarda pristojnosti u programskim sadržajima“. Face TV je kažnjena nesrazmjerno visokom kaznom jer je urednik Senad Hadžifejzović u jednoj od svojih emisija, komentirajući postupak koji je RAK prethodno pokrenuo u vezi sa snimkom na kojem je Hadžifejzović, prema prijavi direktora RAK-a, pitao treba li „ubiti“ Milorada Dodika i upotrijebio psovku. U kasnijem postupku RAK je obustavio postupak protiv Face TV-a u vezi s navodnom izjavom Hadžifejzovića. – Na svom profilu na mreži Facebook Jasmin Mulahusić, državljanin BiH sa prebivalištem u Luksemburgu, objavio je prijeteće poruke i dezinformacije u vezi sa portalom DEPO iz Sarajeva, te novinarima i urednicima ovog medija, čime ga je doveo u sigurnosno opasnu situaciju jer je objavio neistine u vezi s medijskim sadržajima koje je objavio DEPO. – Institucionalni pritisak na Centar za istraživačko novinarstvo BiH, preko presude suda u Širokom Brijegu u kojoj je pripisao krivnju za klevetu novinarima i urednicima CIN-a za tekst koji nisu oni napisali niti publikovali.

Zaključci i preporuke

ZAKLJUČCI

OBLAST A

Iako pravne garancije za slobodu medija i izražavanja u Bosni i Hercegovini formalno postoje i donekle su usklađene s međunarodnim standardima, problem ostaje njihova primjena u praksi. Tokom 2023. godine pokrenuto je više zakonodavnih inicijativa koje potencijalno ugrožavaju slobodu medija i izražavanja, pri čemu je situacija u Republici Srpskoj posebno zabrinjavajuća. Kriminalizacija klevete u Republici Srpskoj ozbiljno ugrožava slobodu izražavanja i može imati zastrašujući efekat na novinare. Neujednačena sudska praksa i pritisci kroz tužbe dodatno otežavaju rad medija i podrivaju povjerenje u pravosuđe, dok zakonski okvir ne nudi odgovarajuću zaštitu od SLAPP tužbi, čija je učestalost u porastu, posebno protiv nezavisnih i istraživačkih medija.

Rad Regulatorne agencije za komunikacije (RAK) i dalje je problematičan zbog nedostatka političke i finansijske nezavisnosti, rada u nepunom sastavu i netransparentnih procedura, što ozbiljno ugrožava njenu efikasnost. Javni servisi formalno imaju uređivačku nezavisnost, ali zakonske norme ne garantuju suštinsku autonomiju, a politički uticaj i sve veća zavisnost od budžetskih sredstava dodatno ugrožavaju njihovu nezavisnost. Najavljena reforma javnog RTV sistema još uvijek nije provedena. Finansiranje medijskog sadržaja iz javnih sredstava ostaje netransparentno i bez jasnih kriterija, što otvara prostor za zloupotrebe. I dalje ne postoji zakon o oglašavanju na državnom nivou, a državno oglašavanje je netransparentno i podložno političkom uticaju, što ugrožava tržišnu ravnopravnost i integritet medija.

Iako zakoni u BiH garantuju povjerljivost novinarskih izvora, pojedini slučajevi i izmjene krivičnih zakona ukazuju na sve veću pravnu i bezbjednosnu nesigurnost za novinare. Nejasna uloga bezbjednosnih

institucija i netransparentnost u radu institucija podrivaju povjerenje u sistemsku zaštitu i otvaraju prostor za potencijalno nezakonito političko i institucionalno uplitanje u rad medija.

Novinari i novinarki u BiH imaju slobodu da se profesionalno organizuju i učlanjuju u udruženja i sindikate bez direktnih pritisaka ili zakonskih prepreka. S druge strane, tokom 2023. godine zabilježeni su slučajevi ometanja rada novinara koje vrše javni službenici. Novi Zakon o slobodi pristupa informacijama donesen je samo za nivo institucija BiH i on sadrži pojedine pozitivne mehanizme. Međutim, praksa pokazuje da institucije često postupaju netransparentno i selektivno, naročito u pravosuđu. Razlike u zakonodavstvu, kao i proširivanje zakonskih izuzetaka za davanje pristupa informacijama, dodatno otežavaju novinarima efikasan pristup informacijama od javnog značaja.

OBLAST B

Novinari u BiH suočavaju se s nestabilnim radnim uslovima, niskim platama, učestalim kršenjem radnih prava i lošim društvenim statusom, dok sindikalna organizovanost ostaje izuzetno slaba. Većina novinara radi bez adekvatne pravne zaštite, često prekovremeno i bez ugovora, a politički pritisci i cenzura dodatno otežavaju njihov položaj. Privatni mediji u BiH formalno odvajaju vlasništvo od uređivačke politike, ali u praksi vlasnici često vrše pritiske na redakcije, što dovodi do cenzure i autocenzure. Nedostatak transparentnosti vlasništva i finansiranja, kao i slaba institucionalna zaštita novinara, dodatno narušavaju profesionalne standarde i radna prava novinara. Uređivačka nezavisnost javnih servisa u BiH garantovana je zakonima, ali je u praksi ozbiljno ugrožena političkim pritiscima i finansijskom zavisnošću od vlasti.

Javni servisi, naročito BHRT, suočavaju se s teškom finansijskom krizom, a politički uticaj je vidljiv u radu upravnih tijela i izboru rukovodstva. S druge strane, neprofitni mediji, iako formalno nezavisni i posvećeni istraživačkom i profesionalnom novinarstvu, djeluju u izrazito nepovoljnom okruženju, bez stabilnog izvora finansiranja i pod sve većim političkim pritiscima, naročito u entitetu Republika Srpska. Često su meta targetiranja i pokušaja diskreditacije, dok bi poseban negativan uticaj na njihov rad mogao imati Zakon o posebnom registru i javnosti rada neprofitnih organizacija, čiji je Nacrt krajem septembra 2023. godine usvojen u prvom čitanju u Narodnoj skupštini RS-a. Novinarska sloboda u proizvodnji vijesti zavisi od medija do medija, ali je najčešće ograničena političkim i ekonomskim interesima vlasnika medija. Većina novinara smatra da nema prave uređivačke nezavisnosti, osim u onlajn medijima, dok su prisutni klijentelizam, pritisci, cenzura i autocenzura. Loši uslovi rada i nedostatak zaštite dodatno smanjuju slobodu novinara.

Novinarke u BiH suočavaju se s višestrukim pritiscima, uključujući profesionalno i rodno zasnovano nasilje sagovornika, državnih funkcionera, političara, ali i unutar redakcija u kojima rade. Ovo nasilje obuhvata seksizam, prijetnje i verbalne napade, naročito putem interneta, kao i pokušaje diskreditacije usmjerene na njihov izgled, bračni

status ili spol, umjesto na njihov profesionalni rad. Iako većina smatra da formalna ravnopravnost postoji, podaci jasno ukazuju na neravnopravnost u napredovanju, manjinu žena na rukovodećim pozicijama i prisustvo rodne diskriminacije.

OBLAST C

U 2023. godini, od ukupno 49 slučajeva, zabilježeno je pet prijetnji po život i fizičku bezbjednost novinara, šest fizičkih napada, sedam napada i prijetnji medijskim kućama i organizacijama i 31 slučaj prijetnji i uznemiravanja koje nisu bile direktno usmjerene na život i tijelo novinara. Zabilježen je porast broja napada i prijetnji na novinare i medije u odnosu na 2022. godinu, kada su bila 32 takva slučaja.

U BiH ne postoji poseban pravni okvir za zaštitu novinara, ali su 2023. uspostavljene „kontakt-tačke“ u tužilaštvima i policiji radi bolje koordinacije i praćenja slučajeva ugrožavanja novinara, prioritete istrage i postupanja po službenoj dužnosti. Međutim, njihova uloga nije neposredno prijavljivanje i postupanje u tim slučajevima. Zaštita novinara nije sistemski uređena, a kriteriji za dodjelu policijske zaštite nisu jasni niti transparentni, što često dovodi do odbijanja potrebnih mjera zaštite. Iako postoji osnovna svijest među policijskim službenicima o ulozi novinara i saradnja sa novinarskim udruženjima je relativno dobra, u praksi je i dalje prisutan nedostatak senzibiliziranosti za specifične sigurnosne rizike s kojima se novinari suočavaju.

Novinarke u BiH su posebno izložene rodno zasnovanom nasilju, prijetnjama i uznemiravanju, dok zakonodavni okvir ne prepoznaje specifičnosti njihove profesije ni rodne dimenzije nasilja u javnom prostoru. S druge strane, problem je nedostatak podrške urednika i vlasnika medija. Nedostatak institucionalne podrške, sekundarna viktimizacija, rijetko prijavljivanje i slab odgovor sistema dodatno otežavaju njihovu zaštitu i pristup pravdi.

Ne postoji dosljedna i principijelna praksa javne osude napada na novinare, a političari su često direktni akteri verbalnih napada i pritisaka. Rijetka i selektivna reagovanja institucija i civilnog društva doprinose normalizaciji nasilja nad novinarima i jačanju kulture nekažnjivosti. Napredak je ostvaren imenovanjem kontakt-tačaka u tužilaštvima i policiji, kao i organizacijom obuka, ali te kontakt-tačke nemaju mandat da direktno vode istrage, što umanjuje njihov uticaj. Istrage fizičkih napada na novinare i dalje se ne provode dovoljno brzo, temeljno ni nezavisno, naročito kada su u slučajeve umiješani političari ili javni službenici. Nalogodavci napada gotovo nikada nisu identifikovani, a novinari često nisu prepoznati kao posebna profesionalna kategorija koja uživa dodatnu zaštitu, što dodatno doprinosi kulturi nekažnjivosti.

Online uznemiravanje novinara je u porastu, ali pravna zaštita je i dalje neujednačena, a postupanje institucija sporo i neefikasno. Iako postoje mehanizmi za procesuiranje ovakvih djela kroz postojeće zakone, u praksi se krivične prijave često odbacuju, a samo mali broj slučajeva rezultira osuđujućim presudama. Također, transparentnost istraga napada na

novinare i dalje je ograničena. Iako su imenovane kontakt-tačke u tužilaštvima s ciljem poboljšanja komunikacije, novinari se suočavaju s poteškoćama u pristupu informacijama, uključujući optužnice i status predmeta, dok državni organi još uvijek nemaju funkcionalan i sveobuhvatan sistem za prikupljanje statističkih podataka o napadima na novinare.

PREPORUKE

- Uskladiti, izmijeniti i unaprijediti medijsku legislativu u skladu s evropskim zakonodavstvom i uslovima koje BiH mora ispuniti za dobijanje kandidatskog statusa za Evropsku uniju uz podršku međunarodnih organizacija; obezbijediti učešće novinarskih udruženja i drugih organizacija civilnog društva u procesu izmjena i dopuna zakona koji će omogućiti transparentan i profesionalan rad medija, veće medijske slobode i unaprijediti zaštitu i sigurnost novinara/ki i medija;
- Usvojiti izmjene i dopune Krivičnog zakona BiH prema kojima će se napad na novinare/ke tretirati kao posebno krivično djelo, osigurati efikasno procesuiranje napadača i pooštriti sankcije za krivična djela učinjena na štetu novinara/ki; navedene izmjene ugraditi i u entitetske krivične zakone, te u KZ Brčko distrikta BiH;
- Dekriminalizacija krivičnog djela klevete iz krivičnog zakonodavstva Republike Srpske;
- Usvojiti izmjene i dopune Zakona o zaštiti od klevete u skladu sa inicijativom koja je podržana u Parlamentu BiH; definisati gornje i donje granice za visinu novčane kazne koja se izriče u slučajevima klevete kako bi se spriječile SLAPP tužbe;
- Potrebno je što prije uspostaviti funkcionalan mehanizam za evidentiranje, praćenje i javno izvještavanje o SLAPP tužbama, uz uključivanje predstavnika medijske zajednice i civilnog sektora;
- Raditi na razvoju anti-SLAPP zaštite i propisima kako bi se pronašao najbolji model zaštite novinara i medija od ovakvih tužbi;
- Potrebno je ujednačiti zakonske standarde na svim nivoima u državi kada je u pitanju pristup informacijama od javnog značaja i obezbijediti proaktivnu transparentnost svih javnih institucija;
- Usvojiti izmjene i dopune Zakona o slobodi pristupa informacijama u skladu sa zahtjevima profesionalne medijske zajednice i nevladinih organizacija;
- Donijeti zakon o transparentnosti medijskog vlasništva, definisati kriterije i osigurati transparentno finansiranje medija iz budžetskih sredstava na svim nivoima vlasti;

- Unaprijediti zakonske odredbe u vezi s profesionalnim izvještavanjem medija i poštovanjem političkog pluralizma, i to ne samo tokom predizbornih kampanja;
- Usvojiti posebne zakone na nivou države kojima će biti jasno definisan govor mržnje, online nasilje i prijetnje te sankcije za navedena krivična djela;
- Reformisati proces imenovanja članova Vijeća RAK-a kako bi se osigurala pluralistička zastupljenost i nezavisnost od političkih struktura, kao i izmjene zakonodavnog okvira u dijelu finansiranja RAK-a, tako da budžetska sredstva ne dolaze direktno pod uticaj Vijeća ministara;
- Usvojiti zakon o oglašavanju javnih vlasti i institucija na nivou države BiH koji će propisati jasne, objektivne i kontrolisane kriterije za raspodjelu sredstava, te obavezu javnog objavljivanja svih podataka;
- Neophodno je obezbijediti efikasnu institucionalnu kontrolu nad postupanjima sigurnosnih i pravosudnih organa kako bi se garantovala potpuna zaštita povjerljivosti izvora i spriječile zloupotrebe koje ugrožavaju slobodu medija;
- Osigurati uređivačku nezavisnost javnih emitera na nivou države i entiteta i lokalnih javnih medija, kao i stabilno finansiranje javnih servisa kroz reformu sistema RTV takse i njene naplate;
- Reformisati sistem upravljanja i imenovanja u javnim medijima kako bi se osigurala institucionalna nezavisnost i uključivanje svih relevantnih društvenih grupa u rad programskih savjeta;
- Unaprijediti kapacitete inspekcije rada i sudova u procesuiranju i sankcionisanju kršenja radnih prava novinara/ki i aktivno jačati svijest novinara o važnosti sindikalnog udruživanja;
- Jačati nezavisnost medija i aktivno ohrabrivati novinare da prijavljuju političke i ekonomske pritiske i da se snažnije bore za svoja radna prava kroz kampanje u medijima i na društvenim mrežama, te edukativne seminare o ovim temama;
- Neophodno je osnažiti sindikalno organizovanje novinara i formirati jedinstven medijski sindikat na državnom nivou kako bi se efikasnije štitila radna prava i poboljšali profesionalni uslovi rada;
- Usvojiti posebne protokolne dokumente kojima se garantuje nezavisnost redakcija od menadžmenta i marketinških odjela u javnim i privatnim medijima, kao i sigurnosne protokole unutar redakcija u slučaju napada na novinare/ke i urednike medija;

- Potrebno je zakonski urediti transparentnost vlasništva i finansiranja medija te uspostaviti mehanizme za zaštitu uredničke nezavisnosti u privatnim redakcijama;
- Neophodno je uspostaviti mehanizme institucionalne zaštite profesionalnog integriteta novinara, uključujući interne pravilnike i vanredakcijske zaštitne mehanizme, uz jačanje sistema prijavljivanja i sankcionisanja pritisaka i cenzure;
- Potrebno je uvesti obavezne pravilnike o rodnoj ravnopravnosti i zaštiti od rodno zasnovanog nasilja u svim medijima, uz kontinuiranu edukaciju i jačanje mreža podrške za novinarke;
- Jačati kapacitete istražnih organa – policije i tužilaštava – i sudova u procesuiranju napada na novinare, kako bi se omogućile efikasnije istrage i sankcionisanje počinitelja prijetnji i napada na novinare;
- Potrebno je izraditi specifične zakonske i institucionalne mehanizme zaštite novinarki od rodno zasnovanog nasilja, uključujući edukaciju pravosuđa i policije, te obavezivanje medija na interne politike zaštite i podrške novinarkama;
- Predstavnici vlasti i drugi političari moraju početi sa jasnim, nedvosmislenim i neselektivnim osudama napada na novinare/ke kako bi se poslala poruka javnosti da su takvi napadi nedopustivi;
- Unaprijediti uspostavljeni sistem „kontakt-tačaka“ u tužilaštvima i policiji tako što će one služiti ne samo za bolju koordinaciju i praćenje slučajeva ugrožavanja novinara i prioritetnu istragu, već da njihova uloga bude i neposredno prijavljivanje i postupanje u tim slučajevima;
- Potrebno je uvesti obavezne obuke za policijske službenike o zaštiti novinara i njihovoj ulozi u društvu, uz osnaživanje nezavisnosti policije od političkog uticaja u postupanju prema novinarima; aktivne razmjene iskustava s ciljem obostranog boljeg upoznavanja prava i obaveza novinara/medija, istražnih organa i pravosuđa te adekvatne primjene prava i nadležnosti.

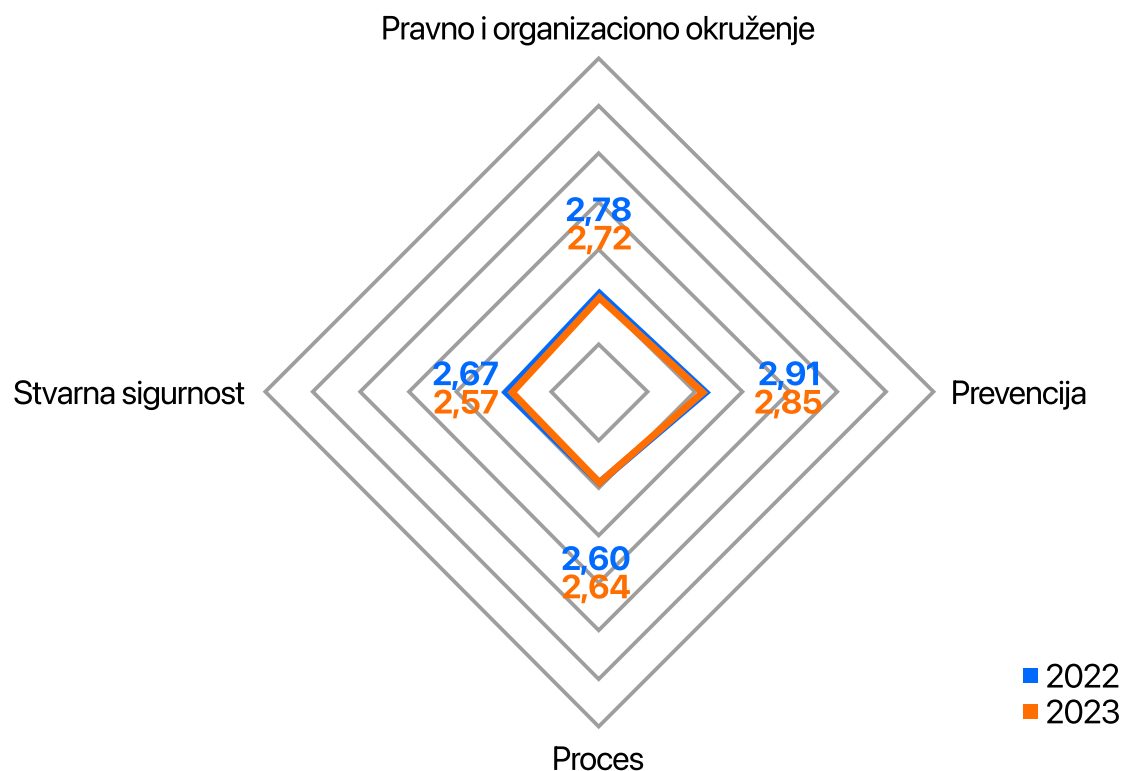
IV

Indeks sigurnosti novinara, Bosna i Hercegovina – 2023.

U ovom dijelu izvještaja grafički je predstavljen Indeks sigurnosti novinara u 2023. u odnosu na prethodnu 2022. godinu. Za svaku od četiri dimenzije i za svih 19 indikatora dato je kratko objašnjenje ključnih promjena koje su se desile u 2023. godini.

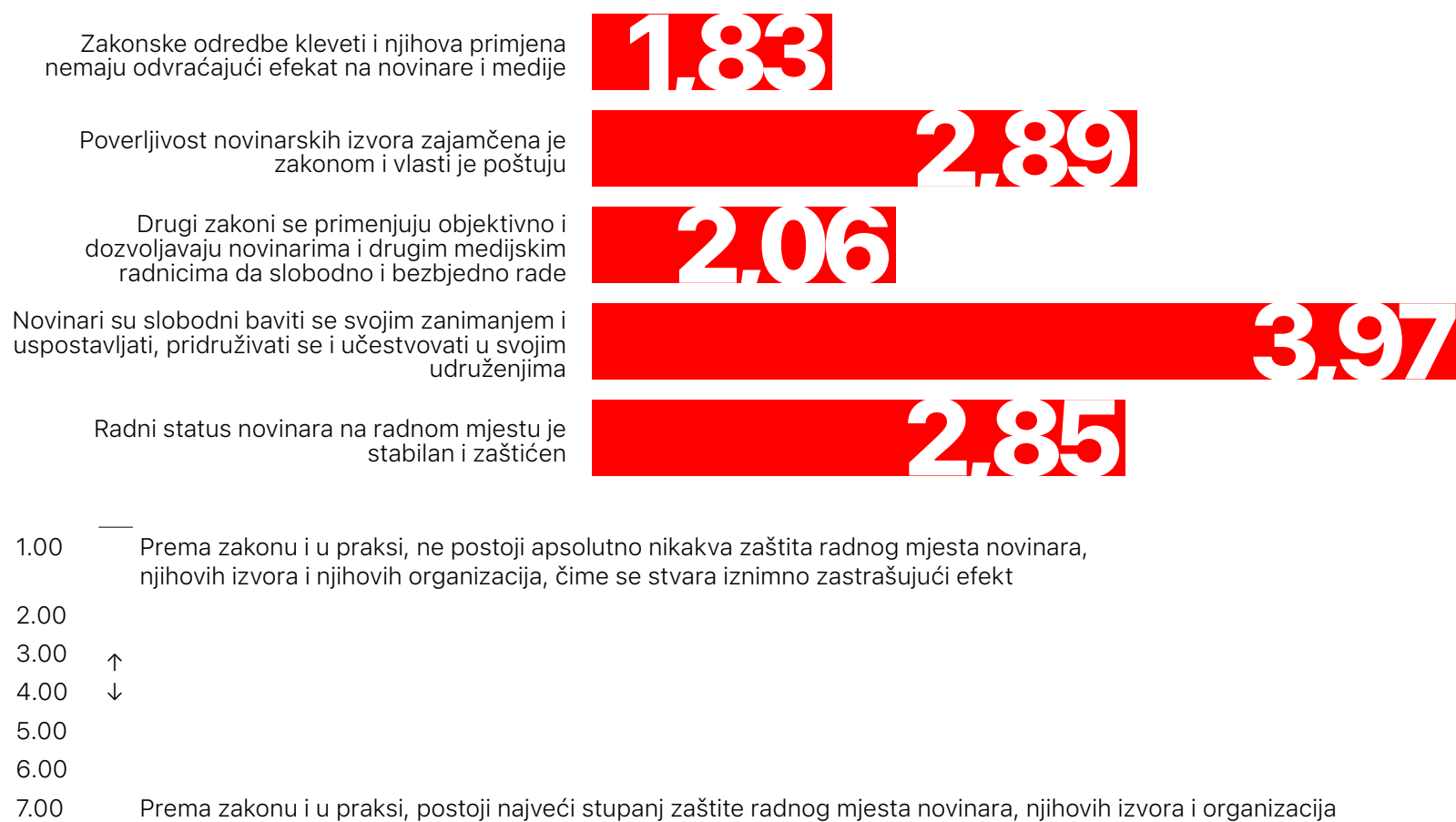
Šire objašnjenje podataka i promjena do kojih je došlo za svaki pojedinačni indikator Indeksa može se pročitati u narativnom dijelu izvještaja – poglavlje II Sloboda medija i sigurnost novinara u Bosni i Hercegovini – Indikatori:

Indikatori Indeksa bezbednosti novinara	Narativni izveštaj
I Pravno i organizacijsko okruženje	
Zakonske odredbe o kleveti i njihova primjena nemaju odvratajući efekt na novinare i medije	A.6
Povjerljivost novinarskih izvora zajamčena je zakonom i vlasti je poštuju	A.8
Drugi zakoni se primjenjuju objektivno i dozvoljavaju novinarima i drugim medijskim radnicima da slobodno i sigurno rade	A.7
Novinari su slobodni baviti se svojim zanimanjem i uspostavljati, pridruživati se i učestvovati u svojim udruženjima	A.9
Radni status novinara na radnom mjestu je stabilan i zaštićen	B.1
II Prevencija	
U slučaju prijetnji, novinari i medijski radnici imaju pristup direktnim i djelotvornim zaštitnim mjerama	C.1
Novinari i drugi medijski radnici (čiji su životi ili fizički integritet u stvarnoj i neposrednoj opasnosti) imaju pristup posebnim mehanizmima zaštite/sigurnosti	C.2
Novinarke imaju pristup pravnim mjerama i mehanizmima podrške kada se suoče s rodno zasnovanim prijetnjama, uznemiravanjem i nasiljem	C.3
Uspostavljena je praksa redovnog javnog osuđivanja prijetnji i napada na novinare i medije	C.4
Policijske vlasti imaju sluha za pitanja zaštite novinara	C.5
III Proces	
Specijalizirane istražne jedinice i/ili službenici dovoljno su stručni da istražuju napade i nasilje nad novinarima	C.6
Istrage ozbiljnih fizičkih napada na novinare i druge medijske radnike provode se učinkovito (nezavisno, temeljito i brzo)	C.7
Novinari i drugi medijski radnici učinkovito su zaštićeni od različitih oblika uznemiravanja u online prostoru	C.8
Istrage u svim vrstama napada i nasilja nad novinarima i drugim medijskim radnicima provode se transparentno	C.9
Državna tijela su uspostavila kvalitetne sisteme za prikupljanje statističkih podataka u cilju suzbijanja nekažnjivosti	C.10
IV Stvarna sigurnost	
Prijetnje i uznemiravanje koji nisu vezani za fizičku sigurnost	C.11
Prijetnje životu i fizičkoj sigurnosti novinara	C.12
Stvarni napadi	C.13
Prijetnje i napadi na medijske kuće i novinarska udruženja	C.14

	2022	2023		Glavne nove promjene u svakoj dimenziji
Pravno i organizaciono okruženje	2.78	2.72	↓	U 2023. godini u Republici Srpskoj je kriminalizirana kleveta, što je izazvalo zabrinutost zbog mogućeg gušenja slobode medija. Ona je doprinijela porastu broja SLAPP tužbi, koje novinari smatraju vrstom pritiska. Povjerljivost novinarskih izvora zakonski je zaštićena, ali su zabilježeni pokušaji njenog narušavanja. Promjene zakona doprinijele su neprijateljskom okruženju za medije i civilno društvo, a nedostaje sistemska zaštita od SLAPP tužbi. Novinari se slobodno udružuju, iako su zabilježeni pokušaji ometanja njihovog rada. Radni status novinara ostaje nestabilan – česti su nesigurni ugovori, prekovremeni rad, rad na crno i slaba sindikalna zaštita, uz prisutne političke pritiske i cenzuru.
Prevenirica	2.91	2.85	↓	Imenovane su kontakt-tačke u tužilaštvima i policiji s ciljem bolje komunikacije, ali te mjere još nemaju operativni karakter i ne omogućavaju efikasno postupanje u slučajevima prijetnji i napada. Posebni mehanizmi zaštite za novinare koji su u neposrednoj opasnosti ne postoje. Nije zabilježen nijedan slučaj dodjele policijske zaštite novinarima, dok su istovremeno evidentirani slučajevi u kojima je postojala potreba za zaštitom, ali je policija odbila da je pruži. Novinarke su dodatno izložene rodno zasnovanim prijetnjama i nasilju, uz slab institucionalni odgovor i podršku medijskih poslodavaca. Prijetnje i napadi na novinare rijetko se javno osuđuju, a političari, koji su često sami izvor napada, ne bivaju sankcionisani. Policija formalno sarađuje s medijima, ali u praksi pokazuje manjak senzibiliteta i neefikasno reaguje. Povjerenje u institucije je narušeno, a oslanjanje na podršku udruženja ostaje ključno.
Proces	2.60	2.64	↑	Ostvaren je ograničen napredak u zaštiti novinara kroz uspostavljanje mreže kontakt-tačaka u tužilaštvima i policiji, ali njihove nadležnosti su uglavnom koordinacione i ne služe za prijavljivanje slučajeva. Specijalizirane jedinice za istrage napada postoje samo u pojedinim kantonima i nisu sistematski implementirane širom zemlje. Istrage fizičkih napada na novinare su spore, rijetko temeljite i često ne otkrivaju pozadinu ili nalogodavce, posebno kada su uključeni javni službenici. Online uznemiravanje je u porastu, ali zakonski okvir ostaje neefikasan i neujednačen, a kazne blage ili izostaju. Istrage generalno nisu transparentne, informacije se teško dobijaju, a pristup podacima često je ograničen interesom istrage. Državni organi još uvijek nisu uspostavili pouzdan sistem za prikupljanje statističkih podataka, pa se institucije uglavnom oslanjaju na evidencije nevladinih organizacija.
Stvarna sigurnost	2.67	2.57	↓	U 2023. godini stanje sigurnosti novinara i medijskih radnika dodatno se pogoršalo. Od ukupno 49 evidentiranih slučajeva napada, većina se odnosila na prijetnje i uznemiravanje koje, iako nisu bile usmjerene direktno na fizičku sigurnost, ozbiljno ugrožavaju profesionalni rad i slobodu izražavanja. U porastu su verbalni napadi, politički i ekonomski pritisci, kao i agresivna retorika javnih zvaničnika. Fizičko nasilje nad novinarima je povećano u odnosu na prethodnu godinu, a napadi se najčešće dešavaju tokom javnih događaja. Medijske kuće su bile meta hakerskih napada i institucionalnih pritisaka. Ovakvi trendovi ukazuju na sve ozbiljniju prijetnju medijskim slobodama i rastuću kulturu nekažnjivosti.
Indeks sigurnosti novinara	2,71	2,65	↓	

Pravno i organizacijsko okruženje

INDIKATOR 1.1

— ZAKONSKE ODREDBE KOJE SE TIČU KLEVETE I NJIHOVA PRIMJENA NEMAJU ODVRAĆAJUĆI EFEKAT NA NOVINARE I MEDIJE

Rezultat za 2022: 1,98 / Rezultat za 2023: 1,83

U 2023. godini u Republici Srpskoj ponovo je kriminalizirana kleveta, što predstavlja korak unazad za slobodu medija. Posebno zabrinjava sumnja da su ove odredbe uvedene s ciljem „disciplinovanja“ novinara i zaštite javnih funkcionera. Zakoni o zaštiti od klevete u građanskim postupcima postoje na entitetskom nivou, ne daju posebnu zaštitu državnim službenicima, a postupci su hitni. Analiza sudske prakse ukazuje na neujednačenu primjenu standarda i prakse Evropskog suda za ljudska prava. Novinari tužbe za klevetu često doživljavaju kao oblik političkog pritiska, dok su SLAPP tužbe u porastu, a njihov broj je dodatno porastao nakon kriminalizacije klevete u RS-u.

INDIKATOR 1.2

— POVJERLJIVOST NOVINARSKIH IZVORA ZAJAMČENA JE ZAKONOM I VLASTI JE POŠTUJU

Rezultat za 2022: 2,95 / Rezultat za 2023: 2,89

Povjerljivost novinarskih izvora garantovana je zakonima u BiH na svim nivoima vlasti i u krivičnom i u građanskom postupku, a garancije se načelno poštuju u praksi, koje predviđaju da novinar nije dužan da otkrije izvor informacije. Pravo na neotkrivanje identiteta povjerljivog izvora nije ni pod kakvim okolnostima ograničeno u postupku koji se vodi u smislu ovog zakona. Međutim, 2023. godine bilo je pokušaja policije i tužilaštva da se otkriju izvori, pokrenuti su postupci; nasreću, nakon reakcije udruženja, medija i novinara, postupak je obustavljen. Postoje sumnje da su pojedini novinari bili pod mjerama nadzora. Međutim, ove informacije nisu nikada zvanično potvrđene, ali ni demantovane, a novinari, svjesni ove mogućnosti, preduzimaju odgovarajuće mjere zaštite.

INDIKATOR 1.3

— DRUGI ZAKONI SE PRIMJENJUJU OBJEKTIVNO I DOZVOLJAVAJU NOVINARIMA I DRUGIM MEDIJSKIM RADNICIMA DA SLOBODNO I SIGURNO RADE

Rezultat za 2022: 2,14 / Rezultat za 2023: 2,06

Izmjenama zakona i prijedlozima za izmjene zakona koji su se dešavali tokom 2023. godine pravilo se neprijateljsko okruženje za djelovanje medija i organizacija civilnog društva i zakonski okvir za legalizaciju pritisaka na medije. Ne postoje zakonske mjere koje štite novinare od SLAPP tužbi, a država ne vodi evidenciju o njima. U decembru 2023. godine podnesena je inicijativa za donošenje zakona o građanskoj inicijativi i zaštiti građana i aktivista Federacije BiH, a prijedlog ovog zakona sadrži anti-SLAPP odredbe. BH novinari su najavili formiranje radne grupe i izradu fonda za odbranu novinara, no institucije nisu pružile podršku. Tokom 2023. zabilježene su 53

SLAPP tužbe, koje sve češće pogađaju i aktiviste. Nezavisni mediji poput CIN-a, Žurnala i N1 su česta meta ovih tužbi.

INDIKATOR 1.4

— **NOVINARI SU SLOBODNI BAVITI SE SVOJIM ZANIMANJEM I USPOSTAVLJATI, PRIDRUŽIVATI SE I UČESTVOVATI U SVOJIM UDRUŽENJIMA**

Rezultat za 2022: 3,97 / Rezultat za 2023: 3,97

Tokom 2023. godine nije bilo značajnih promjena u vezi s udruživanjem novinara. Novinari ne moraju imati licence za rad, niti je bilo pokušaja njihovog uvođenja. Slobodno se učlanjuju u udruženja i sindikate, bez pritiska vlasti ili vlasnika medija. Ipak, zabilježeni su incidenti u kojima su javni zvaničnici ometali rad novinara, poput zabrane pristupa sjednicama u Prijedoru i Zenici. Ne postoji sindikat koji okuplja isključivo novinare na državnom nivou, iako su BH novinari krajem 2022. pokrenuli inicijativu za njegovo formiranje. U BiH djeluje pet novinarskih udruženja.

INDIKATOR 1.5

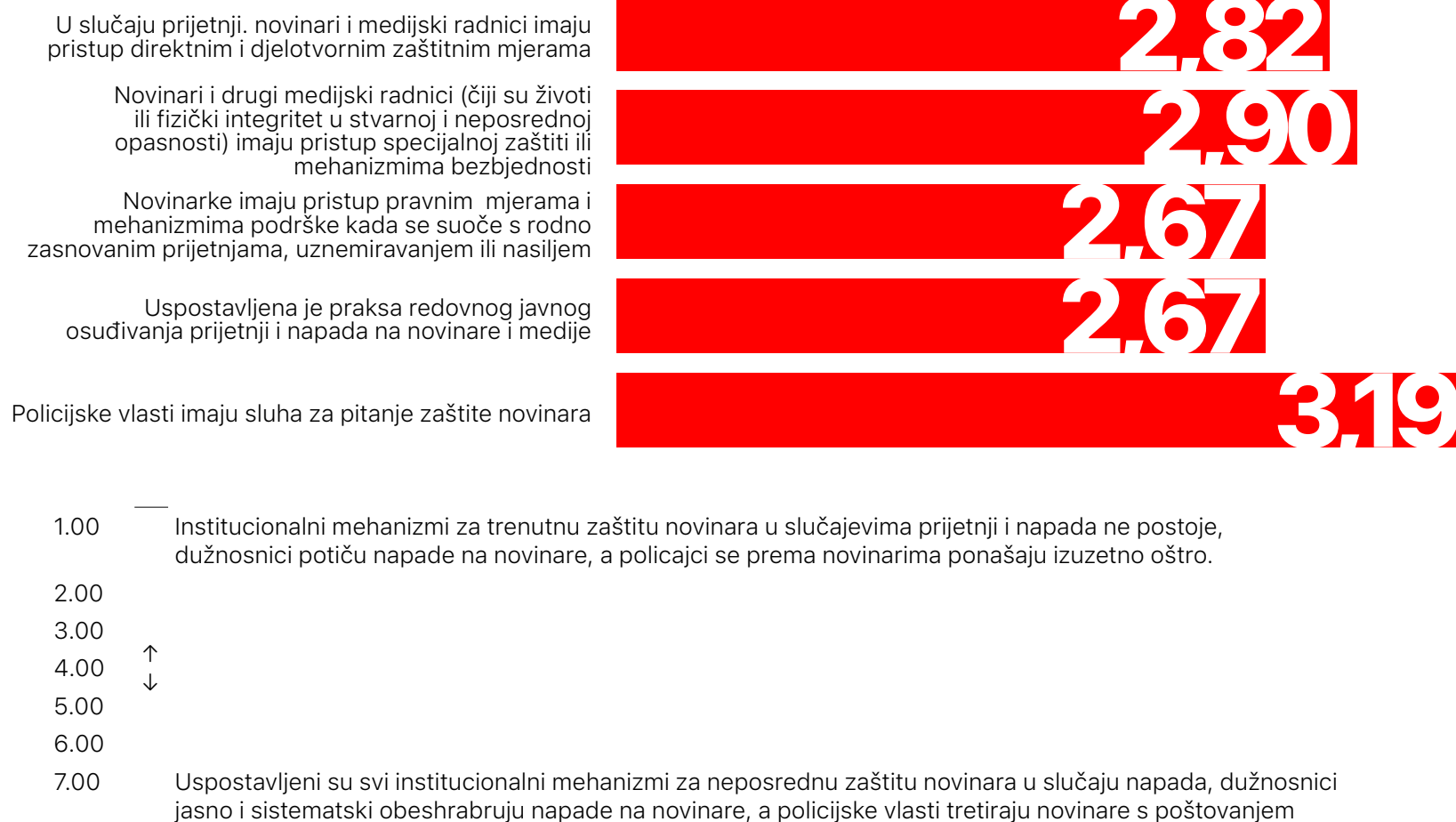
— **RADNI STATUS NOVINARA NA RADNOM MJESTU JE STABILAN I ZAŠTIĆEN**

Rezultat za 2022: 2,85 / Rezultat za 2023: 2,85

U 2023. godini nije bilo promjena u vezi s radnim pravima novinara u BiH. Ne postoje specifični propisi za rad u medijima; prava su regulisana entitetskim zakonima o radu. Većina novinara radi po ugovorima na određeno vrijeme, a dugotrajni honorarni angažmani su česti. Novinari su loše plaćeni, a rad na crno i neplaćeni prekovremeni rad predstavljaju česte probleme. Posebno zabrinjava činjenica da značajan broj novinara radi bez prijave i ugovora o radu – prema istraživanjima, čak 25% njih nije evidentirano u poreznoj evidenciji. Sindikalna organizovanost je slaba, s malim brojem sindikata u medijima. Novinari prijavljuju političke pritiske, cenzuru, mobing i kršenja radnih prava, što ukazuje na hitnu potrebu za sistemskim poboljšanjima.

Prevenција

INDIKATOR 2.1

— U SLUČAJU PRIJETNJI, NOVINARI I MEDIJSKI RADNICI IMAJU PRISTUP DIREKTNIM I DJELOTVORNIM ZAŠTITNIM MJERAMA

Rezultat za 2022: 2,75 / Rezultat za 2023: 2,82

Tokom 2023. godine ostvaren je blagi napredak imenovanjem kontakt-tačaka u tužilaštvima i policiji radi bolje koordinacije sa novinarima. Međutim, ovi mehanizmi su još u ranoj fazi razvoja i imaju pretežno komunikacionu, a ne operativnu ulogu, jer ne obuhvataju neposredno prijavljivanje i postupanje u slučajevima prijetnji i napada. Institucionalna zaštita ostaje spora i neefikasna, s prosječnim trajanjem postupka od 2,5 godine. Iako postoje primjeri brze reakcije policije i tužilaštava, oni su izuzeci. Ne postoji poseban pravni mehanizam, kao ni krivično djelo koje bi štitilo isključivo novinare i medijske radnike.

INDIKATOR 2.2

— NOVINARI I DRUGI MEDIJSKI RADNICI (ČIJI SU ŽIVOTI ILI FIZIČKI INTEGRITET U STVARNOJ I NEPOSREDNOJ OPASNOSTI) IMAJU PRISTUP POSEBNIM MEHANIZMIMA ZAŠTITE/SIGURNOSTI

Rezultat za 2022: 3,09 / Rezultat za 2023: 2,90

Novinari i medijski radnici formalno su obuhvaćeni općom policijskom zaštitom građana, ali ne postoje jasno definisani specifični mehanizmi za zaštitu onih čiji su životi ili fizički integritet u stvarnoj opasnosti. Iako zakoni predviđaju mogućnost dodjele zaštite, za njeno odobravanje nisu javno dostupni, a praksa pokazuje da se zaštita rijetko dodjeljuje. Tokom 2023. situacija se pogoršala – ne samo da nije zabilježen nijedan slučaj dodjele policijske zaštite novinarima, već su zabilježeni slučajevi potrebe za zaštitom i odbijanja pružanja fizičke zaštite policije. Mehanizmi pravne i psihološke pomoći koje pružaju udruženja su značajni, ali nisu dovoljni za hitnu i efikasnu fizičku zaštitu.

INDIKATOR 2.3

— NOVINARKE IMAJU PRISTUP PRAVNIM MJERAMA I MEHANIZMIMA PODRŠKE KADA SE SUOČE S RODNO ZASNOVANIM PRIJETNJAMA, UZNEMIRAVANJEM I NASILJEM

Rezultat za 2022: 2,67 / Rezultat za 2023: 2,67

U 2023. godini nije bilo napretka u zaštiti novinarki u BiH — situacija ostaje nepromijenjena. Iako formalno imaju pristup pravnim mjerama i mehanizmima podrške za rodno zasnovano nasilje, njihova implementacija je ograničena, a u praksi su novinarke često izložene dvostrukoj viktimizaciji – tokom samih incidenata i istraga, jer institucije nerijetko ne prepoznaju rodni aspekt prijetnji. Nedostatak podrške urednika i vlasnika medija dodatno otežava prijavljivanje i zaštitu. Udruženja poput BH novinarica pružaju besplatnu pravnu i psihosocijalnu pomoć u slučajevima rodno zasnovanog nasilja i prijetnji. Psihosocijalna podrška i kontinuirano ohrabrivanje novinarki

neophodni su kako bi se osnažile da prijavljuju slučajeve rodno zasnovanog nasilja, prijetnji i uznemiravanja.

INDIKATOR 2.4

— USPOSTAVLJENA JE PRAKSA REDOVNOG JAVNOG OSUĐIVANJA PRIJETNJI I NAPADA NA NOVINARE I MEDIJE

Rezultat za 2022: 2,67 / Rezultat za 2023: 2,67

Praksa redovnog javnog osuđivanja prijetnji i napada na novinare i medije nije uspostavljena. Institucije i političke partije rijetko i selektivno reaguju, a osude su često politički motivisane i zavise od toga da li su novinari povezani s njima bliskim medijima. Iako su zabilježeni izuzeci, poput osude napada na novinara Mirzu Derviševića od Vlade Brčko distrikta i federalnog ministra, većina napada ostaje bez adekvatne javne osude. Političari su često sami izvori prijetnji i govora mržnje, a nijedan političar još nije sankcionisan. Takav ambijent doprinosi normalizaciji nasilja nad novinarima i kulturi nekažnjivosti.

INDIKATOR 2.5

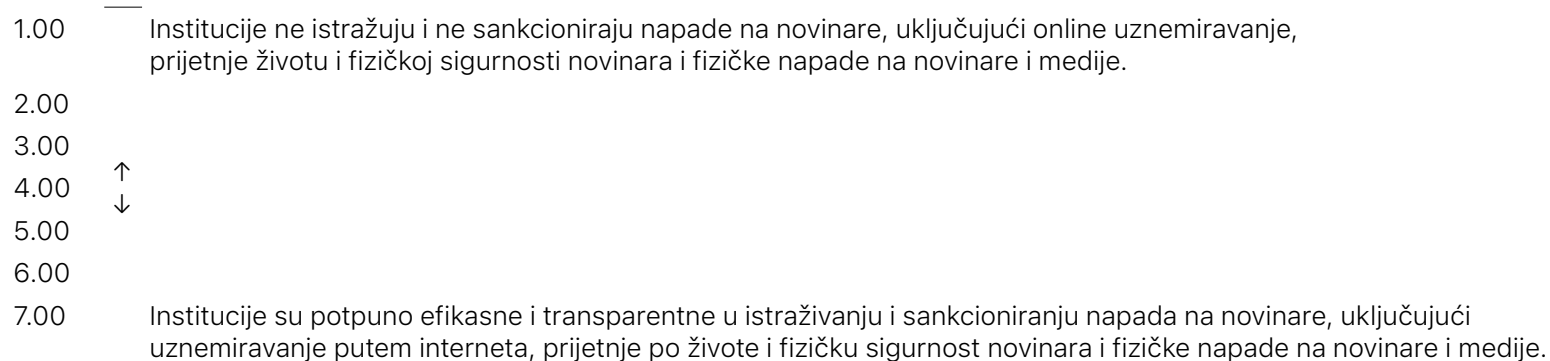
— POLICIJSKE VLASTI IMAJU SLUHA ZA PITANJA ZAŠTITE NOVINARA

Rezultat za 2022: 3,35 / Rezultat za 2023: 3,19

Policijske vlasti formalno pokazuju spremnost za saradnju u vezi sa zaštitom novinara, ali u praksi im nedostaje senzibilitet i konkretna efikasnost. Iako su imenovane kontakt-tačke u policiji i postoje smjernice za saradnju s medijima, pripadnici policije često nisu dovoljno upoznati s izazovima novinarske profesije, niti pokazuju dosljednu reakciju na prijetnje i napade. Pogoršanje situacije u ovoj oblasti doprinio je slučaj nasilja u Banjaluci, koji je ostavio utisak da je policija instrumentalizovana u političke svrhe, što dodatno narušava povjerenje javnosti u institucije. S druge strane, saradnja s novinarskim udruženjima na informativnom nivou generalno funkcioniše dobro.

Proces

INDIKATOR 3.1

— SPECIJALIZIRANE ISTRAŽNE JEDINICE I/ILI SLUŽBENICI DOVOLJNO SU STRUČNI DA ISTRAŽUJU NAPADE I NASILJE NAD NOVINARIMA

Rezultat za 2022: 2,73 / Rezultat za 2023: 2,83

Specijalizirane istražne jedinice i/ili službenici još uvijek nisu u potpunosti osposobljeni i opremljeni da efikasno istražuju napade i nasilje nad novinarima, iako je u 2023. zabilježen određen napredak. Uspostavljena je mreža kontakt-tačaka (osam u tužilaštvima i 13 u policijskim) čija je uloga prvenstveno koordinacija, prioritetno evidentiranje slučajeva i unapređenje komunikacije s medijima, a ne vođenje samih istraga. Postoje obučeni profesionalci, poput jedinice za cyber kriminal u Upravi federalne policije i posebno obučenog tužioca za hakerske napade u Kantonu Sarajevo. Međutim, ove prakse nisu ujednačene ni sistematski implementirane u cijeloj zemlji. Potrebne su sistemske reforme, jačanje kapaciteta, izmjene zakona i institucionalna podrška za specijalizaciju u ovoj oblasti.

INDIKATOR 3.2

— ISTRAGE OZBILJNIH FIZIČKIH NAPADA NA NOVINARE I DRUGE MEDIJSKE RADNIKE PROVODE SE UČINKOVITO (NEZAVISNO, TEMELJITO I BRZO)

Rezultat za 2022: 2,69 / Rezultat za 2023: 2,69

Kada je riječ o istragama ozbiljnih fizičkih napada na novinare, situacija ostaje nepromijenjena – one se uglavnom ne provode učinkovito. Istrage su spore, rijetko temeljite i često ne dovode do otkrivanja motiva ili nalogodavaca, naročito kada su u napade umiješani javni službenici ili visoki funkcioneri. Iako su u pojedinim slučajevima počinitelji identifikovani i procesuirani, motivi i šira pozadina napada ostaju neistraženi. Pitanje hitnosti postupanja u ovim slučajevima nije regulisano zakonima niti smjernicama za kontakt-tačke u tužilaštvima i policiji. Najveći broj napada na novinare se i dalje procesuiraju po zakonima o javnom redu i miru, za koje su predviđene blage, pretežno novčane kazne. Takve kvalifikacije omogućavaju brže vođenje postupaka, ali umanjuju težinu napada na novinare kao društveno opasnog djela protiv osoba koje obavljaju posao od javnog interesa.

INDIKATOR 3.3

— NOVINARI I DRUGI MEDIJSKI RADNICI UČINKOVITO SU ZAŠTIĆENI OD RAZLIČITIH OBLIKA UZNEMIRAVANJA U ONLINE PROSTORU

Rezultat za 2022: 2,26 / Rezultat za 2023: 2,26

Novinari i medijski radnici i dalje nisu dovoljno učinkovito zaštićeni od uznemiravanja i prijetnji u online prostoru. Krivično zakonodavstvo sporadično i nedosljedno reguliše ove oblike nasilja, dok nadležne institucije rijetko efikasno reaguju na prijave. Online nasilje, uznemiravanje i prijetnje novinarima/kama se procesuiraju preko drugih krivičnih djela čija bitna obilježja sadrže. Međutim, procesuiranje je neefikasno i

često rezultira odbacivanjem prijava. Nacrt zakona o javnom redu i miru predviđao je tretiranje interneta kao javnog prostora sa strožim sankcijama za online „lažne vijesti“, uključujući visoke novčane kazne novinarima i medijskim kućama, zabranu javnog istupanja i obavljanja djelatnosti do godinu dana, ali je zbog brojnih kritika javnosti povučen.

INDIKATOR 3.4

— ISTRAGE U SVIM VRSTAMA NAPADA I NASILJA NAD NOVINARIMA I DRUGIM MEDIJSKIM RADNICIMA PROVODE SE TRANSPARENTNO

Rezultat za 2022: 2,91 / Rezultat za 2023: 2,91

Istrage napada na novinare i medijske radnike još uvijek nisu u potpunosti transparentne. Iako su imenovane kontakt-tačke u tužilaštvima radi poboljšanja komunikacije, novinari često nailaze na teškoće u pristupu sudskim spisima i informacijama o statusu predmeta. Blagovremene i detaljne informacije najčešće nisu dostupne, a institucije često opravdavaju netransparentnost interesom istrage. Komunikacione strategije i medijski akcioni planovi postoje, ali njihova implementacija je ograničena nedostatkom budžeta i volje. Udruženja poput BH novinara pokušavaju povećati otvorenost pravosuđa prema medijima i javnosti.

INDIKATOR 3.5

— DRŽAVNA TIJELA SU USPOSTAVILA KVALITETNE SISTEME ZA PRIKUPLJANJE STATISTIČKIH PODATAKA U CILJU SUZBIJANJA NEKAŽNJIVOSTI

Rezultat za 2022: 2,42 / Rezultat za 2023: 2,48

Još uvijek nije uspostavljen kvalitetan i pouzdan sistem za prikupljanje statističkih podataka o napadima na novinare. Napredak je postignut imenovanjem kontakt-tačaka u tužilaštvima i policiji koje su obavezne voditi evidencije, ali ti mehanizmi su tek uspostavljeni, pa zvaničnih podataka o broju evidentiranih slučajeva nema. Udruženje BH novinari i druge nevladine organizacije vode najopsežnije baze podataka, dok se državne institucije uglavnom oslanjaju na njihove informacije.

IV

Stvarna sigurnost

INDIKATOR 4.1

— PRIJETNJE I UZNEMIRAVANJE KOJI NISU VEZANI ZA FIZIČKU SIGURNOST

Ovo može obuhvatati: nadzor ili praćenje; uznemiravanje putem telefona; proizvoljno sudsko ili administrativno uznemiravanje; agresivne izjave javnih dužnosnika; druge vidove pritisaka koji ugrožavaju sigurnost novinara prilikom obavljanja njihovog posla. Ove vrste prijetnji ne uključuju mobing i nasilje u radnom okruženju.

Rezultat za 2022: 2,43 / Rezultat za 2023: 2,33

Tokom 2023. godine zabilježeno je 27 slučajeva prijetnji i uznemiravanja novinara koje nisu bile direktno usmjerene na njihov život i tijelo. Ovi incidenti uključuju verbalne napade, vrijeđanje, odbijanje odgovaranja na legitimna pitanja, političke i ekonomske pritiske, te agresivno obraćanje javnih funkcionera. Broj ovakvih slučajeva porastao je u odnosu na 2022. godinu (kada su bila 22), a najčešći počinioci su političari i javni zvaničnici. Većina slučajeva završava prijavom udruženjima novinara i javnom osudom, dok su u nekim slučajevima podnesene i krivične prijave. Posebno zabrinjavaju ponovljeni pritisci na iste novinare, zbog kojih je jedna novinarka napustila profesiju.

INDIKATOR 4.2

— PRIJETNJE ŽIVOTU I FIZIČKOJ SIGURNOSTI NOVINARA

Ovo može obuhvatati: pozivanje na ubijanje novinara, njihovih prijatelja, porodice ili izvora; pozivanje na fizičke napade na novinare, njihove prijatelje, porodicu ili izvore. Prijetnje mogu biti: direktne ili upućene putem trećih strana; upućene elektronski ili u ličnoj komunikaciji; mogu biti implicitne i eksplicitne.

Rezultat za 2022: 2,59 / Rezultat za 2023: 2,59

Zabilježeno je pet prijetnji po život i fizičku bezbjednost novinara – četiri novinara i jedne novinarke. Iako je broj manji nego 2022. godine (sedam slučajeva), ozbiljnost incidenata, koji često uključuju i članove porodice, ukazuje da nema stvarnog poboljšanja. Prijetnje su uglavnom upućivane putem društvenih mreža i praćene govorom mržnje, uvredama i rodno zasnovanim prijetnjama.

INDIKATOR 4.3

— STVARNI NAPADI

Ovo može obuhvatati: nanošenje fizičke ili psihičke štete, otmicu, upad u dom/ured, oduzimanje opreme, samovoljno pritvaranje, neuspješne pokušaje ubistva i sl.

Rezultat za 2022: 3,28 / Rezultat za 2023: 3,08

U 2023. godini zabilježeno je šest fizičkih napada na novinare, što je značajan porast u odnosu na dva slučaja iz 2022. godine (dva napada). U tim incidentima napadnuto je ukupno deset

novinara/ki, uključujući i one s ozbiljnim povredama. Većina napada desila se tokom protesta i javnih događaja, a počinioci su bili huligani ili učesnici protesta. Također su zabilježene provale u stanove novinara i krađe opreme. Policija često nije reagovala, a novinari navode da su napadi povezani sa njihovim profesionalnim radom. Svi slučajevi su prijavljeni.

INDIKATOR 4.4

— PRIJETNJE I NAPADI NA MEDIJSKE KUĆE I NOVINARSKA UDRUŽENJA

Prijetnje mogu obuhvatati: uznemiravanje putem telefonskih poziva; neopravdano pravosudno ili administrativno uznemiravanje; agresivne izjave javnih zvaničnika; druge vidove pritisaka (natpisi, prijeteće poruke i sl.). Stvarni napadi: upad u urede, oduzeta imovina, polomljena oprema, vozila i sl.

Rezultat za 2022: 2,39 / Rezultat za 2023: 2,29

U 2023. godini zabilježeno je sedam napada i prijetnji medijskim kućama i organizacijama, što je isti broj kao prethodne godine, ali je obuhvatilo više od 11 medija. Pored kontinuiranih političkih i institucionalnih pritisaka, istaknuti su višestruki hakerski napadi, zabrane izvještavanja, javni pozivi na bojkot RTV takse i nesrazmjerne kazne. Situacija ukazuje na intenziviranje pritisaka i napada na nezavisne medije.

Originalni naslov
BOSNA I HERCEGOVINA
Indikatori nivoa slobode medija i
Indeks sigurnosti novinara 2023.

Izdavač
Udruženje/Udruga „BH novinari“

Autorica
Nataša Jovanović

Recenzentica
Borka Rudić

Lektura
Šejla Hukara

Fotografija na naslovnoj strani
Andrija Vukelić

Dizajn
comma.rs

Ova publikacija je nastala uz finansijsku
podršku Evropske unije. Njen sadržaj
je isključiva odgovornost autora i ne
odražava nužno stavove Evropske unije.